

Edvardus primus Scotorum malleus: odraz moći kralja koji je krojio englesku povijest od 1272. do 1307.

Lučić, Josip

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:568840>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-04**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

Josip Lučić

Edvardus primus Scotorum malleus:
odraz moći kralja koji je krojio englesku povijest od 1272. do 1307.

Diplomski rad

Pula, 2022.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

Josip Lučić

Edvardus primus Scotorum malleus:
odraz moći kralja koji je krojio englesku povijest od 1272. do 1307.

Diplomski rad

JMBAG: 0303058055, redoviti student

Studijski smjer: jednopredmetni diplomski sveučilišni studij povijesti

Predmet: Uvod u srednji vijek

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: povijest

Znanstvena grana: hrvatska i svjetska srednjovjekovna povijest

Mentor: doc. dr. sc. Maurizio Levak

Pula, prosinac 2022.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani **Josip Lučić**, kandidat za magistra **povijesti** ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljeni način, odnosno daje prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, **Josip Lučić** dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom **Edvardus primus Scotorum malleus: odraz moći kralja koji je krojio englesku povijest od 1272. do 1307.** koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____

Potpis

Sadržaj:

Predgovor.....	3
1. Uvodna razmatranja.....	4
1.1. Teorijska podloga	5
1.2. Metodologija	8
1.2.1. Metodološki postupak.....	9
1.2.2. Ciljevi istraživanja	10
1.2.3. Očekivani znanstveni doprinos	11
2. Pregled povijesnih događaja koji su prethodili dolasku Edvarda I. na prijestolje.....	12
2.1. Osvrt na stanje u Engleskoj do građanskog rata (1264. – 1267.)	12
2.2. <i>Nam Rex omnis regitur legibus quas legit</i> : Drugi barunski rat (1264. – 1267.) ...	13
2.3. U misiji za spas Svete zemlje	18
2.3.1. Prijelaz vlasti.....	20
3. Zemlje u kojima se novi vladar morao iznova dokazati	22
3.1. <i>Cymru</i> : uspon prema vrhuncu moći	22
3.1.1. Edvard I. i okršaj s Llywelyn ap Gruffyddom.....	22
3.1.2. Od kneževine do grofovija	24
3.2. <i>Caledonia</i> – zemlja daljnjeg očitovanja moći ili početak pada jednoga kralja? ...	30
4. Dva lica jedne medalje	38
4.1. Pokazatelji kraljeve moći	38
4.2. <i>Sacerdotium versus regnum</i>	41
4.2.1. <i>Servus servorum Dei</i> i kralj Edvard I.: XIII. stoljeće kao vrhunac papinstva? ..	43
4.3. Odnos kralja Edvarda I. naspram njegovih podanika	47
4.3.1. Odnos prema židovskoj zajednici u Engleskoj.....	47
4.3.1.1. <i>Ipak na Božju čast i opću dobrobit ljudi</i>	50
4.3.2. <i>Finis vitae sed non amoris</i> : odlazak kraljice Eleonore Kastiljske	57

4.4. Početak sutona kraljeve moći	58
4.5. <i>The king is dead, long live the king!</i>	65
5. Zaključna razmatranja	67
6. Prilozi.....	71
6.1. Popis slikovnih priloga i tablica	71
6.2. Današnji izgled pojedinih dvoraca Edvarda I. u Walesu.	72
6.3. Rodoslovna stabla	76
7. Popis bibliografije	79
8. Sažetak	88
9. Abstract.....	89

Predgovor

Prije teksta diplomskoga rada iskoristio bih priliku da zahvalim svima koji su na određen način utjecali na mene. Stoga, hvala svim profesorima Filozofskog fakulteta u Puli kod kojih sam, pohađajući njihova predavanja, imao priliku doživjeti povijest jednim drugim očima. Hvala Vam jer ste svojim predanim radom ostavili enorman utisak na mene i omogućili mi da spoznam što je u stvari historija i odmaknem se od onoga što ona nije.

Neizmjereno hvala i mentoru profesoru Levaku bez čijih smjernica bi ovaj diplomski rad bio posve neuravnotežen. Professore, hvala Vam na svom razumijevanju koje ste imali za mene, na savjetima koji su uvijek bili konstruktivne naravi, usmjereni isključivo prema mom osobnom boljitku. Sada kada je sve gotovo, mogu bez ustručavanja reći kako mi je bila iznimna čast imati Vas za mentora.

Zahvalio bih i svim djelatnicima Sveučilišne knjižnice u Puli te Gradske knjižnice i čitaonice u Puli na susretljivosti i pruženoj pomoći prilikom korištenja građe i ostalih njihovih usluga.

Na samome kraju zahvalio bih mojoj obitelji bez čije pružene podrške zasigurno ne bih dogurao ovoliko daleko. Posebno bih tu istaknuo baku i djeda koji su se ovome trenutku radovali zasigurno više negoli ja sam. Hvala Vam na prekrasnom i bezbrižnom djetinjstvu ispunjenom *lipim* pričama iz prošlosti. Zbog tih priča u konačnici sam se i opredijelio za studij povijesti. Hvala Vam na svim uspomenama, ostat ćete *semper in corde meo*.

1. Uvodna razmatranja

„Oblaci nisu nimalo promijenili oblik od srednjeg vijeka.“¹

Marc Bloch

Srednji vijek je vrijeme mnogih heterogenih događanja. On u sebi nosi ujedno isprepletenost šarolikih motiva s onim manje šarolikim, u svojoj naravi okrutnim elementima. Njegovu precizniju definiciju imao sam priliku čuti na kolegiju *Uvod u srednji vijek* kada se profesor pozvao na autoritet Mirjane Gross definiravši to razdoblje kao: „doba religijskoga i jezično-kulturnoga jedinstva koje se zasniva na pismenosti na latinskom jeziku, sličnostima u društvenom razvoju i kršćanskom pogledu na svijet.“² Naravno, profesor je detaljno secirao i argumentirao svaki segment te rečenice, no ovdje nemamo dovoljno prostora za to.

Srednji vijek je i doba usko naslonjeno na simboliku, ceremonije i sve drugo što je iziskivalo društvenu zamijećenost, odnosno prihvaćenost. Poznati francuski medievist i filolog Michel Zink kaže: „Naravno, na svijetu ima i drugih stvari osim srednjeg vijeka. No njegova nam je poezija toliko daleka da nas otrgne od nas samih, a toliko bliska da se u njoj pronalazimo (...).“³ Takav učinak ima i analiza primarnih izvora, odnosno različitih spisa i povelja te mnogih drugih dokumenata koji nam omogućuju putovanje kroz vrijeme i uranjanje u to povijesno razdoblje. Ipak, srednji vijek je često nepravedno okarakteriziran kao mračan period ljudske prošlosti.⁴

Unatoč vremenskom odmaku, određene postulate srednjega vijeka možemo

¹ Bloch 2008, 111.

² Gross 2001, 35.

³ Zink 2018, 166.

⁴ Goldstein – Grgin 2008, 11; Le Goff 2015, 63. Ta osuda srednjega vijeka proizišla je od ljudi renesanse čija je namjera bila povratak antici i njezinim učiteljima kojima misleći ljudi srednjega vijeka nisu pridavali toliko važnosti. Miroslav Brandt u pogovoru Pirenneova djela *Povijest Europe* (Pirenne 2005, 421) iznosi da je srednji vijek „ono već daleko doba europske prošlosti, koje neupućeni ljudi često smatraju mračnim, no koje je potresno svojom dramatikom i neodoljivo privlačno po svim onim elementima, što su nikli u to doba i ostali temeljem europskog društvenog i kulturnog života sve do naših dana.“ Današnje difamiranje srednjega vijeka kao jednog od najokrutnijih povijesnih razdoblja i ne stoji ako pogledamo vrijeme u kojem živimo i stupanj civilizacijskog razvitka koji smo dostigli. Naše vrijeme nije ništa manje okrutno negoli je to bilo vrijeme prije nas. Ta iznimna okrutnost, uronjenost u materijalno, otuđenost od vlastitog, etična labilnost očituje se na svakome uglu, samo što se neke stvari odvijaju nešto dalje od nas pa nas nekada osobno i ne dotiču i tako živimo kolektivnu amneziju. Okrećemo leđa onima u potrebi zaboravljajući da smo i mi nekada bili u centru užasa koji je nosio rat, da smo i mi dolazili na tuđe granice tražeći izlaz iz zatečene situacije. Stoga je tendencija pojedinaca da srednji vijek prikažu kao jedno od najokrutnijih, najotuđenijih razdoblja ljudske povijesti promašena.

vidjeti i danas u XXI. stoljeću. Mnoge karakterne odlike ondašnjih istaknutih pojedinaca lako se mogu pronaći kod pojedinih profesionalnih političara, dužnosnika ili državnika te mnogih drugih kojima je prezentnost od velike važnosti, a koristoljubivost gotovo uvijek ispred dobrobiti šire zajednice u kojoj žive. Znakovito je to da iz povijesti rijetko kada naučimo nešto pozitivno. Kolikogod čovječanstvo bilo napredno, kolikogod bili svjesni određenih katastrofa u pogledu ratnih razaranja ili rezultata nebrige za doprinos zajednici u kojoj živimo, gotovo uvijek se mogu uočiti slični modeli ponašanja. Kao da nikada prije ništa nismo iskusili. Pridajemo veliku važnost mnogim političarima zbog njihove trenutne moći i utjecaja, makar se oni na kraju ispostavili kao intelektualni i moralni marginalci željni isključivo vlastitog probitka. Mnogo više pažnje posvećuje se njima negoli onima koji svojim opusom istinski zaslužuju naše poštovanje. Sve to zbog manifestiranja nekakve moći ili utjecaja naspram drugih. Zar stvarno ta simbolika ima takvu težinu? Izgleda da doista ima, i ona je vidljiva na svakome uglu, na brojnim portalima, u tiskanim novinama, dakle prisutna je u čitavoj našoj svakodnevnici. Stoga su nam toliko interesantni istaknuti kraljevi, političari, predsjednici i druge osobe s vrha piramide političke moći u prošlosti i sadašnjosti. Korijeni te simbolike su jako duboki. No, nastojat ću je u ovome radu barem djelomično prepoznati u jednom razdoblju engleskoga srednjovjekovlja. Raduje me i to što upravo simbolika sve više zauzima svoje mjesto i u historiji kao znanosti koja se bavi sveukupnim proučavanjem prošlosti. Uostalom, zar ne bi proučavanje prošlosti bez simbolike bilo jedno sasvim isprazno iskustvo?

1.1. Teorijska podloga

Tema je ovoga diplomskoga rada engleski vladar Edvard I. (1272. – 1307.)⁵, poznat i kao Dugonogi, kralj kojega mnogi smatraju jednim od najvećih vladara svoje zemlje, dok ga drugi narodi pamte kao ugnjetača. Valja naglasiti kako ovaj rad neće biti nova biografija toga vladara, nego će biti posvećen razmatranju značajki Edvardove vladavine, odnosno usredotočen na analizu odraza moći tog pojedinca. Kako povijest nije isključivo crno-bijela, tako ni Edvard zasigurno nije bio toliko

⁵ Treharne, Reginald Francis. „Edward I.“, *Encyclopedia Britannica*, ažurirano: 11. svibnja 2018., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Edward-I-king-of-England> (pristupljeno: 15. travnja 2021.)

idealno kako su ga pojedini povjesničari nastojali prikazati.⁶ Pokušat ću ići ne samo u jednemu smjeru, razmatrat ću izvore i relevantnu literaturu te ću na njima temeljiti osnovu svih mojih daljnjih argumentiranja, odnosno iznijetih teza ili protuteza. Nastojat ću održati vjerodostojnost ne ulazeći *a priori* u osuđivanja i ne zaključujući temeljem samo jedne podloge.

Ova tema bila je dio mog razmatranja već neko vrijeme. S pojedinim knjigama iz literature sam se susreo tijekom svoga srednjoškolskog obrazovanja, dio njih sam imao priliku upoznati tijekom prijašnjih godina studiranja, dok sam neke monografije i radove otkrio nekoliko mjeseci prije početka pisanja ovoga rada. Interes za Edvardom i Engleskom njegova vremena javio se doista davno, a bio je pobuđen jednim filmom koji je režirao Mel Gibson. Tijekom studija sam, kao i mnogi drugi studenti povijesti, manevrirao kroz različita povijesna razdoblja. No, uvijek sam se s velikom radošću vraćao srednjem vijeku. Tu je negdje, sve to vrijeme, u podsvijesti bio prisutan i Edvard. Ako me sjećanje dobro služi, prvi put kada sam pogledao *Hrabro srce*, a bilo je to doista davno, nisam razumio dobar dio pozadine te priče. Ostao sam ponajviše fasciniran samom radnjom filma, bez obzira na to što sam poslije saznao da on svojim velikim dijelom nije povijesno utemeljen. Mnoge stvari su nešto dotjerane, stavljene u kontekst kojega i nije bilo, no u filmskoj industriji je to tako jer se pretežno gleda kako će se napraviti priča koja će se što bolje prodati pa je stoga tako urađeno i ovome filmu. Pogledavši iznova taj film moram priznati da me nisu toliko dojmili ni William Wallace ni Robert Bruce pa čak niti čuveni Irac koji bi mi uvijek svojom pojavom i replikama znao izmamiti osmijeh na lice, već upravo kralj Edvard. Zaintrigirala me njegova jednolikost u mnogim situacijama, a moram priznati da sam u tu jednolikost isprva i povjerovao. Kasnije sam ju s vremenom sve više odbacivao jer nisam mogao vjerovati da je to način odražavanja vlastite moći, da se ona uvijek mora manifestirati na okrutan način, neovisno o tome radi li se o bližnjima ili ne. S vremenom sam stekao sasvim drugačiju percepciju o tome i o povijesti općenito.

Dakle, Edvarda I. sam odabrao za temu diplomskoga rada jer sam u njemu vidio određen potencijal. Taj se potencijal pojavio tijekom studiranja kada sam imao

⁶ Burt 2013, 1 – 5: sir Edmund Coke drži Edvarda „engleskim Justinijanom“, Maurice Powicke ga opravdano smatra engleskim Justinijanom, a uz taj naziv ističe i „Hammer of the Scots“, biskup Stubbs za Edvarda je rekao da je posjedovao velike kvalitete koje su mu pomogle ostvariti mnoga postignuća i to ona najvišeg stupnja te zaključuje da je on za njega idealan kralj, a Prestwich je 1997. u svome djelu zapisao da je Edvardova vladavina bila veličanstvena.

priliku pohađati jedan izvrstan kolegij koji se zvao *Znakovi, simboli i ceremonijalna komunikacija*. Osim što je profesor Robert Kurelić bio pun entuzijazma i znanja, uspio je većinu nas privući da zavolimo taj kolegij ponajviše zbog rada na izvorima. Profesor nam je time svima pokazao jednu novu dimenziju. Otvarali smo ladice koje su do jučer bile čvrsto zatvorene. Iz analize izvora se moglo vidjeti pregršt toga. Mogli smo saznati mnogo više o pojedinim vladarima negoli je to stajalo u udžbenicima, znanstvenim radovima ili monografijama. Tako smo iznova uranjali u prošlost i „kopali“ po detaljima koji su nas fascinirali. Iz nekih izvora smo mogli ocrtati i karakter pojedinih osoba u određenoj situaciji i na taj način se dodatno približiti razumijevanju same tematike određenog spisa. Do tada sam na povijest gledao nešto drugačije, a od tada sam počeo razumijevati određene događaje i procese daleko bolje nego prije. Ubrzo sam mogao u potpunosti razumjeti i onu Blochovu rečenicu o oblacima koji se nisu od srednjega vijeka promijenili.⁷ I doista nisu, vidljivi su i danas.

Dobar dio današnjih političara jednak je pojedinim velikašima srednjega vijeka. Možda ne nužno svima po intelektu, ali u koristoljubivosti baš i ne vidim neke očite razlike među njima. Svi temeljni društveni odnosi koji su postojali u srednjem vijeku, postoje i danas, samo se ponegdje percepcija slobodnoga vremena i uspona na društvenoj ljestvici nešto značajnije izmijenila. Još uvijek postoje pojedinci koji vlastiti interes stavljaju ispred interesa zajednice u kojoj žive. Naravno, pošteno bi bilo reći kako postoje i oni malobrojni koji to ne čine, no sama riječ kojom ih se označava dovoljno govori o tome. Uvijek će postojati određena klasna podjela, možda ne nužno uvijek očigledno primjetna, koja će pokazivati da se u suštini kao društvo, barem u onom socijalnom pogledu, nismo toliko značajno izmijenili. Bez obzira na sav naš tehnološki napredak mi još uvijek, po mnogim karakteristikama, živimo u srednjem vijeku. Još uvijek nam je simbolika važna, a prezentnost u određenom trenutku otvara sva moguća vrata neovisno o njezinoj iskrenoj namjeri. Upravo su to određeni modeli zbog kojih sam odlučio pisati ovaj diplomski rad. Htio sam na trenutak vidjeti kakav je to Edvard u stvari bio, u kakvom je vremenu živio i je li doista bio vladar bez mane.

Također, jedan od razloga odabira ove teme jest i taj što je ona mnogima relativno daleka, što kod drugih ne pobuđuje nikakve sentimentalne osjećaje i ne

⁷ Bloch 2008, 111.

izvlači neke kosture iz ormara. Ona ne dijeli neko društvo i sa sobom ne povlači uzavrele ili suprotstavljene strane, naprotiv, poželjno je da bude podložna preispitivanju.

U našem vremenu sve više smo svjedoci različitih manipulacija i iščitavanja po nekima „zaboravljene“ ili „zanemarene“ povijesti koja dobiva sve više prostora jer privlači interes mase glasnih istomišljenika koji potom kreiraju tzv. „javno mnijenje“. S velikom žalošću moram konstatirati da se to isto događa i u mome rodnome kraju, gdje na pijedestal dolaze oni ljudi iz prošlosti koji nisu vrijedni našeg divljenja. Nekada me je strah od predodžbe da ćemo zauvijek ostati zarobljeni u jednom dijelu povijesti koji nam neće dati mogućnost da se izdignemo iz određene situacije i krenemo dalje hvatajući korak multikulturalne Europe, dijela kojem mi pripadamo.

Zbog toga mi je, jednim dijelom, danas daleko prihvatljivije govoriti o Edvardovoj Engleskoj u srednjem vijeku. No, to i dalje ne umanjuje ono ranije rečeno. Temi sam pristupio jer me zanimalo odraz vladareve moći, odnosno sam postupak njezina manifestiranja.

Orijentacijski rečeno, u geografskom smislu promatrat ću prostor zapadne Europe, a u vremenskom okviru bit će to razdoblje do 1272. do 1307.⁸

1.2. Metodologija

„Znanost raščlanjuje stvarnost samo kako bi je bolje promatrala, zahvaljujući igri unakrsnih svjetala čije se zrake neprestano kombiniraju i međusobno prožimaju.“⁹

Marc Bloch

U ovome dijelu bit će riječi o metodologiji i metodološkim postupcima kojima sam se služio prilikom oblikovanja ovoga diplomskoga rada.

⁸ Iako će u vremenskom smislu prvenstveno biti razmatrano razdoblje Edvardova vladanja Engleskom, odnosno od trenutka kada on postaje kraljem (1272.) do trenutka njegove smrti (1307.), ne možemo izostaviti i neke prethodne procese i događaje, stoga će se napraviti svojevrsan osvrt i na razdoblje koje je prethodilo Edvardovu kraljevanju, u kojemu će se nastojati prepoznati određene pojave koje su važne za našu temu.

⁹ Bloch 2008, 141.

1.2.1. Metodološki postupak

Istraživanje je bazirano na proučavanju literature i primarnih izvora, gdje se nastojalo pomoću njihove analize te potom interpretacije prikazati odraz moći kralja Edvarda I. Dugonogog na druge političke sudionike toga doba. Nastojao sam saznati kakav je u stvari bio prijestolonasljednik Edvard, a kakav kralj Edvard I., odnosno koji su to obrasci vidljivi prije, a koji nakon njegova stupanja na prijestolje. U tome su mi pomogli mnogi metodološki postupci. Prije svega, koristio sam se metodom komparativne analize dostupne relevantne literature, koja se uglavnom pretežno svodi na monografije i znanstvene radove povjesničara koji se tematski bave Edvardom I. i razdobljem u kojem je on živio. Bloch ističe da u temelj kritike mora biti usađen rad uspoređivanja,¹⁰ a Carr konstatira da je povijest kretanje i da to kretanje podrazumijeva usporedbu.¹¹ Analizu sam dodatno proširio literaturom za koju sam smatrao da mi može biti od velike pomoći, a na ovome mjestu bih istaknuo pojedine autore koji su ostavili velik trag u historiografiji, poput Marca Blocha, Georgea Macaulaya Trevelyana, Jacquesa Le Goffa, Susan Reynolds, Chrisa Wickhama i Edwarda Halletta Carra.

Kako bih temi pristupio temeljitije i kako bi diplomski rad bio što kvalitetniji poslužio sam se i istraživačkom metodom analize relevantnih izvora. Držim kako je ta metoda najbitnija za dobivanje barem djelomične slike nekoga događaja, a i uvijek je zanimljivo iznova uranjati u povijesnu građu i iz nje izvlačiti interesantne pojedinosti. Od primarnih izvora koristio sam se zbirkom *English Historical Documents 1189 – 1327* Harryja Rothwella, koji je na jednome mjestu skupio mnoštvo dokumenata. Usputno sam konzultirao i određena djela antičkih autora tražeći u njima dozu mudrosti i nastojeći uvidjeti poneke slične modele koji su se doista pokazali svevremenskim.

Tijekom pisanja rada susreo sam se i s pojedinim problemima. Iako postoji pregršt analizā određenih aspekata Edvardove vlasti koje su mi poslužile kao više negoli dobar temelj, mnogi izvori nisu mi bili čak ni digitalno dostupni. No, taj je problem djelomično otklonjen međuknjižničnom suradnjom koja, iz perspektive jednoga studenta, i nije bila tako jeftina. Jedan od problema je bio i onaj vremenske ograničenosti. No, moramo biti svjesni da niti možemo imati sve vrijeme ovoga

¹⁰ Ibid., 114.

¹¹ Carr 2004, 69.

svijeta, niti možemo neku temu obraditi do toga da kažemo da smo uključili sve dijelove i da više od toga ne može.

Što se tiče samoga pisanja nastojat ću biti egzaktan i koncizan kako bi svaki budući čitatelj ovoga rada jasno mogao razlučiti sve navedene aspekte, neovisno o vlastitom prethodnom poznavanju teme. Odajući počast Helaniku iz Mitilene, začetniku grčke kronografije, ovaj će rad nastojati u velikoj mjeri pratiti događaje kronološkim slijedom.

1.2.2. Ciljevi istraživanja

Glavni je cilj moga istraživanja odabrane teme bio polučiti diplomski rad koji će zadovoljiti sve potrebite forme te pronaći svoju čitalačku publiku. Nadalje, nastojao sam istražiti stanje u srednjovjekovnoj Engleskoj Edvarda I. Dugonogog. Htio sam proučiti potpunu sliku vladara, vidjeti određene aspekte njegove vladavine i prikazati ga što je moguće relevantnije, kao vladara koji je imao svoje uspone i padove. Na ovome mjestu naveo bih i određena istraživačka pitanja koja će mi biti misao vodilja tijekom kreiranja diplomskoga rada:

- ❖ U kakvom je stanju kralj Henrik III. ostavio zemlju, je li njegov nasljednik imao odriješene ruke u određenim segmentima?
- ❖ Koja je razlika između prijestolonasljednika Edvarda i kralja Edvarda I.?
- ❖ Je li Edvard pri stupanju na vlast u političkom smislu bio već afirmirana vladarska osoba sposobna upravljati vlastitom zemljom?
- ❖ Je li Wales bio zemlja u kojoj se Edvard morao iznova dokazati ili je on to učinio znatno prije?
- ❖ Je li u Škotskoj počeo pad moći Edvarda I.?
- ❖ Koji su pokazatelji moći Edvarda I. i kako su se očitovali?
- ❖ Koje ceremonijalne rituale je kralj imao / održavao?
- ❖ Kakav je bio stav istaknutih crkvenih velikodostojnika o Edvardu I.?
- ❖ Kakav je bio odnos Edvarda I. i njegovih podložnika?
- ❖ Jesu li vladari susjednih zemalja bili otvoreni za ravnopravne pregovore ili su prema Edvardu I. nastupali kao prema inferiornijem vladaru?
- ❖ U kakvom je stanju Edvard I. ostavio zemlju svome nasljedniku Edvardu II.?
- ❖ Je li doista Edvard I. u političkom smislu bio čovjek bez mane?

Odgovorima na navedena pitanja nastojat ću iznjedruti određenu sliku o kralju Edvardu I. Pokušat ću saznati kakav je on u stvari bio, koliko je u njegovo vrijeme Engleska imala istaknutu ulogu u europskoj politici, kako je on doživljavao pojam moći te kako se ta moć dalje manifestirala.

1.2.3. Očekivani znanstveni doprinos

Na pitanje kako će moj diplomski rad i rezultati bavljenja ovom temom doprinijeti znanstvenoj zajednici ili široj zajednici uopće, s obzirom na to da u našoj historiografiji ne postoji nikakva cjelokupna sinteza o Edvardu I. niti prijevod neke takve¹², može se reći da će pisanje ovoga diplomskoga rada biti određen doprinos u našoj znanstvenoj zajednici barem kao poticaj za početak pisanja buduće sinteze o njemu. U engleskoj historiografiji je Edvard I. itekako istražen, ali kako će diplomski rad biti pisan na hrvatskom jeziku, očekujem da neće značajnije utjecati na nekoga izvan granica naše znanstvene zajednice.

Prvenstveno mi je želja bila ovim radom potaknuti druge studente povijesti, potencijalne čitatelje ovoga diplomskoga rada, na bavljenje ovom ili nekom srodnom temom iz povijesti Engleske.

¹² Moram napomenuti da do završetka pisanja ovoga diplomskoga rada nisam naišao ni na jednu monografiju ili nekakvu kompletnu sintezu o Edvardu I. napisanu ili prevedenu na hrvatski jezik.

2. Pregled povijesnih događaja koji su prethodili dolasku Edvarda I. na prijestolje

2.1. Osvrt na stanje u Engleskoj do građanskog rata (1264. – 1267.)

„Gle Henrika Engleza ondje dolje
gdje sjedi sam; taj vladar žića prosta
s granama svojim bješe sreće bolje.“¹³

Dante, *Čistilište*, VII. 130 – 132

U lipnju 1239. u obitelj engleskog kralja Henrika III. (1216. – 1272.)¹⁴ i kraljice Eleonore od Provanse stigla je prinova, dinastija Plantagenet postala je bogatija za jednoga novoga člana. Rođen je sin, nasljednik prijestolja, koji će ponijeti ime jednako onome koje je nosio istaknuti anglosaski kralj Engleske i svetac Edvard Ispovjednik (1042. – 1066.)¹⁵. Sam odabir imena nije bio slučajna jer su se imena u vladarskim dinastijama davala po zaslužnim pojedincima iz prošlosti i trebala su nositi političku poruku. Osim toga, Henrik III. je odrastao u krugu klerika te je bio usko vezan za Crkvu, koju je obilato potpomagao. Tako je i njegov sin Edvard dobio ime po važnoj povijesnoj figuri te Henrikovu omiljenu svetcu i kralju.¹⁶

Henrik III. bio je i velik promicatelj obrazovanja, kulture i arhitekture. Upravo će u njegovo vrijeme Westminsterska opatija dobiti svoj gotički sjaj.¹⁷ U njegovo vrijeme dolazi i do svojevrsnog procvata trgovine.¹⁸ No sve to mu nije pomoglo jer je stvorena

¹³ Alighieri 2004, 227. Ovo sedmo pjevanje naslovljeno je kao „Dolina nehajnih vladara“. Dakle, Dante ga je okarakterizirao kao nemarnog ili nezainteresiranog vladara.

¹⁴ Grupa autora. „Henry III“, *Encyclopedia Britannica*, ažurirano: 3. svibnja 2019., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Henry-III-king-of-England-1207-1272> (pristupljeno: 15. travnja 2021.)

¹⁵ Papa Aleksandar III. kanonizirao je 1161. Edvarda Ispovjednika, koji je ubrzo postao glavni svetac zaštitnik Engleske sve do vremena kralja Edvarda III., koji je za svetca zaštitnika Kraljevstva odredio sv. Jurja oko 1350.; Grupa autora. „Edward“. *Encyclopedia Britannica*, ažurirano: 6. siječnja 2017., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Edward-king-of-England-1002-1066> (pristupljeno: 16. lipnja 2021.)

¹⁶ Wilson 2014, 81; Hamilton 2010, 10; Bloch 2020, 216 – 217. Bloch piše da je ime do tada strano onomastici normanske i anžuske dinastije pripalo Henrikovu sinu zbog zavjeta posljednjem anglosaskom kralju.

¹⁷ Trevelyan 1956, 193. Henrik III. je upravo u čast Edvarda Ispovjednika podignuo tu opatiju. Od 1987. Westminsterska opatija je pod zaštitom UNESCO-a.; Wilson 2014, 77.

¹⁸ Du Ry van Beest Holle et al. 1977, 4420.

određena predodžba o njemu kao ne osobito sposobnom vladaru.¹⁹ S druge strane, kraljevića Edvarda će povijest upamtiti po brojnim imenima, od kojih će se ponajviše istaknuti pridjevak Dugonogi. Nije to bio znak nesrazmjera njegova trupa i nogu, već je odražavao rakurs ondašnjih ljudi, za čije prilike je Edvard bio iznadprosječno visok čovjek, navodno je imao 183 cm.²⁰

2.2. *Nam Rex omnis regitur legibus quas legit*: Drugi barunski rat (1264. – 1267.)

Tijekom vladavine Ivana Bez Zemlje i potom njegova sina Henrika III. počeo se formirati pojam prava neovisnog o kraljevskoj samovolji.²¹ Bio je to zamah XIII. stoljeća, u kojem će se početi oštro osuđivati vladarevo izbjegavanje obveza i regulirati poštivanje prava onih kojima je to bilo ranijim poveljama zagarantirano. Tako su baruni i vitezovi bili zaštićeni od kralja putem feudalnih prava i običaja. Imali su pravo kralju reći „ne“ u slučaju kada je njegov zahtjev nadilazio ono što je bilo propisano. Ubrzo kralj više ne pregovara individualno sa svakim velikašem o određenoj problematičnoj situaciji, već se okreće kolektivnom tijelu, parlamentu.²² Prvaci engleskog plemstva držali su da u jednakoj mjeri imaju pravo i obvezu upravljati kraljevstvom kao i kralj.²³

U to je vrijeme papa tražio financijsku pomoć za rat protiv Hohenstaufovaca pa se tako obratio i engleskom kralju. Znamo da je Henrik III. nastojao prikupiti novac, pogotovo kada je papa zaprijetio povlačenjem podrške kraljevu sinu u borbi za sicilsku krunu, no to je dodatno pobudilo nezadovoljstvo engleskih velikaša koji su odbili porezima financirati tu kampanju.²⁴

U 1258. u Engleskoj se odvijaju određena previranja proizišla iz općega

¹⁹ Lopez 1978, 294, piše da je bio nesposobniji vladar od svog prethodnika.

²⁰ Wilson 2014, 103, piše da je bio visok 6 stopa, što iznosi 182,88 cm.

²¹ Trevelyan 1956, 187.

²² Ibid.

²³ Wickham 2017, 144.

²⁴ Henrik III. je od pape tražio protuuslugu u vidu naslova kralja Sicilije za sina Edmunda, čak je papi dopustio da od engleskoga svećenstva ubire velike prihode; Goldstein – Grgin 2008, 344 – 345; Du Ry van Beest Holle et al. 1977, 4420. Navodno je Henrik III. papi obećao platiti 135.000 marki, papa je potraživao obećano, a kako engleski kralj nije mogao održati obećanje, kampanja za sicilsku krunu se urušila; Wilson 2014, 87 – 88. Rim će se okrenuti prema Francuskoj, gdje će pronaći kandidata u osobi Karla Anžuvinskog, koji je 1266. u Rimu iz ruku pape Klementa IV. primio sicilsku krunu i time dobio pomazanje da krene u osvajanje kraljevstva; Pirenne 2005, 228 – 229.

nezadovoljstva zbog gladi i neuspjeha u ratu protiv Velšana.²⁵ Na političkoj sceni se ističe sloj nezadovoljnika koje Trevelyan naziva „bakalaurima“,²⁶ koji će nastojati regulirati svoj odnos naspram baruna u proporcionalnoj mjeri kao što su to u ondašnje vrijeme baruni učinili naspram kralja.²⁷ Eskalacija potpunog nezadovoljstva doći će u trenutku kada se vidno počnu dokidati određena prava baruna.²⁸ Parlament u Oxfordu, kojim su upravljali Simon de Montfort (1208. – 1265.)²⁹ i vodeći baruni Kraljevstva, nastojao je Oxfordskim odredbama ukloniti kraljevu kontrolu nad upravom te postaviti povjerenike koji bi nadzirali administrativne zloporabe na svim razinama.³⁰ No, nesloga baruna iznjedrila je dva ogranka, a nižem plemstvu se priključio Simon de Montfort.³¹

U jesen 1259. prijestolonasljednik Edvard se pridružio reformnoj strani vođenoj Simonom de Montfortom.³² U prosincu iste godine u Abbevilleu je sklopljen sporazum između francuskog kralja Luja IX. Svetog te engleskog kralja Henrika III., gdje je potonjem priznat posjed u Périgordu te Limousinu, a zauzvrat je morao odustati od pretenzija na Normandiju, Anjou, Maine, Poitou te Tourraine.³³ S druge strane, ustupivši mu određene teritorije, među kojima je bio i južni dio Saintongea, Luj IX. je

²⁵ Goldstein – Grgin 2008, 345.

²⁶ Bili su to pripadnici vitezova i nižeg plemstva.

²⁷ Na koncu su uspjeli ishodovati vlastita prava, a u svrstavanju između kraljevske pravde i one velikaške, čvrsto su stali uz kraljevu; Trevelyan 1956, 194. U godini Velike povelje sloboda, kralju su se usprotivili baruni „koje su predstavljali najmoćniji među njima, Crkva, u osobi biskupa i nadbiskupa Canterburyja, te grad London“; Carozzi 2007, 493. Vidi i Wilson 2014, 89.

²⁸ Du Ry van Beest Holle et al. 1977, 4420.

²⁹ Simon de Montfort bio je sin Simona de Montforta l'Amauryja, jednog od vođa križarskog pohoda protiv Albigenza (1209. – 1229.). Bio je grof Leicesterera, iako je prava na tu titulu i oduzete posjede morao iznova zadobiti. Godine 1231. odao je počast kralju Henriku III. vazalnom prisegom. Službeno je tek od 1239. oslovljavan kao grof od Leicesterera, a u vrijeme građanskog rata je kratko vrijeme upravljao Engleskom. Treharne, Reginald Francis. „Simon de Montfort, earl of Leicester.“, *Encyclopedia Britannica*, ažurirano: 3. svibnja 2019., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Simon-de-Montfort-earl-of-Leicester> (pristupljeno: 15. travnja 2021.)

³⁰ Wickham 2017, 144.

³¹ Du Ry van Beest Holle et al. 1977, 4420.

³² Hamilton 2010, 39. Burt 2013, 76, 79, piše da ih je ponajviše povezivalo nezadovoljstvo prema sklopljenom ugovoru u Parizu, misli se na onaj sklopljen 28. svibnja. Navodno je kružila i glasina da Edvard želi smijeniti vlastitog oca, no znamo da je 1261. on ponovno na strani Henrika III. Doduše, tada je Henrik III. uspio djelomično konsolidirati vlast u Kraljevstvu.

³³ Ovaj mirovni ugovor je sklopljen 4. prosinca 1259., a ponegdje u literaturi ga se naziva Pariškim sporazumom iz 1259.; Prestwich 2005, 296; Pirenne 2005, 227. Carozzi 2007, 491, piše da je tim sporazumom Luj IX. priznao englesku vlast nad Akvitanijom, dok je Henrik III. odustao od Normandije, Anjoua, Maine, Turenna te Poitoua. Engleskom kralju je priznato pravo da drži Gaskonju kao leno francuskog kralja; Burt 2013, 78.

uspio ishoditi da mu engleski kralj postane vazal u vojvodstvu Guyenne.³⁴ Bio je to skup sporazum za Henrika III., no u tome trenutku politički itekako ispravan. U svibnju 1260. pred sud u Westminsteru izveden je Simon de Montfort, ali su optužbe protiv njega bile odbačene, dijelom jer je imao podršku Luja IX., a dijelom jer su izbili nemiri u Walesu.³⁵

Iako Henrik III. nije javno istupao protiv Odredbi iz Oxforda, potajno je nastojao ishoditi od pape mogućnost da ga od Odredbi oslobodi, što je potonji i učinio u lipnju 1261. Taj čin dao je dodatan vjetar u leđa engleskome kralju. Unatoč tome, kralj se u studenom 1261. u Kingstonu obvezao podržati reforme, a Simon de Montfort se razočaran vratio u Francusku. U srpnju 1262. Henrik III. će otići u Francusku noseći optužnicu za Simona de Montforta kralju Luj IX. Odgovor na to stigao je u listopadu 1262. kada je Montfort došao u Englesku pred Parlament s papinom bulom koja potvrđuje Odredbe.³⁶

U lipnju 1263. sastao se parlament u Oxfordu koji je donio odluku da se rat proglasi svima koji budu kršili ranije donesene Odredbe.³⁷ Henrik III. je nastojao odgovoriti na standardan srednjovjekovan način, pokušavajući putem urote riješiti problem.³⁸ Interesantno je da je Montfort od prosinca 1263. koristio naslov stjuarda Engleske.³⁹ S druge strane, Montfort će priželjkivati mirovne pregovore u kojima će tražiti Luja IX. kao arbitra nastalog spora.⁴⁰ To će biti ostvareno, a na početku 1264. francuski će kralj presuditi u korist Henrika III.⁴¹ Tom odlukom baruni nisu bili zadovoljni, a nesuglasice se neće ugasiti. Engleski će baruni 1264. pod vodstvom Simona de Montforta ustati protiv svoga kralja, čime će započeti građanski rat.

³⁴ Carpentier – Lebrun, 1999, 96. Goldstein – Grgin 2008, 341, pišu kako su 1259. Henriku III. potvrđena prava na pokrajine Guienne i Gaskonju.

³⁵ Hamilton 2010, 40.

³⁶ Ibid.

³⁷ Wilson 2014, 93.

³⁸ Ibid., 93 – 94.

³⁹ Hamilton 2010, 41. Stjuard je upravitelj i nadzornik imanja na feudalnom dvoru, ali i osoba postavljena da predstavlja kralja ili feudalca te da u njegovo ime upravlja određenim područjem; „stjuard“, *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje, 2021. Pristupljeno 27. rujna 2022., dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58182>

⁴⁰ Henrik III. i Luj IX. bili su šurjaci, njihove supruge bile su sestre; Wilson 2014, 79, 93; Goldstein – Grgin 2008, 345.

⁴¹ Du Ry van Beest Holle et al. 1977, 4420; Le Goff 2005, 144. U impozantnoj je katedrali u Amiensu (145 m dužine sa 42,5 m visine) Luj IX. iznio vlastitu Deklaraciju iz Amiensa, u kojoj je bio arbitar između kralja Engleske i engleskih baruna; Wilson 2014, 94. Indikativno je da je u siječnju 1264. Luj IX. dobio darežljivu donaciju od 2000 libara. Tim sporazumom poništene su Odredbe, ali su podržane inicijative naroda prije 1258; Hamilton 2010, 42.

Protagonisti te priče, uz Simona de Montforta i kralja Henrika III., bili su brojni baruni, vitezovi i niže plemstvo, dio svećenstva, studenti Oxfordskog sveučilišta,⁴² dio puka te građani Londona.⁴³ Misao vodilja pobunjenika bila je da se pravo ne smije podrediti volji kralja.⁴⁴

Ratna zbivanja iznjedrila su mnoge bitke, a nama možda najpoznatije su bitka kod Lewesa te ona kod Eveshama. Obje su bile znakovite za čitav tijek građanskoga rata.

Naime, Lewes je označio početak Montfortove uzurpacije vlasti. Bitka se odigrala 14. svibnja 1264., a rezultat je bio poraz Henrika III. te zarobljavanje prijestolonasljednika Edvarda i njegova bratića Henrika.⁴⁵ Dan nakon bitke kralj je predao svoj mač Gilbertu de Clareu, grofu Glouceстера, te pristao na provedbu Odredbi iz Oxforda.⁴⁶ Bio je to težak udarac za kraljevu čast, time je *de facto* kraljevstvo bilo u rukama grofa od Leicestera.⁴⁷ No, bio je to udarac i za prijestolonasljednika Edvarda. Onaj koji se tek u nadolazećim godinama trebao afirmirati kao moćan i utjecajan pojedinac, sada se nalazio u pritvoru, gotovo bez ikakve moći i s vrlo malo utjecaja. Pitanje koje se nameće u ovome trenutku je zašto su pobunjenici poštedjeli kralja i njegova sina? Odgovor možemo pronaći kod Dubyja, koji objašnjava da feudalna Europa ne može bez monarha koji je „uzor zemaljskoga savršenstva“ te kako je ta predodžba bila ustaljena „na vrhu svih mentalnih konstrukcija kojima se tada pokušavalo odrediti uređenje vidljiva svijeta“.⁴⁸

⁴² Le Goff 2009, 122, 124, spominje brojne sukobe tog Sveučilišta i kralja Henrika III., odreda 1232., 1238., 1240., ali interesantan nam je zaključak u kojem autor ističe kapitulaciju kralja prilikom rješavanja toga sukoba u trenutku stajanja sveučilištaraca na stranu Simona de Montforta, tvrdeći da je taj čin kralja prestrašio. Valja napomenuti da je sveučilišna populacija toga vremena, u borbi za prava za koja je smatrala da su joj zakinuta, više upotrebljavala fizički okršaj negoli onaj verbalne naravi. Izaslanik pape Inocenta III., kardinal Nicola de Romanis, Sveučilištu u Oxfordu donio je početak neovisnosti koju je s papom Inocentom IV. dobilo u potpunosti. Inocent IV. je čak zapovjedio biskupima Londona i Salisburyja da ga štite od potencijalnih kraljevih intervencija.

⁴³ Indikativno je to da je papa izopćio Simona, no on je unatoč tome imao naklonost dobrog dijela svećenstva. Saznajemo da je prijateljevao s Grossetesteom, biskupom Lincolna i ujedno „jednim od najplemenitijih, najmudrijih i najučenijih ljudi toga značajnog stoljeća, koji se mnogo godina isticao kao kritičar kraljevske i papinske loše uprave u Engleskoj.“ Trevelyan 1956, 194 – 195.

⁴⁴ Ibid., 195.

⁴⁵ Du Ry van Beest Holle et al. 1977, 4420; Briggs 2003, 76; Burt 2013, 76; Wilson 2014, 95; Hamilton 2010, 44; Prestwich 2005, 114.

⁴⁶ Hamilton 2010, 44.

⁴⁷ Sestra Henrika III. Eleonora bila je udana za Simona, to joj je bio drugi brak. Goldstein – Grgin 2008, 345; Wilson 2014, 80.

⁴⁸ Duby 2006, 23, 33, piše: „Čovjek XI. stoljeća svoga kralja doživljava kao viteza koji s mačem u ruci svom narodu osigurava pravdu i mir. Doživljava ga, međutim, i kao mudraca i podrazumijeva da on zna čitati knjige.“

U kolovozu 1264. nova je vlada poslala Luju IX. prijedlog, poznat kao mir iz Canterburyja, kojim je nastojala dodatno ograničiti utjecaj Henrika III., što je francuski kralj odbio.⁴⁹

U siječnju 1265. Simon de Montfort sazvaio je Parlament na koji je pozvao po dva viteza iz svake grofovije te po dva građanina iz svakog slobodnog grada.⁵⁰ Edvard je u svibnju 1265. uspio pobjeći i okupiti vojsku pretežno od pograničnih lordova.⁵¹ U Ludlowu je Edvard sklopio sporazum s Gilbertom de Clareom, dojučerašnjim protivnikom, dok je Montfort 19. lipnja iste godine utanačio savez s Llywelyn ap Gruffyddom.⁵²

Dvije vojske odmjerit će snage 4. kolovoza 1265. kod Eveshama.⁵³ U bitci će život izgubiti grof od Leicestera, a Edvard će u ime svojega oca zadobiti upravu nad Kraljevstvom. No rat neće biti završen, mnoge pristalice pobunjenika još uvijek su bile na slobodi. Henrik III. nije nastojao mačem istjerati pravdu već je ukazima razvlastio pobunjenike i konfiscirao njihove posjede.⁵⁴ Na slobodi je još uvijek bio Simon Montfort mlađi, sin ubijenog Simona, koji se 1266. sa svojim pristalicama stacionirao u Kenilworthu.⁵⁵ Upravo će se tamo voditi žustra borba, koja će potrajati do sklapanja sporazuma iz Kenilwortha.⁵⁶ U 1267. okončani su i najmanji oblici pobune, dok je u siječnju na parlamentu u Marlboroughu Henrik priznao većinu

⁴⁹ Hamilton 2010, 45 – 46.

⁵⁰ Prvi oblik parlamenta bio je *magnum concilium* Henrika III., koji su sačinjavali krunski vazali i prvi kraljevi službenici. Njima se 1254. pridodaju i četiri viteza kao predstavnici grofovija. Simon de Montfort je 1265. u parlament dodao po dva viteza iz svake grofovije te po dva građanina iz svakoga grada; Lopez 1978, 305; Wilson 2014, 96; Du Ry van Beest Holle et al. 1977, 4420. Trevelyan 1956, 196, potvrđuje da se prvi parlament javlja u vrijeme Henrika III. te da je nalikovao feudalnoj skupštini krunskih vazala. Također spominje da su u vrijeme Henrika III. na „velike skupštine pozivana dva ili više vitezova, izabrana u svakom pojedinom grofovskom sudu da predstavljaju grofoviju.“ No, to nije bio odraz stvaranja novog oblika skupštine, već se tada pozivalo nove ljude da prisustvuju plenumu stare *curiae regis*. Carozzi 2007, 493, piše da je za razliku od ranijih korektiva kralja, Simon de Montfort nastojao nametnuti političku i institucionalnu upravu te zaključuje da ga je ta namjera koštala života. Parlament iz 1265. po prvi put je predstavljao gradove te je inauguriran dvodomni model parlamentarizma, podijeljen na Dom lordova te Donji dom (*House of Commons*); Carpanetto 2007, 212.

⁵¹ Wilson 2014, 96.

⁵² Hamilton 2010, 46.

⁵³ Briggs 2003, 76; Burt 2013, 76; Wilson 2014, 96; Goldstein – Grgin 2008, 345; Hamilton 2010, 53; Prestwich 2005, 116 – 117.

⁵⁴ Wilson 2014, 96.

⁵⁵ Ibid., 97. U Kenilworthu je Simon od Montforta sagradio složen sustav obrane s vodenim zaprekama; Briggs 2003, 66.

⁵⁶ Sporazum je sklopljen 31. listopada 1266.; Hamilton 2010, 54. Vidi *The Dictum of Kenilworth, 31 October 1266*, 380. – 384.

zahtjeva koje je tražio onaj parlament iz 1258.⁵⁷ Dvorac Kenilworth zajedno s grofovijom Leicester dobit će Edvardov brat Edmund.⁵⁸

Parlament će od kralja Henrika III. nadalje biti regulatorna mjera u Engleskoj. Trevelyan zaključuje da je iz ovoga rata Edvard naučio „da kralj mora kraljevati pod pravom i pomoću prava, i da je kruna u opoziciji prema narodu slabija nego kruna u parlamentu.“⁵⁹

2.3. U misiji za spas Svete zemlje

„Buka oko tih trivijalnih ratova i komešanja prilično je potonula u metežu križarskih pohoda, koji su sada privukli pozornost Europe i kao nikada prije zaokupili znatiželju čovječanstva, kao najznačajniji i najtrajniji spomenik ljudske ludosti koji se pojavio u bilo kojem dobu ili naciji.“

David Hume⁶⁰

Uzevši u obzir da je David Hume živio u XVIII. stoljeću, za njega križarski pohodi možda i jesu „najznačajniji i najtrajniji spomenik ljudske ludosti“ jer nije imao priliku vidjeti katastrofu koju će donijeti kasnija stoljeća. No, misao je vodilja prilikom odabira ovoga citata bila ilustriranje kontradiktornosti provedbe tih pohoda s naukom onih koji su ih provodili. Znakovito je to da su kršćani rat smatrali odrednicom zla, sve dok ga nisu počeli voditi protiv nekršćana i to kao kršćansku dužnost.⁶¹ Križarski pohodi nisu bili ni pravedni ni vjerski,⁶² a ponajmanje mirotvorni⁶³ jer takvi ratovi ne postoje. Bili su to krvavi i surovi ratovi koje Pirenne opisuje kao osvajačke „koje bi među sobom vodili čak i ljudi iste vjere, da su ih okolnosti i zemljopisni položaj na to

⁵⁷ Wilson 2014, 97.

⁵⁸ Burt 2013, 62, 80.

⁵⁹ Trevelyan 1956, 196.

⁶⁰ Hume 1983, 168.

⁶¹ Le Goff 1998, 211.

⁶² Cardini 2007, 46 – 47, prenosi da su pape od samih početaka ovih sukoba pokret okarakterizirali kao *iter Hierosolymitanum*, odnosno hodočasnički odlazak prema Isusovom grobu u obliku vojne ekspedicije čija su obilježja bila prožeta duhovnošću i pokajništvom. Za razliku od „običnih“ hodočasnika, križari su dobivali *privilegium crucis*, a bilo im je i dopušteno da nose oružje.

⁶³ Ubrzo se pojavila teza da je to rat koji se vodi kako bi se uspostavio mir, odnosno rat s ciljem da ne bude više rata. Vidi Tyerman 2010, 56, 57 te Riley – Smith 2007, 70.

navodili“.⁶⁴ Svi su se ratovi kroz povijest vodili isključivo iz političko-materijalnih razloga pa tako ni ovi nisu izuzetak. Za Dubyja su oni produkt „dugotrajnog pritiska duha feudalizma na kršćanstvo“.⁶⁵

Odlazak na takav pohod zabilježen je i u vrijeme Edvarda Dugonogog. Obavezu odlaska na pohod, zajedno s bratom Edmundom i bratićem Henrikom, Edvard je preuzeo 1268. u Northamptonu.⁶⁶ Iduće godine u Parizu su se sastali budući križari. Tamo su odlučivali o pojedinostima pohoda, a saznajemo da je Edvard do 15. kolovoza 1270. s vojskom trebao doći u luku Aigues – Mortes.⁶⁷

Tako se Edvard u Palestinu zaputio kao predvodnik engleske križarske vojske u vrijeme kada je još bio prijestolonasljednik.⁶⁸ Prije Palestine stigao je u Tunis, nakon što je ondje francuski kralj Luj IX. nakon bolesti već preminuo.⁶⁹ Naime, potonji je pokrenuo križarski pohod na Tunis 1270., no bolest ga je pokosila tijekom pohoda.⁷⁰ U svibnju 1271. Edvard je došao u Svetu zemlju.⁷¹

Što se tiče vojske koju je vodio Edvard, ona nije postigla značajnije uspjehe koji bi preokrenuli situaciju, bila je preslaba pa je samo na neko vrijeme odgodila gubitak kršćanskih posjeda u Palestini.⁷² Od njegovih značajnijih uspjeha može se istaknuti obrana Akre u prosincu 1271.⁷³ Iako je Edvard u Palestini doživio relativan neuspjeh, bio je to odraz dekadencije entuzijazma cijele ondašnje Europe koja se nije mogla organizirati za jedan značajniji pohod. Valja napomenuti da se u to vrijeme muslimanski svijet ujedinio u otporu mongolskim nadiranjima.⁷⁴ Godine 1287. Edvard će pokrenuti pripreme za novi križarski pohod, no odlazak na njega neće biti realiziran.⁷⁵ U 1291. ta kršćanska neorganiziranost bit će naplaćena muslimanskim osvajanjem Akre, posljednjega križarskog uporišta u Palestini.⁷⁶

⁶⁴ Pirenne 2005, 126.

⁶⁵ Duby 2006, 79, 285, piše „kršćanstvo XI. stoljeća otišlo je tako daleko da je sakraliziralo nasilje“.

⁶⁶ Hamilton 2010, 54; Tyerman 2011, 786 – 787.

⁶⁷ Hamilton 2010, 54, francuski kralj mu je zauzvrat obećao 70 000 tourskih libara.

⁶⁸ Goldstein – Grgin 2008, 311, 346; Wilson 2014, 97.

⁶⁹ Dickson 1997, 86; Pirenne 2005, 228; Tyerman 2011, 789.

⁷⁰ Luj IX. je u listopadu 1270. podlegao epidemiji kuge koja je harala Tunisom; Carpentier – Lebrun 1999, 95; Cardini 2007, 46.

⁷¹ Hamilton 2010, 55; Tyerman 2011, 790.

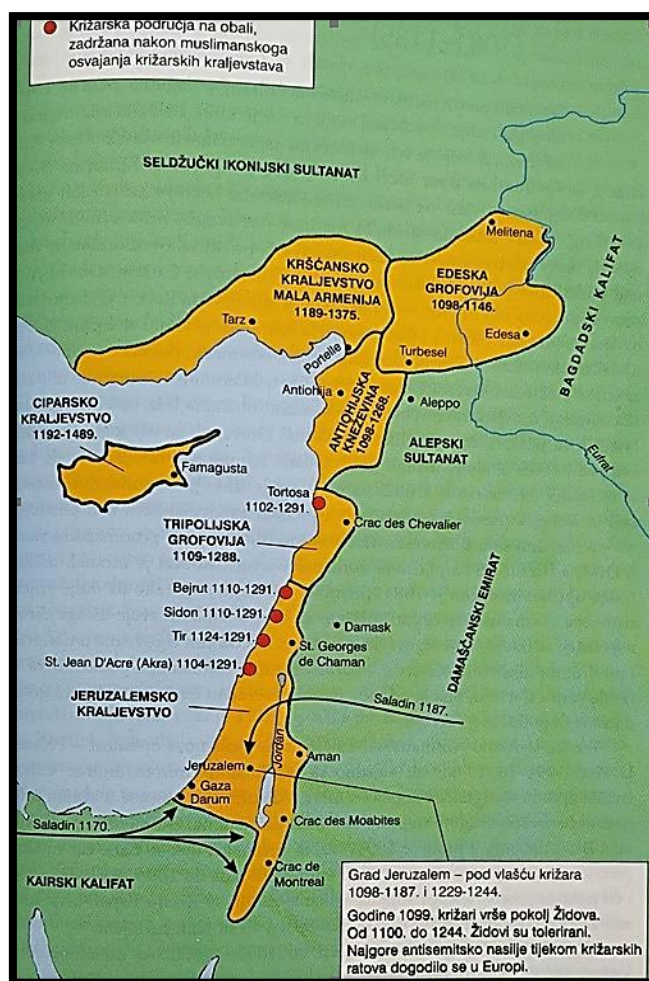
⁷² Goldstein – Grgin 2008, 311; Wilson 2014, 103.

⁷³ Tyerman 2011, 790.

⁷⁴ Goldstein – Grgin 2008, 311.

⁷⁵ Tyerman 2011, 790.

⁷⁶ Cardini 2007, 46; Duby 2006, 259; Tyerman 2011, 795.

Sl. 1. Područje Palestine u doba križarskih pohoda (Goldstein – Grgin 2008, 255)

2.3.1. Prijelaz vlasti

U studenom 1272. englesko prijestolje biva upražnjeno, umire kralj Henrik III.⁷⁷ Edvard je tu vijest dočekaao na Siciliji, gdje je stao na povratku iz Palestine.⁷⁸ Odmah nakon smrti Henrika III. plemstvo je za novoga kralja priznalo dotadašnjeg prijestolonasljednika Edvarda i prisegnulo mu na vjernost.⁷⁹ No, unatoč tome čitava Engleska se zatekla u jednoj potencijalno nepovoljnoj situaciji. Stari kralj je umro, a novi mladi kralj nalazio se daleko od matične zemlje. Situacija je bila pogodna za neki novi građanski rat ili uzurpaciju vlasti. No, na političku scenu ondašnje Engleske stupaju četiri osobe od Edvardova krajnjeg povjerenja. Bili su to Walter Giffard, Philip

⁷⁷ U toj godini umire i njegov brat Rikard od Cornwalla, nositelj krune rimskoga kralja; Wilson 2014, 98. Goldstein – Grgin 2008, 346.

⁷⁸ Burt 2013, 83; Hamilton 2010, 56.

⁷⁹ Wilson 2014, 103.

Basset, Roger Mortimer te Robert Burnell.⁸⁰ Oni su bili regenti budućega kralja, dakle imali su zadatak čuvati vlast dok se Edvard sigurno ne vrati u Englesku. U povratku se Edvard godinu dana zadržao u Gaskonji, a englesko tlo ugledat će tek 1274., kada će u kolovozu biti okrunjen u Westminsteru.⁸¹

Odlaskom u Svetu zemlju Edvard I. je zasigurno profitirao višestruko. Susreo se s jednom relativno gledano novom kulturom, drugačijom od one u Engleskoj i ostatku ondašnje Europe. Iako je i znatno prije njega, u vrijeme Rikarda I. (1189. – 1199.)⁸², Engleska bila u doticaju s kulturom Istoka, sasvim sigurno je odlazak i ponovan kontakt imao mnoge koristi. Možda je upravo u Palestini Edvard došao na ideju kako bi nove utvrde u njegovom kraljevstvu trebale izgledati.

⁸⁰ Vidi fusnotu 5.

⁸¹ Wilson 2014, 104; Hamilton 2010, 57; Burt 2013, 37, 83. Posvećenje od strane Crkve imalo je veliku važnost, iako se u vojnoj domeni potvrda kralja ostvarivala verifikacijom unutar kruga velikaša; Carozzi 2007, 460.

⁸² Barrow, G. Wallis Steuart. „Richard I.“, *Encyclopædia Britannica*, ažurirano: 15. siječnja 2021., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Richard-I-king-of-England> (pristupljeno: 16. lipnja 2021.)

3. Zemlje u kojima se novi vladar morao iznova dokazati

3.1. *Cymru*: uspon prema vrhuncu moći

„I hrabri muževi znaju osjetiti strah od nenadanog...“⁸³
Tacit, *Anali*, XV. 59

Wales, *Cymru*, gorska je zemlja kroz koju se probijaju brojne rijeke, od kojih je najznamenitija Severn (*Afon Hafren*), najduža u Britaniji. U XIII. stoljeću u njemu će se odigrati sukobi koji će ga podrediti engleskom vladaru. Stoga će se ovo potpoglavlje ponajviše baviti odnosom Walesa i Engleske tijekom druge polovice XIII. stoljeća. Konkretno, promatrat će se obrasci uspostavljanja vlasti Edvarda I. kao kralja, rješavanje novopridošlih problema te iziskivanje odavanja počasti kralju.

3.1.1. Edvard I. i okršaj s Llywelynom ap Gruffyddom

Nesuglasice između Walesa i Engleske imale su svoje duboke korijene u povijesti. Već je Vilim Osvajač prelazio velšku granicu, dok će njegovi nasljednici ovladati južnim područjem te zemlje. Engleski će vladari na prvi pravi otpor naići tek u vrijeme Llywelyna Fawra, poznatijeg kao Llywelyn Veliki. On će se 1194. proglasiti velškim knezom, a ostat će upamćen po tome što je uspio u više navrata odbiti Engleze. Na početku XIII. stoljeća u Walesu će se javiti inicijativa za ujedinjenjem plemena, vođena upravo knezom koji je gospodario Gwynedd. Od pograničnih lordova on će preoteti veći dio Powysa, dok je svojom vještom diplomacijom, odnosno pristajanjem uz barunske zahtjeve u Runnymedeu, za Wales ishodio određene ustupke. Nakon njegove smrti 1240. nasljeđuje ga sin Dafydd, a 1246. velškim knezom postaje Llywelynov unuk Llywelyn II. ap Gruffydd, koji je značajnije proširio utjecaj vlastite kneževine iskorištivši kavgu pograničnih lordova, a dio mu se njih i obvezao na feudalnu vjernost.⁸⁴

Edvardu I. nije bilo drago što je s vremenom Llywelyn sve više jačao nakon mirovnoga ugovora iz Montgomeryja 1267., kojim ga je Henrik III. priznao za velškoga kneza.⁸⁵ Sasvim sigurno je osjećao animozitet prema njemu u trenutku

⁸³ Tacit 2006, 636.

⁸⁴ Trevelyan 1956, 230. Šireći vlastiti utjecaj pridružio se Simonu de Montfortu.

⁸⁵ Gravett 2007, 8; Du Ry van Beest Holle et al. 1977, 4422; Burt 2013, 53.

kada mu potonji prilikom krunidbe 1274. nije došao odati počast.⁸⁶ Potom je od njega iznova zahtijevao odavanje počasti, što je knez odbio.⁸⁷ Engleski kralj tako nije mogao dopustiti značajnije jačanje vladara u neposrednom susjedstvu, a nije ni zaboravio sve što mu se dogodilo u Walesu kada je bio još prijestolonasljednik.⁸⁸ Stoga će doći do sukoba u kojem će se pokazati sva snaga engleske vojske.

Llywelyn će 1276. iznova odbiti odavanje počasti Edvardu I.⁸⁹ Logičan je slijed događaja bio taj da mu je u studenom te godine engleski kralj objavio rat.⁹⁰ Nije to bio nepromišljen ili ishitren potez, u prilog tome da je Edvard za rat iz 1277. bio itekako spreman govori nam i činjenica da je dobrim dijelom on taj sukob i inicirao.⁹¹ Sada je kralj bio spreman za poravnanje starih računa. U ovome sukobu Edvard je participirao znatno drugačije, sada je bio kralj Engleske koji je morao pokazati da je dorastao zadatku, da je nadišao onog prijestolonasljednika Edvarda te da ga se sada mora ozbiljno shvaćati.

Tijekom proljeća 1277. engleska je vojska vratila sve što je Llywelyn prethodno zauzeo u pograničnim područjima.⁹² Ubrzo su na površinu isplivali ljudi čija je lojalnost ponajviše ovisila o datom trenutku. Tako su mnogi velški velikaši pokušali utanačiti zasebne sporazume s Englezima. Dva sina Gruffydda ap Madoga sporazumjela su se s Edvardom I. za sjeverni Powys, dok se Rhys ap Maredudd podčinio engleskom zapovjedniku zapadnog Walesa Painu de Chaworthu i time ustupio kralju dvorac Dryslwyn.⁹³ U lipnju su engleske snage osvojile u južnom Walesu dvorac Carreg Cennen i Llandovery te na jugozapadu Dinefwr. Do kraja srpnja na obali zaljeva Cardigan (*Ceredigion*) engleske trupe zauzimaju dvorac Aberystwyth i time je Llywelynov utjecaj sveden na područje Gwynedda, odnosno na sjeverozapadni Wales.⁹⁴

Na red je došla izgradnja novih te obnova starih i oštećenih dvoraca. Njihova je primarna uloga bila služenje u obrambene i administrativne svrhe, ali su oni obnašali i ulogu lokalnoga pokazatelja centra moći. Iako kralj nije stalno boravio u

⁸⁶ Wilson 2014, 105.

⁸⁷ Gravett 2002a, 5.

⁸⁸ Burt 2013, 77.

⁸⁹ Gravett 2007, 8; Du Ry van Beest Holle et al. 1977, 4422.

⁹⁰ Gravett 2007, 4; Burt 2013, 90; Taylor 1986, 1; Kaner 1999, 27.

⁹¹ Kaner 1999, 26.

⁹² Wilson 2014, 105, na pohod u Wales je krenula vojska od 15.000 ljudi.; Gravett 2007, 4.

⁹³ Gravett 2007, 4 – 5.

⁹⁴ Ibid., 5. Rat će potrajati do studenog 1277. godine; Burt 2013, 90.

njima, u tim su dvorcima boravili ljudi odani kralju, ljudi koji će običnom puku pokazati da je kralj tamo prisutan iako ga fizički nema. Kako su dvorci bili reprezentativni oblik kraljeve vlasti na nekome području, njihovom je gradnjom Edvard htio spriječiti nove pobune i tako jednom zauvijek riješiti pitanje Walesa. Iako je trošak velškoga rata bio prilično nizak, između 20.000 i 23.000 funti,⁹⁵ gradnja dvoraca će ga povećati. Prvotno je pokrenuta gradnja u Bulithu, Aberystwythu, Flintu, Rhuddlanu, Ruthinu i vjerojatno Hawardenu, dok su dodatno utvrđeni dvorci Cardigan, Carmarthen i Montgomery. Na sjeveru Walesa, u području zapadno od rijeke Clwyd i istočno od rijeke Conwy, zahvaljujući utanačenim sporazumima svoju vlast je održavao i Llywelynov mlađi brat Dafydd, a njegovo uporište bio je dvorac Denbigh.⁹⁶ Tako je sjeverni dio Walesa zapadno od rijeke Clwyd ostao u rukama Velšana, iako im daljnji protok vremena neće biti najbolji saveznik.

3.1.2. Od kneževine do grofovija

U ožujku 1282. napadnut je dvorac Hawarden na sjeveru Walesa.⁹⁷ Napad je pokrenuo Dafydd, želeći se izboriti za vlastita prava. Naime, ponajviše je bio nezadovoljan mirovnim odlukama iz prijašnjeg rata. Pobuna je eskalirala u novi rat, koji doduše nije dugo trajao jer je s druge strane bio daleko moćniji protivnik. No, bez obzira na brojčanu nadmoć Engleza, za razliku od prijašnjega rata, ovaj ih je zatekao nespremne.⁹⁸

Koliko je Engleska tada bila vojno moćna govori i podatak da je Edvard I. naredio da se iz čitavog kraljevstva u svibnju 1282., svega dva mjeseca nakon napada na Hawarden, u Chesteru okupe ljudi i sva potrebna sredstva za rat.⁹⁹ Dok je vojna organizacija 1277. podbacila na području opskrbe, sada se pokazalo kako se učilo na prethodnom iskustvu.¹⁰⁰ Određena su tri pravca napredovanja: na sjeveru je to bio Chester, na jugu Carmarthen, dok je u središnjem dijelu vojska dolazila iz smjera Shrewsburyja i Montgomeryja.¹⁰¹ Valja istaknuti da su svega par dana nakon

⁹⁵ Burt 2013, 117, 120.

⁹⁶ Gravett 2007, 5.

⁹⁷ Ibid.; Kaner 1999, 26.

⁹⁸ Kaner 1999, 26.

⁹⁹ Gravett 2007, 5.

¹⁰⁰ Kaner 1999, 30.

¹⁰¹ Gravett 2007, 5.

Dafyddova napada određena i tri zapovjednika, bili su to: Roger Mortimer, koji je upravljao snagama u pograničnom dijelu Walesa, justicijar Chestera Reginald de Grey, koji je bio odgovoran za Chester i Flint, dok je Robert Tibetot od 1280. i justicijar Zapadnoga Walesa upravljao vojskom u tome dijelu Walesa.¹⁰² Ako pažljivo promotrimo vremenski raspon sazivanja vojske tijekom prvog rata s Velšanima (šest mjeseci) i sazivanje vojske u vrijeme drugoga rata (dva mjeseca), možemo pretpostaviti da je Edvard nastojao silovitim napadom zauvijek ugasiti otpor Velšana ili da je možda razlog te brze mobilizacije bio potencijalni strah. Znao je da mora odmah reagirati jer će se u protivnom ustanak rasplamsati i porasti slava ustanika te narušiti njegov ugled. U srednjem vijeku ugled je itekako važna komponenta društvene prihvaćenosti, stoga se na njega moralo pomno paziti. Iznova je 20. i 24. svibnja svim feudalnim obveznicima kralja upućen *servicium debitum*, koji ih je nastojao okupiti u Rhuddlanu do 2. kolovoza.¹⁰³ Iz toga je vidljivo da je prvi odaziv bio nedostatan za adekvatno vođenje rata.

No, Fortuna je 1282. sasvim sigurno bila na strani engleskoga kralja jer je nedaleko od Builtha iste godine u zasjedi ubijen Llywelyn. Uskraćeni za jednu veliku ličnost, ujedno i jednog od predvodnika ustanika, Velšani su se sada morali reorganizirati. Sve te okolnosti omogućile su Edvardu da se u Walesu nametne kao feudalni gospodar. Ubrzo nakon Llywelynova ubojstva, u jesen je zauzet dvorac Denbigh. U lipnju 1283. uhvaćen je Dafydd, a kazna za njegovu pobunu bila je surova, osuđen je na vješanje te je potom raščetvoren.¹⁰⁴ Pobjedom Engleza 1283. nasilnim je putem ugušena velška dinastija, a smrću dvaju glavnih aktera pobune poluneovisnoj je kneževini Wales došao kraj.¹⁰⁵

Bez obzira na to što je rat bio pri kraju, još uvijek manji dijelovi Walesa nisu bili pod kontrolom Engleza. Idući korak koji je Edvard učinio bila je važna komponenta svakoga ratovanja, a to je osiguravanje vlastita zaleđa. Kako bi s lakoćom ušao što dublje u Gwynedd, Edvard je ponovno pokrenuo izgradnju i obnovu dvoraca, ovoga puta bili su to Denbigh, Hawarden, Holt, Chirk, Conwy, Harlech i Caernarfon.¹⁰⁶ Stvaranjem tzv. „željeznog prstena“ Edvard je htio dodatno učvrstiti kontrolu nad

¹⁰² Kaner 1999, 26 – 27.

¹⁰³ Ibid., 27. Grofovi Gloucester i Hereforda vršili su politički pritisak kojem je kralj Edvard morao popustiti te je Roberta Tibetota podredio Gloucesteru.

¹⁰⁴ Gravett 2007, 5.

¹⁰⁵ Kaner 1999, 26, 42.

¹⁰⁶ Gravett 2007, 5.

Walesom. Velšanima će ostati tek mali dio sjeverozapada. No ni u 1283. stanje nije bilo riješeno jer nam izvori govore o novim pobunama. Tako 1287. ustanak podiže izvjesni Rhys ap Maredudd, gospodar Dryslwyna,¹⁰⁷ koji će ugasiti pravovremena reakcija regenta Edmunda od Cornwalla.¹⁰⁸ Ustanak je bio manjih razmjera, kao i još jedan koji je Rhys podigao u studenom 1287. i koji je potrajao do siječnja 1288.¹⁰⁹ Novu pobunu pokrenuo je Madog ap Llywelyn 1294.,¹¹⁰ Velšani su čak zauzeli Denbigh, no u ožujku 1295. kod Maes Moydoga nedaleko od Montgomeryja engleska vojska nanijela je velike gubitke pobunjenicima.¹¹¹ Sukob je lokaliziran, a već 1295. Edvard je u Angleseyju otpočeo gradnju novoga dvorca Beaumaris.¹¹²

Pobune koje su vodili Rhys ap Maredudd te Madog ap Llywelyn nisu bile uspješne jer se prvenstveno nisu mogle othrvati mobilizaciji ipak nadmoćnije sile.¹¹³ U vrijeme Edvarda I. u Walesu je uspostavljen „engleski mir“ sličan onom rimskom kakvog je opisao Tacit nekoliko stoljeća prije. Statutom iz 1284. Wales će biti organiziran prema modelu koji se koristio u Engleskoj, nametnut će mu se englesko pravo te engleski upravni sustav.¹¹⁴ Tako će zemlja iz koje je krenula legenda o Arturu¹¹⁵ doći pod vlast kralja koji je nastojao biti novi Artur.¹¹⁶ Wales će 1301. dobiti kneza u osobi kraljeva sina Edvarda,¹¹⁷ nastat će tradicija da nasljednik engleske krune nosi naslov princa (kneza) od Walesa.

Na ovim je vojnim kampanjama Edvard višestruko profitirao. Upravo je od Velšana preuzeo oružje koje će uvelike prigrliti za ratovanje u Škotskoj,¹¹⁸ a njegovi će nasljednici u kasnijim godinama to oružje primjenivati i u ratovima na kontinentu. U Walesu je Edvard napredovao i u taktičkom smislu dokazavši svoju vojnu nadmoć. Na području koje nije bilo ravničarsko, a i onaj dio koji je bio nizinski bio je pretežno

¹⁰⁷ Kaner 1999, 42, bilj. 1; Burt 2013, 150; Hamilton 2010, 70.

¹⁰⁸ Edmund od Cornwalla bio je bratić Edvarda I., kojega je on dok je izbivao iz Britanije postavio za svoga regenta; Burt 2013, 150 – 151.

¹⁰⁹ Ibid., 151.

¹¹⁰ Gravet 2007, 10.

¹¹¹ Wilson 2014, 113; Prestwich 2005, 161.

¹¹² Gravet 2007, 7.

¹¹³ Kaner 1999, 42.

¹¹⁴ Goldstein – Grgin 2008, 378; Burt 2013, 119.

¹¹⁵ Wickham 2017, 196; Duby 2006, 160, piše da je opatija Malmesbury bila utočište mnogih legendi proizašlih iz „keltske imaginacije“, kao što je i priča o kralju Arturu.

¹¹⁶ Steane 1999, 156, 198.

¹¹⁷ Trevelyan 1956, 230; Goldstein – Grgin 2008, 378 – 379; Lopez 1978, 287; Wilson 2014, 116.

¹¹⁸ Trevelyan 1956, 229. Radi se o dugom luku, koji je svoju slavu prvi put doživio na području između rijeke Wye i Bristolskog kanala.

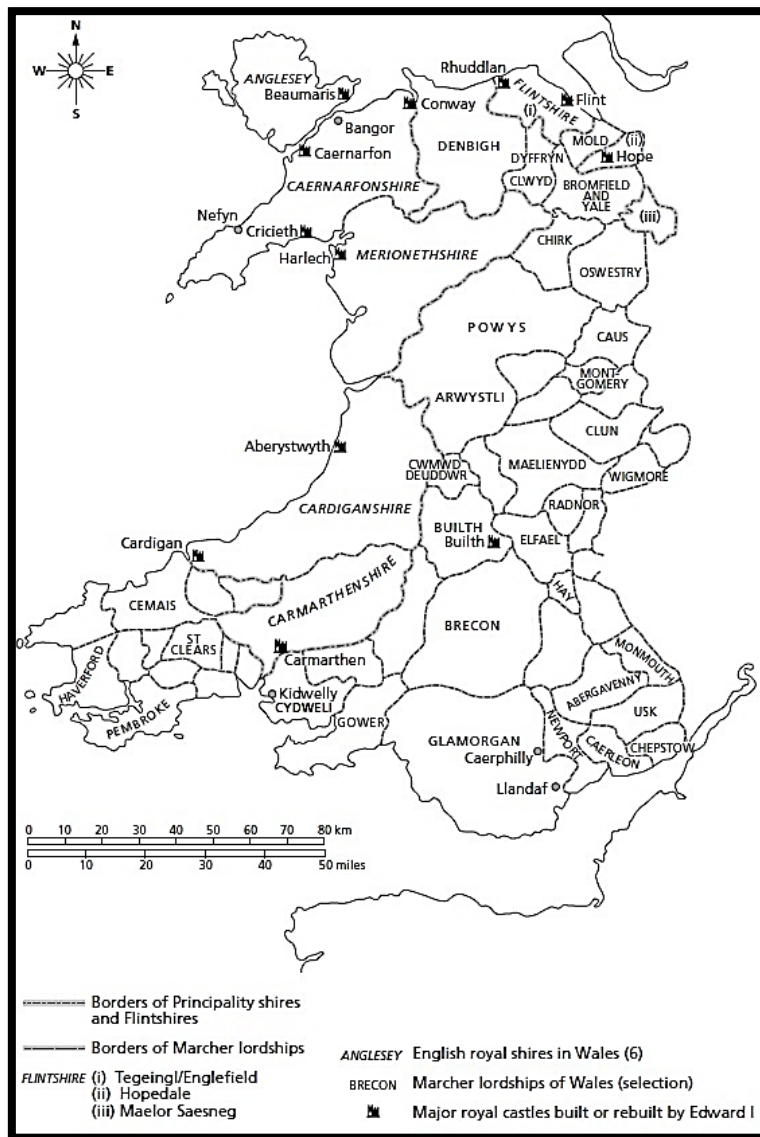
močvarnog tipa, engleska vojska je uspjela svladati neprijatelja koristeći se upravo geografskim odrednicama Walesa, pa su tako njezini brodovi iz Chestera i Bristola gospodarili dolinama, dok se iz Shrewsburyja zahvaljujući rijeci Severn moglo prodrijeti u središte zemlje i tako odvojiti sjever od juga.¹¹⁹

Posljedica tih pohoda bili su i brojni dvorci. Impozantne građevine koje i danas rese Wales poslužile su Edvardu da na grandiozan način manifestira vlastitu moć te na njih ne smijemo gledati isključivo kao na obrambene objekte. Oni su poslužili i kao poticatelji gospodarskoga razvoja određene sredine jer su često oko njih nastajala naselja.¹²⁰ S obzirom na velik broj izgrađenih dvoraca, možemo zaključiti da je Wales bio dosta nemiran u to vrijeme. Nakon uspješnih vojnih pohoda u Walesu, Edvard je od kneževine koju je osvojio načinio šest grofovija: Carnarvon, Anglesey, Merioneth, Flint, Cardigan te Carmarthen.¹²¹ Potom se okrenuo drugim dijelovima Britanije, čekala ga je Škotska.

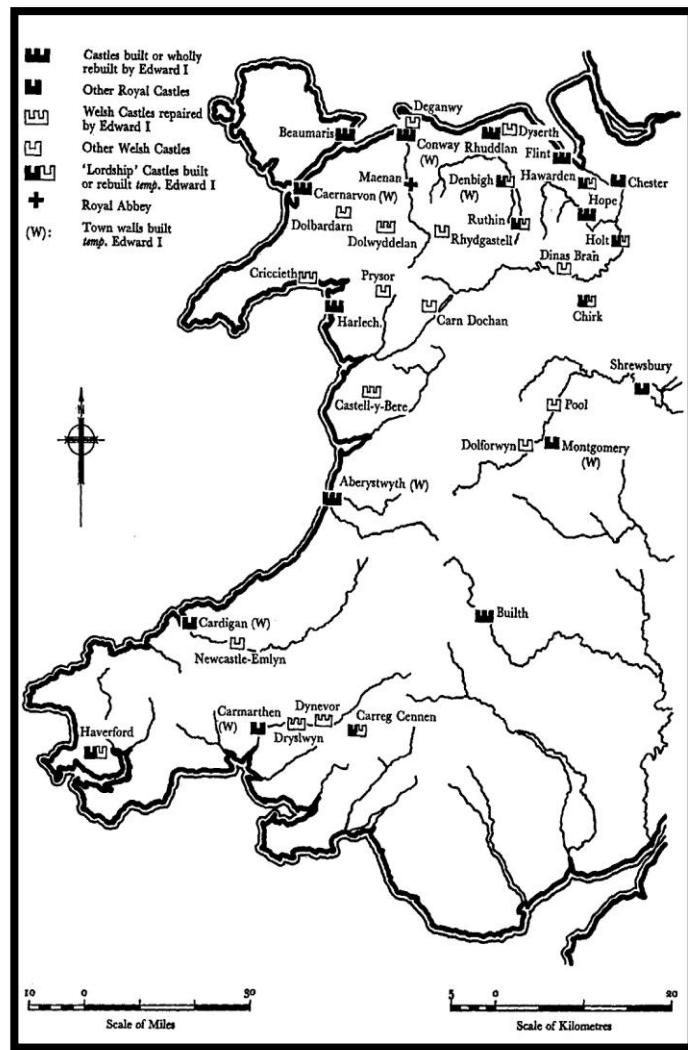
¹¹⁹ Ibid., 227 – 229, doduše Snowdon je bio dobar prirodni bedem Gwyneddu.

¹²⁰ Settia, 2007, 331.

¹²¹ Trevelyan 1956, 230; Du Ry van Beest Holle et al. 1977, 4422.

Sl. 2. Wales u XIII. stoljeću
 (Burt 2013, 51)

Sl. 3. Prikaz utvrda na području Walesa iz vremena vladavine Edvarda I.

(Lijeva fotografija preuzeta iz: Gravett 2007, 6; Desna fotografija preuzeta iz: Taylor 1986, 2)

3.2. *Caledonia* – zemlja daljnjeg očitovanja moći ili početak pada jednoga kralja?

„Tu će se vidjet oholost što žeđa,
s koje su Škot i Englez tako ludi,
da ne mogu se smirit iza međa.“¹²²

Dante, *Raj*, XIX. 121 - 123

U drugoj polovici XI. stoljeća pod Malcolmom III. jača engleski utjecaj u Škotskoj i nije razlog tome samo činjenica da je Malcolm odrastao na dvoru Edvarda Ispovjednika,¹²³ već i to što se nakon Vilimova napada iz 1072. Malcolm engleskom vladaru obvezao na feudalnu podložnost.¹²⁴ U vrijeme Davida I. Škotska dobiva normanske obrise feudalne monarhije, u nju dolaze ratnici normanskog ili engleskog porijekla koji od kralja dobivaju gospoštije koje će držati u zamjenu za feudalne obveze, a među njima su bili i pripadnici obitelji Bruce te Balliol.¹²⁵ Štoviše, Škotska XII. i početka XIII. stoljeća oponašala je u mnogome odrednice Engleskog Kraljevstva poput grofovijskog sustava, kraljevske pravde i sl.¹²⁶ Doduše, ona nije bila na jednakom stupnju političkoga razvoja kao i Engleska onoga vremena, ali je nastojala uhvatiti korak s njom. Valja pritom istaknuti da nije cijela Škotska bila jednako naklonjena Englezima. Tamo su se smjestili i pojedini klanovi koji su još uvijek održavali škotski duh.

Škotskom se 1286. prolomila vijest da je umro kralj Aleksandar III. (1249. – 1286.),¹²⁷ posljednji vladar dinastije Dunkeld. Njegovom smrću okončano je zlatno doba srednjovjekovne Škotske.¹²⁸ S obzirom na to da kralj u trenutku smrti nije imao živuće muške djece jer su mu oba sina umrla prije njega bez potomstva, pravo krune imala je linija kraljeve preminule kćeri, odnosno kraljeva unuka Margareta Norveška.

¹²² Alighieri 2004, 484.

¹²³ Trevelyan 1956, 234; Lopez 1978, 286.

¹²⁴ Carozzi 2007, 468.

¹²⁵ Trevelyan 1956, 235.

¹²⁶ Ibid., 234 – 235.

¹²⁷ „Aleksandar III.“, *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje, 2021. Pristupljeno 16. studenoga 2021., dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=1533>. Njegova vladavina obilježena je mirom, redom i blagostanjem. Čak je u njegovo vrijeme od Norveške Škotskoj vraćen otok Man te Hebridi; Lopez 1978, 286. Aleksandar je 1251. odao počast kralju Henriku III., a u toj godini je za suprugu dobio njegovu kćer Margaretu; Wilson 2014, 86, 111.

¹²⁸ Trevelyan 1956, 236.

To je potvrđeno još za života Aleksandra III., kada je parlament u Scone¹²⁹ odlučio pravo prijestolja dati njegovoj unuci. No, u trenutku kraljeve smrti ona je još uvijek bila dijete. Stoga se nastojao dogovoriti brak s moćnim saveznikom. Interes se pronašao u Engleskoj, a budućeg supruga u osobi Edvarda od Caernarfona. Ugovorom u Birghamu odlučeno je da će budući suprug Margarete biti mladi kraljević kojega će povijest zapamtiti kao engleskog kralja Edvarda II.¹³⁰ Tim činom Škotska i Engleska bile bi sjedinjene u osobi vladara.¹³¹ U tome slučaju veliku korist bi imao i Edvard Dugonogi, koji bi mirnim putem zadobio susjednu zemlju i time ispunio nastojanje za uspostavljanjem vlasti nad čitavom Britanijom.¹³²

Iako povijest bilježi da je Margaretina vladavina Škotskom trajala od 1286. do 1290., ona nikada nije inaugurirana za kraljicu. U rujnu 1290. preminula je na Orkneyima prilikom povratka kući.¹³³ Kako je umrla mlada, a brak s Edvardom od Caernarfona nije realiziran, nastat će pomutnja oko prava na prijestolje. Kada su pretendenti na prijestolje počeli okupljati snage, na scenu je stupio biskup St. Andrews, koji je u to vrijeme bio jedan od škotskih gvardijana (regenata).¹³⁴ Kako su engleski kraljevi kroz povijest isticali vrhovna seniorska prava na Škotsku,¹³⁵ obratio se Edvardu I. da spriječi potencijalni građanski rat u Škotskoj. S vremenom je i sam Edvard otvoreno isticao pravo da kao senior odredi nasljednika prijestolja, što će dio Škota na koncu i prihvatiti.¹³⁶ No, dio škotskih gvardijana odbio je taj prijedlog ističući da oni nemaju te ovlasti, stoga je Edvard krenuo domišljatim putem – obratio se pretendentima za prijestolje.¹³⁷ Shvatio je da on sam sebi može isprofilirati kandidata. Tako je za kralja 1292. postavljen Ivan Balliol koji će sve do 1296. u određenoj mjeri

¹²⁹ Scone je bio povijesno središte Kraljevstva Pikta. Brandt 1995, 152 – 154, navodi da su Pikti najvećim dijelom držali sjever od linije Clyde do Firth of Forth, dok su Škoti upravljali oblašću zvanom Dal-Riad. U drugoj polovici VII. stoljeća Pikte ujedinjuje kralj Angus Mac Fergus, koji će svojoj vlasti podvrgnuti i Škote u Dal-Riadu. U X. stoljeću Škotska pada pod utjecaj Engleske, a zauzvrat dobiva područje Strathclydea i Lothiana. U XI. stoljeću škotski kralj Malcolm II. guši prevlast Engleza te se granica ustaljuje na vijugavoj liniji od zaljeva Solway do ušća rijeke Tweed. Krajem XI. stoljeća Škoti su uspjeli riješiti problem prevlasti norveških vladara te su tada konačno formirali svoje političko područje.

¹³⁰ Trevelyan 1956, 236.

¹³¹ Prestwich 2005, 231. Formalno gledano, radilo se o personalnoj uniji.

¹³² Lopez 1978, 286; Burt 2013, 1.

¹³³ Trevelyan 1956, 236; Wilson 2014, 111.

¹³⁴ Burt 2013, 154.

¹³⁵ Goldstein – Grgin, 2008, 379.

¹³⁶ Ibid. 379. U toj 1290. isprva je bilo mnoštvo tendenata na škotsko prijestolje, a kasnije će se isprofilirati dva kandidata; Du Ry van Beest Holle et al. 1977, 4422.

¹³⁷ Burt 2013, 154.

ostati odan svome senioru.¹³⁸ Da je škotski kralj bio marioneta engleskoga kralja govori i podatak da je Balliol morao osobno dolaziti Edvardu podnositi račune.¹³⁹

Godine 1294. dolazi do sukoba sa Škotima jer je Edvard od Balliola i škotskih magnata tražio da mu se u lipnju te godine pridruže u kampanji na Gaskonju, što su magnati odbili.¹⁴⁰ Taj sukob bit će ugašen već u travnju 1296. kod Dunbara, a kasnije će se Balliol iznova pokoriti Edvardu.¹⁴¹ U škotskoj predaji taj čin kralja Ivana Balliola upamćen je po izrazu *Toom Tabard* („prazan kaput“) jer su mu u znak podčinjavanja uklonjene sve kraljevske insignije.¹⁴² Prethodno su Škoti u listopadu 1295. sklopili savez s francuskim kraljem Filipom IV.,¹⁴³ koji je time nastojao oslabiti Edvardov položaj u Francuskoj.¹⁴⁴ S obzirom na to da je Edvard usporedno imao otvoren rat na dva bojišta, morao je hitro riješiti jedno od njih. Vojni pohod koji je Edvard 1296. pokrenuo na Škotsku prošao je bez značajnijeg otpora, zbačen je Balliol s prijestolja i postavljeni su Edvardu odaniji službenici da upravljaju zemljom.¹⁴⁵ Iz Škotske je Edvard u Westminster donio kamen iz Scone, ¹⁴⁶ a mogao se pohvaliti i Ragmanskim svitkom koji je sadržavao popis škotskih velikaša koji su Edvardu izjavili vjernost.¹⁴⁷ Tim vojnim pohodom Škotska je bila višestruko ponižena, a najteži udarac joj je bio odnošenje kamena korištenog tijekom inauguracije škotskih kraljeva, čime je i simbolički bila porobljena.¹⁴⁸ Prema Pirenneu je upravo tada Škotska izgubila svoju državnost i postala engleska pokrajina.¹⁴⁹

Iako je ta kampanja izgledala pomalo jednostavna, uslijedit će joj nešto zamršeniji epilog. Naime, u trenutku Edvardova povratka u Englesku, u Škotskoj će

¹³⁸ Ibid., 155, 180; Goldstein – Grgin 2008, 379; Kaner 1999, 42; Pirenne 2005, 244.

¹³⁹ Burt 2013, 180.

¹⁴⁰ Wilson 2014, 113. Burt piše da je 1295. Balliol izgubio vlast nad Škotskom (ne zna se je li mu ona oduzeta od strane škotskih lordova ili ju je samovoljno predao) te da je predana u ruke dvanaest magnata; Burt 2013, 180.

¹⁴¹ Kaner 1999, 42; Pirenne 2005, 244; Wilson 2014, 113. Kod Dunbara je Ivan Balliol bio zarobljen.

¹⁴² Wilson 2014., 114.

¹⁴³ Gravet 2007, 7; Pirenne 2005, 244; Burt 2013, 180. Škoti su bili bliski Francuskoj i time što su njihovi mladići uglavnom pohodili sveučilište u Parizu, a ne u nešto bližim Oxfordu ili Cambridgeu. Tek početkom XV. stoljeća oni imaju vlastito sveučilište u St. Andrews; Trevelyan 1956, 200.

¹⁴⁴ Pirenne 2005, 244.

¹⁴⁵ Goldstein – Grgin 2008, 379; Trevelyan 1956, 236.

¹⁴⁶ Bloch piše da je jedan takav, simbolikom sličan kamen, bio u Tari u Irskoj te da se stavljao pod noge novog vladara i ako je potonji bio „čiste“ kraljevske krvi kamen bi tučnjao pod njim. Bloch 2020, 298.

¹⁴⁷ Trevelyan 1956, 237; Wilson 2014, 114.

¹⁴⁸ On je u Sconeu služio kao tron pri ustoličenju novog vladara; Bloch 2020, 298.

¹⁴⁹ Pirenne 2005, 244.

izbiti pobuna predvođena Williamom Wallaceom.¹⁵⁰ Škoti će u svibnju 1297. podignuti ustanak¹⁵¹ i nedaleko od Stirling Bridgea 11. rujna iste godine engleske će snage vođene Johnom de Warenneom doživjeti težak poraz.¹⁵² Škotski seljaci predvođeni *lairdima*¹⁵³ odoljeli su napadima Engleza, a njihovi *schiltorni*¹⁵⁴ hrabro su stajali rame uz rame nasuprot engleskoj teškoj konjici.¹⁵⁵ Wallace će nastaviti pustošiti Northumberland i Cumberland.¹⁵⁶ Edvard se tek 1298. vratio iz Flandrije te je pozvao magnate kraljevstva da se u lipnju s vojskom okupe u Roxburghu.¹⁵⁷ U srpnju je vojska krenula prema sjeveru, na trenutak je Edvard htio narediti povlačenje zbog problema s opskrbom, no ukazala se prilika za otvoreni okršaj sa Škotima kod Falkirka, gdje ih je Edvard hametice potukao.¹⁵⁸ No, bez obzira na značajnu pobjedu engleske vojske, u stvarnosti je dobar dio Škotske i dalje ostao izvan kontrole Edvarda Dugonogog.¹⁵⁹ U zimu 1299. Škoti su zauzeli Caerlaverock.¹⁶⁰ Sljedeće godine pokrenuta je nova kampanja na Škotsku, ali osim zaposjedanja dvorca Caerlaverock nije se ništa značajnije dogodilo, čak je na zahtjev francuskog kralja Edvard pristao sklopiti primirje u listopadu te godine.¹⁶¹

Kako je primirje trajalo do svibnja 1301.,¹⁶² Edvard se pripremio za novi rat, nastojeći da do 24. lipnja bude spreman.¹⁶³ Naredio je okupljanje u Berwicku,¹⁶⁴ a

¹⁵⁰ Goldstein – Grgin 2008, 379.

¹⁵¹ Kaner 1999, 42; Trevelyan 1956, 237; Burt 2013, 181.

¹⁵² Goldstein – Grgin 2008, 379; Kaner 1999, 42; Du Ry van Beest Holle et al. 1977, 4422; Gravet 2002a, 5; Burt 2013, 185; Wilson 2014, 115.

¹⁵³ *Lairdi* su niži plemići, njima je pripadao i Wallace.

¹⁵⁴ Guste čete pučkih konjanika.

¹⁵⁵ Trevelyan 1956, 237; Du Ry van Beest Holle et al. 1977, 4422.

¹⁵⁶ Trevelyan 1956, 237.

¹⁵⁷ Kaner 1999, 42.

¹⁵⁸ Ibid.; Du Ry van Beest Holle et al. 1977, 4422; Gravet 2002a, 5; Burt 2013, 188; Wilson 2014, 115.

¹⁵⁹ Kaner 1999, 42.

¹⁶⁰ Burt 2013, 189.

¹⁶¹ Ibid., 190; Kaner 1999, 42; Gravett 2002a, 47.

¹⁶² Burt 2013, 190.

¹⁶³ Kao određena mjera opreza u slučaju škotskog protunapada prije okupljanja engleske vojske, naređeno je „8. travnja barunima, vitezovima i ostalim potencijalnim vojnicima Northumberlanda“ da krenu put Škotske; Kaner 1999, 43 – 44.

¹⁶⁴ Rogeru Bigodu, grofu Norfolkka i engleskom maršalu, naređeno je da dođe sa što više konja i vojske, a ako nije u mogućnosti da sam dođe, neka pošalje nekoga tko će dostojanstveno nadomjestiti njegovu dužnost maršala. Osim kopnenih snaga, u ovaj su rat bile uključene i pomorske, koje su trebale imati ulogu potpore. Nisu se poštivale sve naredbe te su u kolovozu 1302. Peter de Dunwich i Thomas de Worbelton dobili zadatak da kazne mornare koji nisu poslali brodove u rat na vrijeme. Kasnije će ostatku konjaništva biti naređeno da dođe u Carlisle. Ibid., 43 – 44.

poznat nam je i očekivani broj vojnika, zahtijevao je njih 12 000.¹⁶⁵ U lipnju je pokrenuta nova kampanja na Škotsku, no ona nije polučila značajnijih uspjeha, a kako je Edvard sklopio 1302. primirje s Francuzima, osim ratovanja na kontinentu prestao je ratovati i na Otoku.¹⁶⁶ U veljači 1304. sam regent i dobar dio plemstva priznaju Edvarda za svoga suverena.¹⁶⁷ Te je godine Edvard I., zarobivši Williama Wallacea, uspio slomiti njegovu pobunu iz prethodne godine te barem djelomično kompenzirati poraz koji je engleska vojska doživjela 1297.¹⁶⁸ Do ljeta 1304. dobar dio škotskog plemstva se predao.¹⁶⁹

Međutim, nakon Wallaceova pogubljenja 1305. otpor se Škotska ponovno probudio.¹⁷⁰ Englezi će dobivati bitke i gasiti mjestimične pobune, ali neće ugasiti žar jednoga naroda za svojom neovisnošću. Vodstvo će preuzeti Robert Bruce koji je 1306. smaknuo svog otvorenog konkurenta Johna Comyna¹⁷¹ te se nakon konsolidiranja škotskih snaga proglasio kraljem.¹⁷² Bruce se nije razlikovao od mnogih političkih faktora ondašnjeg vremena – bio je srednjovjekovni plemić u svoj punini i vješto je manevrirao određenim situacijama. On je unuk istoimenog pretendenta iz 1290., a poznato je i da je s ocem u vrijeme Wallacea često znao mijenjati strane.¹⁷³ Možemo polemizirati o njegovoj etičnosti, no ne smijemo zaboraviti da političke osobe u srednjem vijeku ne poznaju etičnost u značenju u kojem je poznajemo mi danas.¹⁷⁴ Tako je u tom segmetnu Bruce, nastojeći očuvati svoju titulu i posjede, vagao situaciju. Jedno je sigurno, Škotska je s Bruceom dobila ono što joj je od samih početaka sukoba s Edvardom nedostajalo, a to je element feudalizma, odnosno ustrajna podrška plemstva koje je po ustaljenom razmišljanju

¹⁶⁵ Edvard je 15. srpnja imenovao i istražitelje koji bi nadzirali potencijalno primanje mita i koji bi sankcionirali dezertere; Kaner 1999, 48.

¹⁶⁶ Radi se o mirovnom ugovoru iz Asnièresu, potpisanom 16. siječnja 1302. Ugovorom je odlučeno da bi u slučaju da Edvard krene na Škotsku Francuska intervenirala i na škotsko prijestolje vratila Ivana Balliola. To je bilo lako izvedivo s obzirom na to da je papa Bonifacije VIII. 1301. odlučio da Balliol bude pušten i predan Filipu IV.; Burt 2013, 190.

¹⁶⁷ Bloch 2020, 157.

¹⁶⁸ Kaner 1999, 54; Goldstein – Grgin 2008, 379.

¹⁶⁹ Burt 2013, 207.

¹⁷⁰ Gravet 2002a, 7.

¹⁷¹ John Comyn, poznat i kao Comyn Crveni, bio je nećak kralja Ivana Balliola. Bruce ga je ubio u crkvi u Dumfriesu. Trevelyan 1956, 238.

¹⁷² Kaner 1999, 54.

¹⁷³ Trevelyan 1956, 238.

¹⁷⁴ Možda zvuči pomalo pretenciozno (a i u zadnje me vrijeme određeni događaji pomalo demantiraju), no vjerujem da smo danas kao društvo nešto bolje upoznati s etičnošću negoli je to bio srednji vijek.

toga vremena jedino imalo legitimitet za obnašanje vlasti.¹⁷⁵

U svibnju 1307. Bruce će kod Loudoun Hilla poraziti grofa od Pembrokea, Aymera de Valencea.¹⁷⁶ Kao odgovor na to, Edvard je podigao vojsku i osobno krenuo put Škotske. No, na putu prema sjeveru, tada već u starijoj dobi, 7. srpnja 1307. kod Burgh-by-Sandsa Edvard I. je preminuo.¹⁷⁷ Njegova Engleska je pokušala, ali nije uspjela trajno podrediti Škotsku, sukob će se produžiti i ostati u nasljeđe njegovu sinu, novome kralju Edvardu II.¹⁷⁸ Potonji se na vojno-političkom planu neće najbolje snaći, a s druge strane će mu stajati Bruce i James Douglas koji će redom uništavati utvrde iz kojih su ih Englezi namjeravali držali u podložništvu, dok konačno 1314. kod Bannockburna ne unište dobar dio engleskog plemstva.¹⁷⁹

Iz sukoba u Škotskoj Edvard I. je izvukao određene pouke. Tako je kod Stirling Bridgea iskusio snagu stajaće vojske koja je u izravnom okršaju uspjela poraziti feudalne vitezove, dok je kod Falkirka do izražaja došla vrijednost dugoga luka.¹⁸⁰ Bez obzira na to što je škotski politički sustav tijekom povijesti bio pod engleskim utjecajem, on je u vrijeme Edvarda I. više nalikovao sustavu ranosrednjovjekovnih država negoli onom njihova vremena.¹⁸¹ Bez obzira na određene sličnosti, škotsko i englesko društvo su se duboko razlikovali.¹⁸² Robert I. Bruce će od svojih sljedbenika stvoriti djelomično novu škotsku aristokraciju koja će uspjeti iznijeti rat s Englezima i omogućiti Škotskoj neovisnost.¹⁸³ No, indikativno je to da je Škotska od svih naroda Britanije jedina uspjela pružiti adekvatan otpor znatno jačem neprijatelju.¹⁸⁴

¹⁷⁵ Trevelyan 1956, 238.

¹⁷⁶ Kanner 1999, 54; Burt 2013, 215; Gravett 2002b, 6, 47.

¹⁷⁷ Kaner 1999, 54; Goldstein – Grgin 2008, 379; Burt 2013, 215; Wilson 2014, 117.

¹⁷⁸ Wickham 2017, 212.

¹⁷⁹ Trevelyan 1956, 238; Goldstein – Grgin 2008, 401; Lopez 1978, 287; Briggs 2003, 83; Gravett 2002b, 4, 47.

¹⁸⁰ Trevelyan 1956, 247.

¹⁸¹ Wickham 2017, 220.

¹⁸² Lopez 1978, 286.

¹⁸³ Wickham 2017, 220.

¹⁸⁴ Lopez 1978, 286.

Sl. 4. Prikaz Roberta Brucea (lijevo) te Williama Wallacea (desno).

Preuzeto s: „Scotland: Robert the Bruce statue, Stirling Castle“, *Flickr.com*, pristupljeno: 1. travnja 2022., dostupno na: <https://www.flickr.com/photos/dimlamp/50210733136/in/photolist-2gC7Yy1-2heMrcV-2juX8Ds-2jxCTxj-2jxr7Hc-2mXoc5L-2g6YFMr-265L2cq-2kC6aHX-ddqvPU-TYiFCu-25RDnqr-2bB98kW-pFBiSa-GwAwn2-2isSRNZ-2n23eXm-C3XJec-2nb3DCR-2kbrhZh-Myena2-KuCMY9-Kh8xL5-TjvMPE-yHhCpE-2fH99xL-9y71rL-2jpCy5W-9eJh2S-2k46Vsd-24Q667b-8JVBGR-2cYPk6P-AbbZtL-2juw3nn-Nitd5j-9iWW99-Wj8MmE-5nqASh-2mVCfjE-7KKuua-azsvhW-2jSrJFw-2j2ZidT-9iTnit-pxrvaf-7ThvrT-6MdG1f-ycJt9N-2mn3LzT/>, postavljeno 10. kolovoza 2020. autor fotografije: profil Dim Lamp.; Cartwright, Mark. "William Wallace." *World History Encyclopedia*, ažurirano 19. travanja 2021., dostupno na: https://www.worldhistory.org/William_Wallace/ (pristupljeno: 1. travnja 2022.) autor fotografije: Kjetil Bjørnsrud

4. Dva lica jedne medalje

„Povijest se naziva divovskom slagalicom kojoj nedostaju mnogi dijelovi.“¹⁸⁵

Edward Hallett Carr

Citat s početka ovoga poglavlja nalazi se u Carrovoj monografiji *Što je povijest?* i s njim se u potpunosti slažem. Nikada nećemo moći s većom sigurnošću znati što je bilo i kako je bilo prije nas, ako to netko već negdje nije svojedobno zapisao. No i to zapisano je najčešće podložno osobnom stavu autora, tako da stoji i ona izjava da „Tintom svatko može pisati što mu drago“.¹⁸⁶ Doduše, Carr ne vidi problem u postojanju praznina u povijesti već u načinu na koji se te praznine ispunjavaju. U ovome poglavlju pokušat ću barem djelomično ustanoviti kakav je Edvard I. bio u posljednjoj etapi vlastita života. Hoću li uspjeti u tome, vidjet ćemo na kraju poglavlja. No jedno je sigurno, zatečene praznine ostavit ću praznima.

4.1. Pokazatelji kraljeve moći

Ovdje ćemo se u određenoj mjeri dotaknuti simbolike, odnosno korespondirat ćemo sa semiologijom, znanstvenom disciplinom koja se bavi proučavanjem i tumačenjem znakovnih sustava i njihovim odjekom u društvu.¹⁸⁷ Već smo konstatali kako su korijeni simbolike duboki, oni sežu u najranija vremena, i nastojat ćemo ju ubicirati u konkretnom djeliću srednjega vijeka.

Znanstvena zajednica drži da se prava, punoznačna semiologija javlja tek u XX. stoljeću rezultatima rada Ferdinanda de Saussurea (1857. – 1913.)¹⁸⁸ i Charlesa

¹⁸⁵ Carr 2004, 10.

¹⁸⁶ Riječi su to jednog lorenskog šljivara u procesu protiv redovnika koji je kao svoje argumente isticao određene povelje; Bloch 2008, 91.

¹⁸⁷ Semiologija (od franc. *sémiologie*, preko grč. *σημείων*: znak + -logija) je učestaliji pojam unutar današnje europske znanstvene zajednice, dok je u američkoj tradiciji ostao pojam semiotika. Vidi Grupa autora. „semiotics“, *Encyclopædia Britannica*, ažurirano: 21. svibnja 2020., dostupno na: <https://www.britannica.com/science/semiotics> (pristupljeno: 17. studenoga 2021.); „semiologija“, *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje, 2021. Pristupljeno 17. studenoga 2021., dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=55344>.

¹⁸⁸ Ferdinand de Saussure je lingvist koji je utemeljio tumačenje o dvojnosti znaka, podijelivši ga na označitelja i njegov produkt – označenika. Iako semiotika drži De Saussurea za jednoga od svojih utemeljitelja, on nije rabio taj pojam, već mu je suprotstavljao termin semiologija, koji je ušao u europsku tradiciju. Grupa autora. „Ferdinand de Saussure“, *Encyclopædia Britannica*, ažurirano: 6. lipnja 2014., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Ferdinand-de-Saussure> (pristupljeno: 17. studenoga 2021.)

Sandersa Peircea (1839. – 1914.)¹⁸⁹. U nešto modernije vrijeme istaknuo bih Umberta Eca (1932. – 2016.)¹⁹⁰ kao jednog od sasvim sigurno najpoznatijih teoretičara semiologije, koji je svoju strast prema simbolici pretopio i u brojna književna djela. U hrvatskoj historiografiji je ona naišla na potencijalno plodno tlo, pitanje je samo vremena kada će uzeti još veći zamah. Čak je i u nakladi Sveučilišta u Rijeci 2019. izišao jedan akademski udžbenik koji se u potpunosti tematski oslanja na simboliku i koji je već uspio privući pozornost studenata.¹⁹¹ Jedan od autora toga udžbenika je profesor Robert Kurelić. Ovdje ga nisam istaknuo zato što mi je bio profesor i što sam imao čast pohađati njegove kolegije, već zato što se doista radi o jednom od najvećih autoriteta hrvatske današnjice unutar toga segmenta.

Što se tiče Edvarda I., u prijašnjim poglavljima imali smo priliku vidjeti kako se očitovala njegova moć u trenutcima kada je bio prijestolonasljednik te usporediti ju s vremenom kada je postao kralj. Dakle, promatrali smo njegov postupan uspon, gdje je kao mladić pomogao ocu riješiti problem s pobunjenim velikašima u Kraljevstvu. Putovali smo prema Palestini i vraćali se nazad u Englesku, pratili njegove rane godine kraljevanja te iznova išli prema Walesu i nešto poslije Škotskoj. Francuska nije razmatrana, ostavljena je za sam kraj i to s razlogom.

S druge strane, naslov ovoga potpoglavlja povlači još poneka pitanja. Primjerice, što je to moć? Je li ona bila fizički vidljiva i, ako jest, kako se manifestirala?

Tražeci odgovor na prvo pitanje naišao sam na širok dijapazon značenja termina moć. No, nas prvenstveno zanima onaj segment koji je predmetom politološkoga promatranja. U toj domeni moć se definira kao „mogućnost pojedinca i skupina da nametnu svoju volju drugima“.¹⁹² Dakle, promatramo li srednjovjekovno društvo, moć bi tu ponajviše bila prisutna u krugu vladara, gdje bi taj vladar činio vrh piramide moći. No, moć srednjovjekovnih vladara podrazumijevala je i obvezu prema nižeranigiranim pojedincima, koje je vladar vješto vezao uza sebe pomoću seniorsko-

¹⁸⁹ Charles Sanders Peirce je američki filozof koji je razvio svoju teoriju znakova, nazvavši ju semiotikom. Znak se kod Peircea sastoji od reprezentamena (sam znak), objekta te interpretanta. Grupa autora. „Charles Sanders Peirce“, *Encyclopedia Britannica*, ažurirano 20. veljače 2020., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Charles-Sanders-Peirce> (pristupljeno: 17. studenoga 2021.)

¹⁹⁰ Grupa autora. „Umberto Eco“, *Encyclopedia Britannica*, ažurirano: 14. veljače 2021., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Umberto-Eco> (pristupljeno: 17. studenoga 2021.)

¹⁹¹ Bilogrivić et al. 2019.

¹⁹² „moć“, *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje, 2021. Pristupljeno 17. studenoga 2021., dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=41444>.

vazalnog odnosa. Od vladara se iziskivalo mnogo toga – trebao je biti pravedan, morao je vješto upravljati zemljom čiji je bio suveren, a posjedovanje određenoga znanja iz ekonomije ili diplomacije bilo je dodatna prednost. U povijesti poznajemo moćne vladare kojima je to polazilo od ruke, ali i one s nešto manje ili gotovo bez ikakve moći, koje se često označava kao slabe. Gdje je na toj skali stajao Edvard I.?

Tijekom XII. i XIII. stoljeća u Europi se profilira predodžba o vladavini po milosti Božjoj, prema kojoj je kralj to što jest.¹⁹³ Pomalo neobičan slučaj vezan za manifestaciju kraljeve moći pronašao sam čitajući Blochovo djelo *Kraljevi čudotvorci*. Saznao sam da je u vrijeme Edvarda prakticiran obred ljekovita doticanja bolesnika pa se tako i engleski kralj priključio vladarskoj praksi „liječenja milostivim dodirom“ oboljelih od škrofuloze.¹⁹⁴ Osim tog čudotvornog dodira, oboljeli bi dobili i peni,¹⁹⁵ a neprimanje tog metalnog novčića iz kraljeve ruke u očima tadašnje javnosti značilo je obdarivanje tek polovičnom čudotvornom silom.¹⁹⁶ Nije nam poznat ukupan broj onih koje je kralj dodirom „ozdravio“, ali znamo za pojedine slučajeve u određenom vremenskom rasponu.

Godina vladanja	Razdoblje	Broj blagoslovljenih
5.	20. XI. 1276. – 19. XI. 1277.	627
12.	20. XI. 1283. – 19. XI. 1284.	197
17.	20. XI. 1288. – 19. XI. 1289.	519
18.	20. XI. 1289. – 19. XI. 1290.	1736
25.	20. XI. 1296. – 19. XI. 1297.	725
28.	20. XI. 1299. – 19. XI. 1300.	983
32.	20. XI. 1303. – 19. XI. 1304.	1219

Tablica 1.
(Bloch 2020, 151 – 152, bilj. 17.)

¹⁹³ To se isprva javlja u Francuskoj te se postupno širi na druge zemlje; Du Ry van Beest Holle et al. 1977, 4415.

¹⁹⁴ Prakticiranje toga običaja održalo se do kraja XV. st.; Bloch 2020, 148. Kako je medicina tada bila slabo razvijena, moglo se dogoditi da povlačenje bolesti nakon kraljeva dodira oboljeli dožive kao njegovu čudotvornost.

¹⁹⁵ Najsiromašniji su mogli dobiti i dodatnu pomoć u hrani.

¹⁹⁶ Taj novčić bio je suštinski element obreda. Iznos koji se dodjeljivao bio je istovjetan i u vrijeme dva Edvardova istoimena nasljednika, odnosno sve do 1377.; ibid., 150 – 151.

Promatrajući tablicu možemo zamijetiti da u određenom vremenskom intervalu dolazi do pada broja dodirnutih, no taj nesrazmjer Bloch objašnjava time što je u određenim periodima Edvard izbjivao iz Engleske zbog putovanja, ratova ili pripreme za rat, a ne isključuje ni dvorska slavlja, vladarevu bolest i sl.¹⁹⁷ Dakle, ne radi se o opadanju njegove „taumaturške moći“ već o manjku vremena zbog ispunjavanja drugih vladarskih obveza. Poznato nam je i da je tijekom prve polovine 17. godine vladavine Edvard I. „liječio dodirom“ u Akvitaniji.¹⁹⁸

4.2. *Sacerdotium versus regnum*

„Ah, svijete, što ti molit se pristoji,
A pustit cara da u sedlu jaše,
razumiju li Božje riječi tvoji.“¹⁹⁹
Dante, *Čistilište*, VI. 91 - 93

Kroz čitavo svoje obrazovanje, ono formalno i neformalno, imao sam utisak da je Crkva u povijesti vodila itekako važnu ulogu. Pogotovo u vrijeme srednjega vijeka, kada je na svoja leđa preuzela stup obrazovanja i kada su crkveni ljudi do XIII. stoljeća bili najbrojniji unutar sloja obrazovnih ljudi.²⁰⁰ Tadašnji štit znanja iznjedrio je mnoge učene pojedince, a tu tradiciju nastavio je i kroz povijesna razdoblja koja će uslijediti nakon srednjega vijeka.

Utjecaj Crkve nije bio vidljiv samo na učenom sloju društva, on se manifestirao ponajviše zahvaljujući „običnim“ ljudima, odnosno sloju društva koji je živio na ruralnim područjima. Iako većinski dio stanovništva na selu nije bio pismen,

¹⁹⁷ Od 1299. do 1300. te od 1303. do 1304. Edvard je bio na škotskome tlu. Broj blagoslovljenih je veći u drugom razmatranom razdoblju jer je tada osvajanje bilo završeno i mnogi dojučerašnji neprijatelji postali su saveznici vladaru. Bloch piše da je Edvard do 25. 8. 1304., dok je boravio sjeverno od Tweeda, blagoslovio 995 bolesnika, za koje tvrdi da nisu svi mogli biti isključivo Englezi već da je svakako među njima bilo i Škota. U slučaju Flandrije, gdje je opao broj blagoslovljenih, razlog se može pronaći u tome što je Edvard tamo ipak bio strani vladar; Bloch 2020, 154 – 155, 157 – 158.

¹⁹⁸ Stanovnici Languedoca i Bordeauxa, kolikogod bili daleko od Pariza, ipak su bili Francuzi te su iscjeljenje očekivali od svoga kralja; *ibid.*, 158, 161.

¹⁹⁹ Alighieri 2004, 220, na stranici 625. prevoditelj ističe da bi „Božje riječi“ bile ona poznata krilatica „Dajte caru carevo, a Bogu Božje.“ Dakle, ovdje Dante govori da bi zadaća crkvenih velikodostojnika trebala biti vezana za duhovnost, a ne za materijalnost te kako bi svjetovna vlast trebala biti u rukama vladara, a ne klerika.

²⁰⁰ Lopez 1978, 142.

odlaskom u seoske crkve učio je o religiji putem propovijedi i slika. Mnoge crkve su bile oslikane različitim motivima, odnosno pričama iz Biblije te su tako privlačile interes „običnoga“ čovjeka i omogućavale mu da zornije vizualizira izgovorenu riječ, povezujući kompoziciju slike s onime što je od propovjednika imao priliku čuti.“²⁰¹

Crkva je bila svjedok i brojnih događaja koji nisu bili karakteristični za nauku koju je propovijedala ili nastojala slijediti. U određenom periodu povijesti ona se podredila vremenskom oblikovanju, prilagođavala se da ne bi gubila širinu. Iako je ostavila enorman pečat u povijesti Europe, nisu joj svi bili jednako privrženi. Srednji vijek jest razdoblje obilježeno moći Crkve,²⁰² no mnogi su otvoreno propitivali njezin nauk – od ranijih vremena kada su se ustaljivale određene dogme do kasnijih vremena kada se nastojalo reformirati Crkvu. „Ono što je nama poznato kao činjenice o srednjovjekovnoj povijesti gotovo su u potpunosti odabrale za nas generacije kroničara koji su bili profesionalno zaokupljeni teorijom i praksom religije. Stoga su je smatrali nadasve važnom i bilježili su sve u vezi s time, a malo što drugo. (...) Slika o duboko religioznom srednjovjekovnom čovjeku, bila istinita ili ne, neuništiva je jer su gotovo sve poznate činjenice o njoj odabrali ljudi koji su u to vjerovali i željeli da drugi vjeruju, dok je masa ostalih činjenica u kojima bi se mogli naći dokazi za suprotnu tvrdnju nepovratno izgubljena.“²⁰³ Izrazito je malo izvora koji govore o drugačijoj slici srednjega vijeka, onoj koja ne bi bila prožeta religijom u svim porama svakodnevice. Tako je srednji vijek u velikoj mjeri ostao obilježen religijom kao svojom bitnom odrednicom. Na ovome mjestu poslužiti ću se i riječima iz Mitchellove *Ikonologije*: „Zar je čovjek stvoren na sliku Božju kako bi nalikovao Bogu ili kako bi se moglo reći slične stvari o čovjeku i Bogu?“²⁰⁴

Znamo da do vladavine Henrika III. na području Engleske nije bilo značajnijeg krivovjerstva niti izraženijeg, masovno organiziranog protuklerikalnog djelovanja.²⁰⁵ Za kraljevanja Edvarda I. pontifikat je obnašalo ukupno dvanaest papa, a valja nam se posebno osvrnuti na odnos pape Bonifacija VIII. i kralja Edvarda I.

²⁰¹ Burke 2003, 47, 49.

²⁰² Le Goff 2015, 71.

²⁰³ Carr 2004, 11.

²⁰⁴ Mitchell 2009, 45.

²⁰⁵ Protupapinski se osjećaj po prvi put u Engleskoj mogao osjetiti u vrijeme Henrika III., tj. kada je utjecaj prosjačkih redova na široke mase bio najizraženiji. To se može vidjeti u trenutku kada klerici staju uz Simona Montforta unatoč tome što ga je papa izopćio. No, takvo djelovanje dominikanaca i franjevacca proizvelo je svojevrsni animozitet prema njima od strane svjetovnoga svećenstva, kojemu su zadirali u interesno područje. Dakle, bili su popularni među narodom, ali ne i među svećenstvom. Trevelyan 1965, 203 – 205.

4.2.1. *Servus servorum Dei* i kralj Edvard I.: XIII. stoljeće kao vrhunac papinstva?

Sukob između duhovne i svjetovne vlasti dolazi do izražaja tek u onome trenutku kada se Crkva feudalizira, kada postaje veliki zemljoposjednik te posljedično gospodarski i politički moćna.²⁰⁶ Dakle, kada jasno ulazi u djelokrug svjetovnoga. Po naravi stvari, svjetovni vladari smatrali su te duhovnjake (vlasnike zemljoposjeda i sl.) sebi podređenim slojem društva. Stoga se kroz povijest događalo da su vladari postavljali biskupe, opate, nekada i carevi pape te da se u krug klerika slalo vlastitu rodbinu da bi se zadobio čvršći utjecaj na tome području.²⁰⁷ Crkva je ubrzo pronašla odgovor i na to stanje, a on je proizišao iz poznatog klinijevskog pokreta, koji se po njegovu najistaknutijemu zagovorniku i provoditelju papi Grguru VII. (1073. – 1085.) naziva i gregorijanskom reformom.²⁰⁸ Osim uvođenja jedinstvene prakse u Crkvi, cilj je pokreta bila i njezina potpuna nezavisnost od lokalnih vlasti.²⁰⁹ Tako su tom reformom udareni početni uspjesi Crkve, koji su naišli i na jake otpore.

U vrijeme kralja Edvarda I. crkveni položaj u Engleskoj nije bio doveden u pitanje, no kraljev odnos prema glavarima Crkve znatno se razlikovao od odnosa njegova oca. Naime, dok je Henrik III. odrastao u krugu klerika te ga je to okruženje oblikovalo, odnosno od njega učinilo „sredstvo papinske ambicije u Engleskoj“,²¹⁰ Edvard se nije libio otvoreno suprotstaviti papi.

Crkva je tijekom XIII. stoljeća nastojala zadržati primat na Zapadu, no u tom vremenskom odsječku uzdižu se dvije monarhije – Engleska i Francuska – koje će pokazati da je moć Crkve, naročito krajem toga stoljeća, ipak dosegula određene granice.²¹¹

Godine 1290. u Parizu je održan koncil na kojem je sudjelovao papinski legat, kardinal Benedetto Caetani²¹². Na tome je koncilu zapamćen po interesantnom osvrtu na pariške učitelje za koje nije birao riječi.²¹³ Četiri godine poslije Benedetto će

²⁰⁶ Carpentier – Lebrun 1999, 87.

²⁰⁷ Ibid., 87 – 88.

²⁰⁸ Blumenthal, Uta-Renate, „St. Gregory VII“, *Encyclopedia Britannica*, ažurirano: 15. studenoga 2021., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Saint-Gregory-VII> (pristupljeno: 10. svibnja 2022.)

²⁰⁹ Carpentier – Lebrun 1999, 88.

²¹⁰ Trevelyan 1956, 193.

²¹¹ Goldstein – Grgin 2008, 339.

²¹² Negdje se navodi i kao Gaetani.

²¹³ Le Goff 2009, 167 – 168.

biti izabran za papu i uzet će ime Bonifacije VIII. (1294. – 1303.).²¹⁴ Razdoblje njegova pontifikata pokazat će stvarnu moć Crkve toga vremena. Osim što Bonifacije VIII. neće biti omiljen u krugu pojedinih svjetovnih vladara, neće naići na simpatije ni kod širih masa jer će ga pratiti glasina o odgovornosti za smrt prethodnoga pape, Celestina V.²¹⁵ Iako su tijekom XIII. st. svjetovna i crkvena uprava bile prožete procesom centralizacije, i dalje će mnogi svećenici, naročito na Zapadu, ostati podložnici svojih vladara.²¹⁶ Doduše, do vremena Bonifacija VIII. uvijek su pronalazeni određeni kompromisi između pape i vladara, no sada će situacija biti nešto drugačija. Crkva će se zateći u trenutku dekadencije vlastite moći, a novi papa ustrajat će u nametanju primata nad svjetovnim vladarima. Već u prvoj godini pontifikata Bonifacije je ušao u sukob s francuskim kraljem Filipom IV. jer je francuskim klericima bilo nametnuto oporezivanje kojim bi se djelomično financirao rat s Engleskom.²¹⁷

Poznat nam je i sukob engleskog kralja Edvarda I., tada već zrelog vladara, s novim papom. Edvard u tome slučaju nije bio profinjeno vješt i umjeren, kako je to isprva bio Filip IV., već se usprotivio papi otvoreno mu zaprijetivši. Naime, Edvardu je novac bio potreban iz istoga razloga kao i Filipu IV., stoga je odredio porez svećenstvu, nastojeći urgirati kod vodećih prelata Kraljevstva za podršku, ne obazirući se na odluku Bonifacija VIII. Njegova prijetnja rezultirat će time da je 1294. zaplijenio novac iz engleskih samostana, potražujući polovicu svih svećeničkih prihoda.²¹⁸

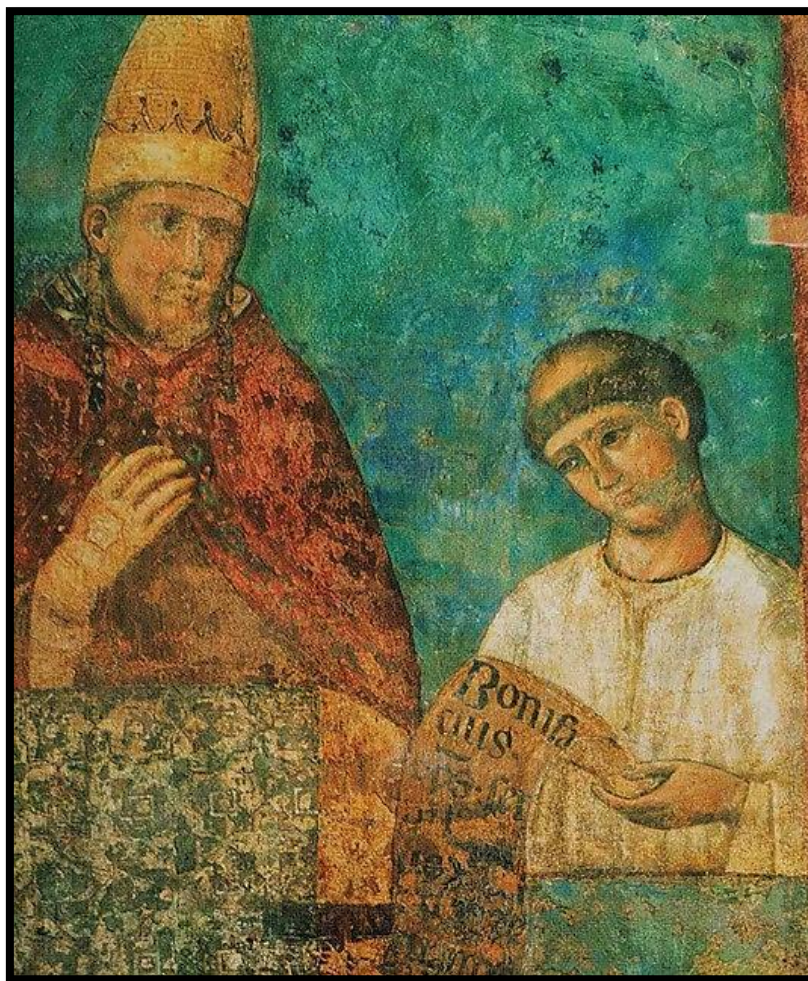
²¹⁴ Goldstein – Grgin 2008, 371.

²¹⁵ Ibid.; Lopez 1978, 343. Dante je Bonifacija smjestio u jedan od krugova pakla gdje su osuđenici zbog simonije; Vidi Dante *Pakao*, XIX. 49 – 64 u Alighieri 2004, 103 – 104.

²¹⁶ Goldstein – Grgin 2008, 371.

²¹⁷ Wickham 2017, 151.

²¹⁸ Goldstein – Grgin 2008, 373.

Sl. 6. Prikaz pape Bonifacija VIII.

(Matteis 2007, 83)

Bonifacije nije imao namjeru ustupiti pred jednim kraljem. Kulminacija toga sukoba odigrat će se 1296., kada papa izdaje bulu *Clericis Laicos* kojom se očitovao o spornim odlukama dvojice svjetovnih vladara.²¹⁹ Iako u buli izrijeком ne spominje francuskog i engleskog kralja, iz konteksta se moglo iščitati da je ta bula u prvom redu bila upućena njima. Obojica su, motivirani međusobnim ratom, nametnuli visoke poreze na crkvena dobra u svojim zemljama.²²⁰ Bonifacije VIII. ih je podsjetio da nemaju to pravo te je bulom izričito zabranio svim laicima da nameću svećenstvu porez bez papina pristanka, poništio sve oproste te pripremio izopćenjem prekršiteljima tih odredbi.²²¹ Nadalje, Bonifacije je izričito zabranio svim crkvenjacima

²¹⁹ Pirenne 2005, 245; Lopez 1978, 302; Matteis 2007, 81; Goldstein – Grgin 2008, 373; Kelly 1989, 209.

²²⁰ Pirenne 2005, 245.

²²¹ Ibid.; Goldstein – Grgin 2008, 373; Burt 2013, 182.

plaćanje uvedenih nameta.²²² Lopez nam prenosi i rečenicu u kojoj papa kaže: „Svjetovnjaci su (...) oduvijek bili neprijatelji svećenstva, što dokazuje prošlost i sadašnjost“.²²³ No, nasuprot sebe Bonifacije je imao Filipa IV. i Edvarda I., koji su mu se otvoreno usprotivili: Filip IV. je zabranio izvoz zlata i srebra iz Kraljevstva udarivši na dio prihoda pape, dok je u Engleskoj vrhovni sudac obznanio odredbu kojom se klerici praktički stavljaju izvan pravne zaštite.²²⁴

Edvard I. je ignorirao tu bulu nastavljajući ubirati porez koji je Bonifacije zabranio, dok je s druge strane La Manchea Filip IV. pokazao Bonifaciju tko je glavni u Francuskoj zatvorivši mu priljev svih prihoda iz Francuske.²²⁵ S obzirom na to da je papa unutar vlastite države imao pobunu i novac mu je bio neophodan, 1297. će se na izrazito mudar način dodvoriti Filipu IV. proglašivši njegova djeda kralja Luja IX. svetim.²²⁶ U toj godini papa je dopustio vladarima da oporezuju svećenstvo u svom kraljevstvu bez njegove privole, ako im je bila velika potreba za obranu zemlje.²²⁷

Bonifacije nije odustao od svoje prvotne ideje, samo je za konkretnije djelovanje trebao pričekati adekvatan trenutak. Tako je, primjerice, nakon što su Edvard I. i Filip IV. sklopili mir kojim je okončan Edvardov rat na kontinentu nakon kojeg je potonji krenuo u gušenje pobune Škota, papa Bonifacije VIII. prihvatio poziv Škota i zahtijevao da u tome sukobu on bude arbitar. Bila je to otvorena pljuska Edvardu I. jer bi u tom slučaju papa na poziciji moći bio iznad njega, on bi donosio odluku koju bi Edvard morao ispoštovati. Naravno da se to Edvardu nije svidjelo. Naročito ne papina bula *Scimus Fili* iz 1299. kojom je Bonifacije VIII. izjavio da Škotska nije feudalni subjekt Engleske i da po naravi stvari pripada Crkvi.²²⁸ Stoga je u siječnju 1301. engleski parlament vijećao o tim papinim zahtijevanjima.²²⁹ Slučaj da jedan parlament razmatra papine zahtjeve dokazuje da nema više tolike bojazni od pape te ne stoji više da se sve što je on rekao mora i učiniti. Sada je konačnu odluku donosilo politički važno tijelo unutar jedne zemlje, a ne struktura izvan nje. Odgovor

²²² Matteis 2007, 81.

²²³ Lopez 1978, 302.

²²⁴ Goldstein – Grgin 2008, 373.

²²⁵ Pirenne 2005, 246.

²²⁶ Doduše, papa nije povukao bulu, ali je tim činom sigurno dobio određene bodove u Francuskoj. Valja istaknuti da je u toj pobuni protiv Bonifacije VIII. francuski kralj bio na strani obitelji Colonna; Ibid., 247. Carpentier – Lebrun 1999, 95, ističu da će zasluge za svetost dotičnoga kralja biti prenesene na čitavu dinastiju Kapetovića. Kanoniziran je 11. kolovoza 1297.; Kelly 1989, 209.

²²⁷ Goldstein – Grgin 2008, 373.

²²⁸ Reynolds 1994, 392.

²²⁹ Pirenne 2005, 247.

na papine pretenzije bio je negativan, parlament je stao uz kralja. „Prelati, baruni, vitezovi i građanstvo bili su jednako ogorčeni zbog papina upletanja u rat, koji je bio popularan i koji se 22. srpnja 1298. slavno završio bitkom kod Falkirka.“²³⁰ Bio je to velik udarac pristigao iz Engleske i sva sreća za papu da je tu njegova otvorena razmirica s Edvardom I. stala.

U vrijeme Edvarda I. bila je vidljiva želja za suzbijanjem crkvenog utjecaja u političkom životu Engleske.²³¹ Kralj nije bio naročito naklonjen papi, a signifikantno je da je podršku u toj razmirici pronašao u parlamentu.²³² Sama Crkva, odnosno njezin vrh predvođen papom nastojao je u određenom razdoblju nametnuti utjecaj koji je bio daleko od stvarnih mogućnosti. Crkva je u XIII. stoljeću bila na svome vrhuncu,²³³ no kako je išla prema kraju toga stoljeća i ulazila u novo (XIV.), njezina je moć drastično opadala i to je bilo dosta očito.

Lopez zaključuje da „Bonifacije VIII. nije tražio ništa što nisu tražili i njegovi prethodnici i, uglavnom, dobili.“²³⁴ Iako je imao ideju da vrati Svetu stolicu na stare kolosijeke, politička scena ondašnje Europe otežavala mu je provođenje tih procesa.

Ovdje smo se tek fragmentarno dotakli odnosa jednoga pape i jednoga vladara. Imali smo priliku vidjeti da papa koji je nastojao svim silama nametnuti svoj primat nad Edvardom u tome nije uspio i to prvenstveno zbog parlamenta koji je čvrsto stajao uz vlastita kralja.

4.3. Odnos kralja Edvarda I. naspram njegovih podanika

4.3.1. Odnos prema židovskoj zajednici u Engleskoj

Kada je židovska zajednica formirana na tlu Engleske i je li uvijek bila u nepovoljnoj situaciji? Historiografija nam govori da su židovi u Englesku došli s područja Normandije i drugih dijelova kojima je upravljao vojvoda, naselivši se na područje Londona, Norwicha, Lincolna, Oxforda te Yorka,²³⁵ a znamo da im je nakon

²³⁰ Ibid.

²³¹ Ibid., 271.

²³² Ibid., 239.

²³³ Lopez 1978, 289.

²³⁴ Ibid., 302.

²³⁵ Mitchell 2016, 31.

1066. polazišna točka bio Rouen.²³⁶ Govorili su carfatskim, odnosno judeofrancuskim jezikom,²³⁷ bili su vrsni u mnogo toga, poput obrade srebra i zlata, kože, proizvodnji tekstila, bili su liječnici, pisari, trgovci.²³⁸

U počecima su židovi živjeli u neposrednoj blizini kršćana: „U gradovima bogate Istočne Engleske stajale su među kolibicama od blata i drva siromašnih kršćana kamene kuće Židova.“²³⁹ No, s obzirom na to da su živjeli jedni pored drugih, vjerojatno su se i učili živjeti jedni s drugima.²⁴⁰

Prve značajnije nesuglasice u Engleskoj javljaju se 1144. kada je krenula glasina da su židovi u Norwichu mučili te zatim ubili jedno kršćansko dijete.²⁴¹ U vrijeme Henrika II. (1154. – 1189.) zabilježena su tri značajnija slučaja: 1167. u Gloucesteru,²⁴² 1181. kada se uspostavio kult Roberta iz Buryja i njegovo svetište u mjestu Bury St. Edmund's,²⁴³ te 1183. kada saznajemo za Adama iz Bristola.²⁴⁴ Usporedno s tim događajima u Engleskoj je živio židov po imenu Aaron koji je bio iz Lincolna. Po svemu sudeći radilo se o doista imućnom čovjeku koji je imao privilegij da rizničar za njega vodi poseban odjel nazvan *Scaccarium Aaronis*.²⁴⁵ Umrijevši 1186., Aaron je propustio naplatiti dugove u iznosu od 15.000 funti.²⁴⁶ Sva njegova imovina pa tako i nenaplaćeni dugovi su nakon njegove smrti pripali kruni.²⁴⁷ U tom periodu se židovska zajednica širi prema zapadu te su nam tako poznata nova mjesta u kojima borave židovi, a to su Exeter, Hereford i Shrewsbury.²⁴⁸

Tijekom vladavine Rikarda I. (1189. - 1199.) zabilježeni su nemiri na dan

²³⁶ Ibid., 171; Dyer 2002, 195; Trevelyan 1956, 206; Shama, 2014, 304; Pollock – Maitland 1898, 119.

²³⁷ Shama 2014, 304.

²³⁸ Mitchell 2016, 31.

²³⁹ Trevelyan 1956, 207.

²⁴⁰ U prilog tome ide i podatak da je jedan lokalni biskup negodovao što su na židovskoj svadbi bili prisutni i kršćani. Također, židovi su od sredine XIII. stoljeća sklapali partnerstva sa samostanima, gdje bi potonji dobivali vlasništvo nad zemljom dok bi židovi preuzimali otkup dugova.; Elukin 2007, 85.

²⁴¹ Lopez 1978, 315; Le Goff 2005, 87 - 88; Le Goff 1998, 411; Od XII. stoljeća nadalje šire se glasine o ritualnim žrtvovanjima kršćanske djece u Engleskoj.; Wickham 2017, 207; Krummel – Pugh 2018, 1; Kletter 2018, 61; Radilo se o dvanaestogodišnjem dječaku po imenu William koji je bio šegrt i čije tijelo je pronađeno u šumi Mousehold Heath nedaleko od Norwicha; Vidi Shama 2014, 307.

²⁴² Otmica, razapinjanje te potom bacanje u rijeku Severn dječaka Harolda; Shama 2014, 309; Elukin 2007, 98.

²⁴³ Elukin 2007, 98.

²⁴⁴ Ibid.; Shama 2014, 309.

²⁴⁵ Trevelyan 1956, 207.

²⁴⁶ Dyer 2002, 211.

²⁴⁷ Aaronu je bilo dužno 450 ljudi, od kralja Škotske do nadbiskupa Canterburyja; Shama 2014, 316.

²⁴⁸ Dyer 2002, 211.

krunidbe te napadi u Yorku, Lynnu²⁴⁹, Stamfordu, Dunstableu, Colchesteru, Bury St. Edmundsu (Suffolk), Winchesteru, Therefordu te selu Ospringe (Kent).²⁵⁰ Početne godine kraljevanja Ivana Bez Zemlje (1199. – 1216.) obilježile su rast židovske zajednice koja je u to vrijeme premašila broj od 5000 članova.²⁵¹ Saznajemo i za određene razmirice u Lincolnu, no one su prošle bez značajnijih reperkusija.²⁵²

Nadalje, vladavina Henrika III. bila je obilježena nemirima u Staffordu 1222., Winchesteru 1225., Londonu 1244. i 1250., no optužbe na račun židova su odbačene.²⁵³ Nakon Uskrsa 1233. u Canterburyju je izdan „Statut o židovima“.²⁵⁴ Kralj Henrik III. je konstatirao da: „Nijedan židov ne smije ostati u našem kraljevstvu ako nije takav da može biti od koristi kralju i biti dobar zalog za njegovu lojalnost. Drugi židovi, koji nemaju ništa čime bi mogli biti na usluzi kralju, imaju napustiti kraljevstvo prije [blagdana sv.] Mihovila [29. rujna], sedamnaeste godine vladavine gore rečenog kralja [1233.] Ako ostanu dulje, neka budu bačeni u zatvor, i neka ih se ne pušta bez posebnog kraljeva naloga. Ubuduće niti jedan židov ne smije napredovati nauštrb crkvenog tanjura ili odjeće koja je umrljana krvlju ili natopljena ili izbušena nasiljem.“²⁵⁵ Ovdje po prvi put engleski kralj decidirano izjavljuje da oni židovi od kojih on nema koristi ne mogu ostati u Kraljevstvu. Dakle, ovdje se ne radi o averziji naspram židova već isključivo o materijalnoj dobiti.²⁵⁶ Nastavno na to, u dvorištu crkve St. Benet u Londonu, 1244. je pronađeno dijete koje je na sebi imalo urezan natpis na hebrejskom.²⁵⁷ Papa Inocent IV. (1243. – 1254.) je nastojao osporiti širenje glasina o ritualnom ubijanju kršćana,²⁵⁸ no sam nije mogao spriječiti ono što

²⁴⁹ Današnji King's Lynn u Norfolk.

²⁵⁰ Shama 2014, 304 – 307; Elukin 2007, 98 – 99; Dyer 2002, 211; No valja istaknuti da je u više navrata Rikard I. reagirao, nastojeći napadače privesti pravdi. Izdao je 1194. zakonski akt u kojem je, naročito članku broj IX., razvidno da centralna vlast nastoji suzbiti zločine nad židovima; Vidi *Form of proceeding in peas of the Crown*, 1194, uredio H. W. C. Davis, 303.

²⁵¹ Dyer 2002, 195.

²⁵² Briggs 2003, 77.

²⁵³ Elukin 2007, 97.

²⁵⁴ *Statute concernig the Jews* 1233, 350.

²⁵⁵ Ibid.

²⁵⁶ Iz današnje perspektive to se može doimati neispravno, ali je u dobrom dijelu srednjega vijeka materijalno u znatnoj mjeri bilo ispred etičkog, tako da ovaj potez Henrika III. nije toliko neuobičajen.; U razdoblju od 1241. do 1242. puni iznos duga prema židovima iznosio je otprilike 80.000 funti, što je enormna cifra pogotovo ako ju usporedimo s porezom kojega je kralj od židova ubrao od 1241. do 1256., a on je iznosio 73.000 funti. Dakle, židovi su od kamatarenja mogli u kratko vrijeme uprihoditi znatno veći iznos nego što su ga morali u vremenskom periodu od 16 godina uplatiti kao porez kralju. Ako to nije odlika poduzetnosti, onda malo što jest.; Dyer 2002, 211.

²⁵⁷ Shama 2014, 310.

²⁵⁸ Lopez 1978, 315.

će u narednim godinama uslijediti.²⁵⁹ U godini 1255. je nakon smrti devetogodišnjeg dječaka Hughha iz Lincolna, krenula glasina o tome da su za njegovo mučenje i smrt krivi židovi.²⁶⁰ Nadalje, 1262. u Londonu će biti zabilježen novi slučaj,²⁶¹ a svega dvije godine kasnije u istome gradu će izbiti pobuna židova koju će na sebi svojstven način ugaziti grof Simon de Montfort.²⁶² S druge strane, treba istaknuti da se u Henrikovo vrijeme javlja i tzv. *Domus Conversorum*, svojevrsna institucionalna podrška za preobraćenike u kojem su oni pronalazili određeno utočište.²⁶³ Poznati su nam i slučajevi prelazaka židova na kršćanstvo kako bi se izbjegla kazna za potencijalni prijestup.²⁶⁴

4.3.1.1. *Ipak na Božju čast i opću dobrobit ljudi...*

Za razdoblje Edvarda I. razmotrit ćemo dva primarna izvora koji nam govore o njegovu odnosu prema židovima. Prvi od njih je *Statut o židovstvu* iz 1275., izdan u Westminsteru na dan sv. Mihovila.

Iz njega doznajemo sljedeće:

„Budući da je kralj vidio mnoga zla i slučajeve razbaštinjenja dobrih ljudi svoga kraljevstva, prouzročenih lihvom koju su provodili židovi u prošlosti, nakon čega uslijediše mnogi grijesi, kralj je smatrao kako su on i njegovi predci u prošlosti uvijek imali velike dobrobiti od židovskog naroda, no ipak na Božju čast i opću dobrobit ljudi naredio je i izdao da od sada židovima više nije

²⁵⁹ Papa Inocent IV. izdat će bulu *Constitutio pro Judaeis* kojom će nastojati zaštititi židove od onih koji su ih proganjali, a kao oblik sankcije postavio je potencijalno izopćenje; Matteis 2007, 75.

²⁶⁰ Le Goff 2005, 87; Lopez 1978, 315 – 316; Kletter 2018, 61. Dio židova je obješen, a od identične sudbine je ostatak židova spašen tek intervencijom kraljeva brata Rikarda od Cornwalla; Shama 2014, 310. Priča o tom dječaku može se naći i u djelu *Canterbury Tales*, štoviše u odlomku *The Prioress's Tale* gdje se na više mjesta židovima pridodaje ne baš tako lijep pridjev. Kod Chaucera osim opisa „cursed Jews“ možemo pronaći i dio u kojem on piše da su židovi kovali urote te da su odgovorni za ubojstva djece.; Chaucer 2008, 283, 285. Dječaka Hughha iz Lincolna ne treba miješati sa svetcem Hughom iz Lincolna (o. 1140. – 1200.), o potonjem više na „St. Hugh of Lincoln“, *Encyclopedia Britannica*, ažurirano: 23. svibnja 2022., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Saint-Hugh-of-Lincoln> (pristupljeno: 24. svibnja 2022.).

²⁶¹ *The „Chronicles of the Mayors and Sheriffs of London“ for the years 1259 – 66 (Michaelmas 1259 to Michaelmas 1267)*, preveo H.T.Riley, 165 – 166.

²⁶² *The Annals of Dunstable for the years 1260 – 4*, ur. Luard, 197 – 209.

²⁶³ *Domus Conversorum* je bila kuća u Londonu koju je osnovao kralj Henrik III. 1232.; Vidi: Jacobs, Joseph i M. Abrahams. „Domus Conversorum“, *JewishEncyclopedia.com*, dostupno na: <https://www.jewishencyclopedia.com/articles/5271-domus-conversorum> (pristupljeno: 5. kolovoza 2022.); Price 2018, 48; Elukin 2007, 68.

²⁶⁴ *The „Greater Chronicle“ (Chronica Majora) of Matthew Paris of St Albans for the years 1258 – 9*, preveo J.A.Giles, 103 – 153.

dopušteno ikakvo ubiranje lihve, niti na zemlji niti od zajma niti od ičega drugoga, i da se to lihvarenje neće nastaviti nakon blagdana sv. Edvarda [13. listopada]. Dogovori sklopljeni prije toga [blagdana] čuvat će se, osim što će kamata na njih prestati. Svi oni koji duguju židovima zalog u pokretninama imaju to riješiti do Uskrsa; ako ne riješe, zalozi će im biti oduzeti. Ako koji židov odluči kome dati zajam uz kamatu protivno ovome što je kralj ustvrdio, kralj neće biti dužan ni osobno ni putem svojih službenika omogućiti mu povrat njegova zajma, već će ga kazniti zbog samovoljno učinjenog prijestupa i donijeti pravdu kršćaninu omogućivši mu povrat njegova zalogu. I tako te nevolje oko dugova prema židovima neće ubuduće biti tako bolne, polovina zemlje i pokretnina kršćana bit će ostavljena za njihovo uzdržavanje, i nikakva nevolja oko duga prema židovu neće biti učinjena na nasljednika dužnika imenovanog u ispravi židova ili druge osobe koja drži zemlju koja je bila dužnikova prije negoli je dug dokazan i priznat na sudu. A ako šerif ili drugi sudski izvršitelj moraju zbog kraljeve zapovijedi dati židovu ili određenom broju židova, zbog duga prema njima, duga koji je opteretio pokretnine ili zemlju u vrijednosti toga duga – pokretnine će biti procijenjene zakletvom čestita čovjeka i biti predane židovu ili židovima ili njihovu zastupniku u onom iznosu u kojem jest dug, a ako pokretnine ne zadovoljavaju [iznos duga], zemlja će biti založena pod istom zakletvom kao i prije negoli je posjed dan židovu ili židovima, svakome u onoj mjeri u kojoj mu pripada, tako da se sa sigurnošću može ustvrditi da je dug otplaćen i da kršćanin može ponovno imati svoju zemlju, čuvajući kršćaninu uvijek polovicu njegove zemlje i pokretnina za gore rečeno njegovo uzdržavanje i primarno stanovanje. A ako od tada u posjedu židova bude pronađena ijedna pokretnina i bude li ga netko poželio tužiti, židov će imati svoju garanciju ako mu je ona ranije dodijeljena, ako nije, treba mu dopustiti da odgovori: tako da ubuduće ne bude kao sada drugačije privilegiran negoli kršćanin. I da svi židovi trebaju stanovati u kraljevim gradovima i drugim urbanim središtima, [u dijelovima] gdje su židovski sanduci s kirografima naviknuli biti: i svaki židov će nakon sedme godine života nositi oznaku na vanjskom dijelu odjeće kojom će se razlikovati [od drugih], kao što je rečeno u obliku dvije spojene ploče, žute boje u duljini od 6 inča i širine od 3 inča. A svaki će [židov] nakon dvanaeste godine života godišnje na Uskrs plaćati kralju, čiji je on sluga, porez od tri penija i to će biti jednako shvaćeno

za ženu kao i za muškarca. I da ni jedan židov nema ovlasti učiniti kojeg židova ili kršćanina slugom, s kućama, zajmovima ili stanovima koje sada ima ili ih otuđiti na bilo koji drugi način ili otpustiti bilo kojeg kršćanina njegova duga bez posebna kraljeva dopuštenja, sve dok kralj o tome ne odluči drugačije. I kao što je to volja i prešutni pristanak svete Crkve da oni mogu živjeti i da budu očuvani, kralj ih stavlja pod svoju zaštitu i jamči im kraljevski mir, i želja mu je da oni budu očuvani i zaštićeni od strane njegovih šerifa te drugih sudskih službenika i odanih mu; i naređuje da im nitko ne smije činiti ništa nažao, ni tijelu ni pokretnim ili nepokretnim dobrima i da se oni neće morati ni braniti ni pokretati postupak pred ikojim sudom, niti će biti osporavani ili uznemiravani pred ikojim sudom, osim onog kraljevog, čiji su obveznici. I da nikome ne duguju poslušnost, službu ili rentu osim kralju ili njegovim sudskim izvršiteljima u njegovo ime, osim ako to nije za njihove stanove koje sada drže plaćajući najam, čuvajući pravo svete Crkve. I kralj im jamči da mogu živjeti od poštene trgovine i od njihova rada te da mogu imati međusobne veze s kršćanima kako bi prodavali ili kupovali, ali poštenom trgovinom. Ali da ni jedan kršćanin neće zbog toga ili nekih drugih razloga stanovati među njima. I kralj želi da oni ne budu, zbog njihova trgovanja, predmetom obveza svih vrsta ili porezom onih u čijim gradovima i drugim urbanim središtima žive jer oni porezom odgovaraju kralju kao njegovi sluge i nikome drugome negoli kralju. Štoviše, kralj im dopušta da kupuju kuće i okućnice u gradovima i drugim urbanim središtima gdje žive, tako da njima upravljaju u ime kralja, čuvajući tako vlastite usluge i dužnost. I oni mogu uzimati i kupovati imanja ili zemlju na rok od 10 godina ili manje bez odavanja počasti ili odanosti ili nekog oblika pokornosti prema kršćanima, i bez zastupnika crkava, da oni [židovi] mogu zarađivati za život ako nemaju sredstava za trgovanje ili ne mogu raditi. I ta mogućnost uzimanja zemljišta za obrađivanje bit će im otvorena samo petnaest godina od ovoga trenutka nadalje.²⁶⁵

Statut o židovstvu donosi odgovore na raznolika pitanja. Na samome početku, kralj Edvard opravdava svoje donošenje Statuta, a možda pomalo i samoga sebe, ističući da on ne vidi problem u židovima te da su njegovi predci imali koristi od njih.

²⁶⁵ *The Statute of the Jewry, 1275, 411 – 412.*

Razlog zašto je izdao taj statut po njemu valja pronaći u „Božjoj časti i općoj dobrobiti ljudi“ koju kralj ne želi narušiti. Edvard je uredio i odnose u trgovini, iz čega je proizišao zaključak da židovi nakon blagdana sv. Edvarda više neće moći ubirati novu lihvu. Određeno im je gdje mogu živjeti i što moraju nositi na svojoj odjeći kako bi se razlikovali od drugih, čak im je određen i točan porez. Određuje se da ni jedan židov ne smije imati slugu, neovisno radilo se to o kršćaninu ili drugom židovu. Zajamčen im je i kraljevski mir te su mogli kupovati kuće, doduše samo u dijelovima gdje su živjeli. Kršćanima nije bilo dopušteno stanovati u tim dijelovima gdje su židovi. Razmotrimo li posljednju rečenicu iz izvora i nadodamo li tih petnaest godina na godine kada je ta povelja izdana dobit ćemo 1290., onu godinu u kojoj su židovi morali napustiti Englesku. Je li kralj Edvard to i ciljao, odnosno je li 1275. radio korake za provedbu onoga što je 1290. na koncu učinio?

Kako se jasno vidi iz teksta izvora, posuditi novac od židova ili se zadužiti kod njih značilo je zadužiti se samome kralju. On će tako u srpnju 1290. izdati Edikt²⁶⁶ kojim će protjerati židove iz Engleske, zabraniti im povratak, a njihovu imovinu će konfiscirati. Naime, židovi su smatrani kraljevim slugama pa su tako i sva njihova dobra smatrana kraljevim dobrima.²⁶⁷

Interesantan podatak dolazi nam iz 1277., kada je u vlastitoj kući ubijena Licoricia iz Winchestera, a s njom je pronađena i njezina sluškinja Alice, inače kršćanka.²⁶⁸ Vidimo da je, unatoč zabrani, jedna židovka imala za sluškinju kršćanku. To je bio pokazatelj fleksibilnoga tumačenja navedene odredbe jer je Licoricia bila dosta imućna te statusno priznata u sredini u kojoj je živjela. Istraga je pokazala da njezino ubojstvo nije bilo plod mržnje prema židovima, već posljedica pljačkaškog napada.²⁶⁹

U vrijeme vladavine Edvarda I. saznajemo i za židova Benedikta iz Crespina,²⁷⁰ koji je 1278. obješen u Londonu. Bio je dosta imućan, a od njegove

²⁶⁶ Goldstein – Grgin 2008, 355; Le Goff 2005, 88; Wickham 2017, 207; Elukin 2007, 116; Krummel – Pugh 2018, 5. Edikt se prvenstveno odnosio na područje Engleske i Walesa; Lopez piše da su židovi sa sobom mogli ponijeti samo svoja pokretna dobra; Lopez 1978, 316. Saznajemo da je taj Edikt naišao na veliko oduševljenje kod Edvardove majke Eleonore te njegove supruge Eleonore Kastiljske; Shama 2014, 325.

²⁶⁷ Pollock – Maitland 1898, 123.

²⁶⁸ Shama 2014, 292, 322.

²⁶⁹ Ibid., 323.

²⁷⁰ Sin Licoricije iz prvoga braka s Abrahamom iz Kenta.

brojne imovine upadljivo je 39 akri²⁷¹ zemljišta u Northamptonshireu.²⁷² Naime, od 1278. do 1279. trajalo je veliko nasilje nad židovima, kada su masovno optuživani za orezivanje novca, te ih je pozamašan broj prvotno pritvoren, a potom je njih 269 obješeno u Londonu.²⁷³

U *Statutu o trgovcima*, izdanom na Uskrs 1285.,²⁷⁴ tek se pri samome kraju, u jednom odlomku, spominju židovi:

„Kraljeva je volja da ova uredba stupi na snagu te bude poštivana diljem njegova kraljevstva Engleske i Irske, među bilo kojim narodom koji želi svojom suglasnošću učiniti takvo priznanje, osim židova na koje se ova uredba ne primjenjuje (...).“²⁷⁵

Statutom o trgovcima kralj je imao namjeru regulirati odnose unutar trgovačke djelatnosti. No, očito te odredbe nisu vrijedile za židove. Bio je to još jedan pokazatelj da se na židove ne računa ozbiljno jer je njihovo izuzimanje iz regulacije nečega gdje su se bili afirmirali moglo samo značiti da Engleskoj Edvarda I. oni nisu bili više tako važni. Primat u trgovini preuzet će Flamanci i Talijani.²⁷⁶

Godine 1287. engleski kralj je protjerao i židove iz Gaskonje, ali interesantno je da tamo pronalazimo židove i 1308. godine.²⁷⁷ Nakon povratka iz kampanje u Francuskoj Edvard je našao pragmatično rješenje za popunjavanje iscrpljene blagajne, a to je bio porez za sve engleske podanike s dozom olakšanja za dio njih u vidu poništavanja dugovanja prema židovima. U srpnju 1290. izdat će Edikt o protjerivanju židova iz Engleske.²⁷⁸ Iznova će 5. studenog 1290. objaviti proglas sljedećim riječima: „zbog njihovih zločina i zbog časti raspetog Krista kralj protjeruje židove kao podmukle ljude“.²⁷⁹ Imali su četiri mjeseca da odu, smjeli su zadržati jedino imovinu koju su mogli nositi sa sobom te su imali pravo samo na glavnice neotplaćenih zajmova, dakle ne i na kamate.²⁸⁰ Židovima su polazišne točke bili

²⁷¹ 1 aker iznosi 4046,86 četvornih metara.

²⁷² Shama 2014, 317.

²⁷³ Ibid., 324.

²⁷⁴ *The Statute of Merchants (13 Edw I) Easter 1285*, 457 – 460.

²⁷⁵ Ibid. 459. – 460.

²⁷⁶ Trevelyan 1956, 207; Goldstein - Grgin 2008, 355.

²⁷⁷ Prestwich 2005, 136; Elukin 2007, 118.

²⁷⁸ Vidi fusnotu 266.

²⁷⁹ Shama 2014, 325.

²⁸⁰ Ibid., piše da su židovske kuće kupovane po znatno sniženim cijenama.

Dover i Southampton, a nekima i dokovi Temze, no njihov odlazak nije prošao bez dodatnih problema.²⁸¹ Znamo da su engleski židovi svoje utočište nakon protjerivanja iz Engleske pronašli s druge strane La Manchea, neki od njih i u Škotskoj, dok se dobar dio njih odlučio priključiti židovskoj zajednici u Dublinu.²⁸²

Jonathan Elukin piše da je razlog Edvardova zaoštavanja odnosa prema židovima možda posljedica njegova neuspješnog križarskog pohoda, ali isto tako da židovi Edikt iz 1290. nisu smatrali konačnom odlukom koja se nije mogla opozvati pa se tako navodi da je 1310. postojala inicijativa koja je nastojala ishodovati povratak židova u Englesku, no ona se nije pokazala uspješnom.²⁸³

Proći će iznimno puno vremena dok se židovima konačno ne dopusti povratak u Englesku. To će se pitanje ponovno razmatrati tek u vrijeme Cromwellova Commonwealtha.²⁸⁴

U srednjovjekovnoj Engleskoj židovi su, kao kraljevi podanici i povlašteni pozajmljivači novca, bili pod kraljevom zaštitom, no njegova je ruka znala kompenzirati tu protekciju uzimajući od štićenika određen dio zarađenog novca.²⁸⁵ Obje strane su u tom odnosu imale određene koristi i bilo bi pogrešno ustvrditi da su vladari srednjovjekovne Engleske imali namjeru istrijebiti židove.

Promjena položaja židova u Kraljevstvu svoje je naznake imala u vrijeme Henrika III., a potpuni preobražaj doživjet će pod vladavinom Edvarda I. No, i dalje ostaje pitanje koji je stvarni razlog progona židova? Le Goff prenosi misao medievista Davida Nirenberga koji kaže da je upravo „nasilje središnji i sistemski aspekt suživota većine i manjine.“²⁸⁶ Uspostavom feudalizma židovi su u kršćanskoj Europi poprimili status sličan onom koji su imali kmetovi, dok je prekretnica u odnosu prema njima uslijedila začetkom križarskih ratova.²⁸⁷ Židov je jedno vrijeme bio nezamjenjivi posuđivač novca, kojega se nije voljelo, no bio je nužan jer su svi imali koristi od

²⁸¹ Ibid., 325 – 326. Saznajemo da je 1291. izbila sudska rasprava u Norfolku oko šerifova brata koji je zaplijenio robu i pokretnine od židova na brodu kod Burnhama. Svi židovi na tome brodu su ubijeni, no, šerif je za njih konstatirao da su bili „zlotvori i remetitelji kraljeva mira“.

²⁸² Mitchell 2016, 31; Krummel – Pugh 2018, 5.

²⁸³ Elukin 2007, 117 – 118.

²⁸⁴ Mitchell 2016, 31; Krummel – Pugh 2018, 2, pitanje povratka će se razmatrati 1656., a početak povratka može se staviti u 1659., godinu dana nakon smrti Cromwella.

²⁸⁵ Trevelyan 1956, 207.

²⁸⁶ Le Goff 2005, 164.

²⁸⁷ Ibid., 86 - 87.

njega.²⁸⁸ Nirenbergova studija je pokazala da je nasilje nad židovima bilo vremenski isprekidano, ali u redovnim neprijateljskim epizodama koje su pratile kršćanski kalendar (s kulminacijom u Velikom tjednu), a ponajviše ih je bilo u vrijeme križarskih pohoda.²⁸⁹

Peter Burke prenosi studiju Ruth Mellinkoff, koja je pokazala da su židovi bili „otuđivani“, odnosno prikazivani u nedoličnim radnjama poput plaženja jezika, uvijek u žutom, bliski s đavolom pa čak su bili i dehumanizirani tako da su povezivani sa životinjama poput majmuna, svinja i drugih.²⁹⁰ Takve ilustracije bit će plod stanja ondašnjeg društva koje će, kako vrijeme bude odmicalo, sve dublje uranjati u antisemitizam.²⁹¹

Postojalo je više čimbenika koji su doprinijeli protjerivanju židova, a jedan od ključnijih je bio antijudaizam, ponekad potaknut ekonomskim potrebama vladara.²⁹² To neprijateljstvo određenih vladara ili urbane elite imalo je odgovornost za takav odnos prema židovima.²⁹³ Engleska nije tada bila izuzetak i mnoge druge zemlje ondašnje srednjovjekovne Europe nisu bile najprihvatljivije mjesto za židove. Pogledamo li na Francusku Filipa IV., iz nje će 1306. biti istjerani židovi kako bi se kralj mogao domoći njihovih zajmova i imovine.²⁹⁴ Ako se vratimo svega nekoliko godina unatrag, vidjet ćemo u istoj toj Francuskoj jednog od najžešćih protivnika židova, kralja Luja IX. Svetog.²⁹⁵ Srednjovjekovno kršćansko društvo postavilo je temelje izgradnji europskog antisemitizma i ono će, naročito na kraju srednjega vijeka, biti odgovorno za masovno protjerivanje vlastitih židova.²⁹⁶

²⁸⁸ Le Goff tvrdi da se antijudaizam s kraja XI. st. preoblikovao tijekom XIII. st. u antisemitizam; Le Goff 1998, 411.

²⁸⁹ Wickham 2017, 207.

²⁹⁰ Burke 2003, 143 - 144.

²⁹¹ Berenbaum, Michael. „anti-Semitism“, *Encyclopædia Britannica*, ažurirano: 21. travnja 2020, dostupno na: <https://www.britannica.com/topic/anti-Semitism> (pristupljeno: 12. kolovoza 2021.). Treba istaknuti da je antisemitizam kao pojam učestalo korišten tek od 1879. nadalje, a tvorac mu je bio Wilhelm Marr.

²⁹² Elukin 2007, 116.

²⁹³ Wickham 2017, 206.

²⁹⁴ Goldstein – Grgin 2008, 355, 376; Wickham 2017, 153, 207; Le Goff 2005, 88, prvotno su židovi iz Francuske bili protjerani 1306., ali konačno će biti tek 1394.; Elukin 2007, 119, piše da će židovi iz Francuske biti izbačeni 1395.

²⁹⁵ Wickham 2017, 206 – 207, u njegovo je vrijeme spaljivan Talmud zbog navodnog bogohulnog sadržaja; Shama 2014, 360.

²⁹⁶ Le Goff 2005, 88 – 89, 164

Sl. 7. *Magen David*
(Preuzeto s naslovnice Shama 2014)

4.3.2. *Finis vitae sed non amoris*: odlazak kraljice Eleonore Kastiljske

Svakako je primaran cilj braka u najvišim slojevima feudalnoga društva bio osiguravanje budućnosti dinastijske loze te širenje slave i bogatstva obitelji.²⁹⁷ Stoga sa sigurnošću možemo reći da je brak između Edvarda I. Dugonogog i Eleonore Kastiljske sklopljen prvenstveno iz političkih namjera. Prilikom sklapanja braka, u studenom 1254., bili su otprilike jednakih godina.²⁹⁸ U braku su proveli čak 36 godina, što je doista dug period. No, možda se naznaka nekih odgovora na pitanje o njihovim odnosima krije upravo u Eleonorinoj smrti 28. studenog 1290.²⁹⁹

Edvard I. je podignuo impozantne križeve na postajama gdje je kovčeg s tijelom preminule Eleonore stajao pa je tako poznato 12 križeva na lokacijama od Lincolna do Westminsterske opatije, konačnog prebivališta kraljice Eleonore Kastiljske.³⁰⁰ Mnoge druge kraljice su napuštale ovaj svijet, a samo rijetke su dobile nešto takvo zauzvat. Zašto je Edvard to dao učiniti? Neki će reći da je tako samo dodatno „skupljao bodove“ na već ustaljenim praksama jer su procesije imale važnu ulogu u vjerskim i sekularnim događajima.³⁰¹ No, iako su procesije bile svojevrzne ceremonije prepune simbolike, mislim da Edvard tim činom nije profitirao toliko koliko je dobivao u nekim drugim situacijama. Uostalom, isprva su podignuti drveni križevi, a u kasnijim godinama je odlučeno zamijeniti ih onim od kamena,³⁰² kako bi spomen na kraljicu ostao trajniji. Kod Johna Steanea možemo pronaći elaboriran odgovor na

²⁹⁷ DUBY 2006, 353.

²⁹⁸ Steane 1999, 49; Wilson 2014, 86; Hamilton 2010, 52; Prestwich 2005, 296.

²⁹⁹ Grupa autora. „Eleanor Of Castile“, *Encyclopedia Britannica*, ažurirano: 26. veljače 2016., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Eleanor-of-Castile> (pristupljeno: 15. travnja 2021.)

³⁰⁰ Steane 1999, 50; Bilogrivić et al 2019, 60; Hamilton 2010, 62 – 63.

³⁰¹ Burke 2006, 104.

³⁰² Steane 1999, 49 - 50, danas su sačuvana svega tri križa, u Hardingstoneu (Northamptonshire), Geddingtonu i Walthamu.

ovo pitanje. On navodi da je kraljica Eleonora neumorno pratila kralja Edvarda na njegovim putovanjima, a što se tiče monumentalnih križeva za njega su oni bili odraz duboke tuge proizišle iz osjećaja koje je Edvard imao prema Eleonori.³⁰³

Razlog zbog kojeg sam odlučio razmatrati ovo pitanje jest i predodžba o ženama u periodu srednjega vijeka. Naime, ranosrednjovjekovna kultura ženu je stavljala na margine,³⁰⁴ a tek će se od XII. stoljeća njezin položaj unutar društva primjetno promijeniti.³⁰⁵ U XIII. stoljeću odbacivat će se postojanje tjelesne ljubavi izvan braka, čemu je ponajviše pripomogao Jean de Meung svojim *Romanom o Ruži*.³⁰⁶

Naravno, zbog ozbiljnosti našega zanata koju nam putem određenih postulata historiografija usađuje već od početka studija moram istaknuti da nema znanstvenog pokrića ili studije koja bi mogla u potpunosti utvrditi odnos kralja Edvarda I. i kraljice Eleonore. Mnoge su žene kroz povijest bile nepravedno zanemarene ili, kako to Jenkins kaže, „skrivena od historije“.³⁰⁷ Raduje me činjenica da raste broj radova o ženama u povijesti, na taj način vraćajući im nepravedno oduzet položaj. Historija bez žena nije prava historija, pa čak ako ćemo s lingvističkog pristupa gledati, ona je više ženska negoli muška. Stoga je Eleonora morala biti dio ovoga rada te ju nisam imao namjeru sakriti od historije.

4.4. Početak sutona kraljeve moći

Vladavina engleskoga kralja Edvarda I. Dugonogog korespondirala je s vladavinom dvaju francuskih kraljeva. Prvi od njih, Filip III. Smjeli (1270. – 1285.),³⁰⁸ nije nam toliko interesantan koliko njegov nasljednik Filip IV. Lijepi (1285. – 1314.)³⁰⁹ jer će u njegovo vrijeme Edvard doći u vojni sukob s Francuskom. Francuski kraljevi, kulturološki itekako bliski onima u Engleskoj, često će raditi na potiskivanju utjecaja

³⁰³ Steane 1999, 48.

³⁰⁴ Duby 2006, 60 – 61.

³⁰⁵ Le Goff 2009, 80; Goldstein – Grgin 2008, 368. Duby 2006, 283, piše da je oko 1100. žensko pitanje unutar najviših društvenih slojeva toga vremena počelo napuštati svoj podčinjen položaj; Le Goff 1998, 381, ističe da su žene u višim slojevima društva uvijek uživale stanoviti ugled.

³⁰⁶ Le Goff, 2009, 80.

³⁰⁷ Jenkins 2008, 19.

³⁰⁸ Grupa autora. „Philip III“, *Encyclopedia Britannica*, ažurirano: 9. prosinca 2012., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Philip-III-king-of-France> (pristupljeno: 1. listopada 2021.)

³⁰⁹ Grupa autora. „Philip IV summary“, *Encyclopedia Britannica*, ažurirano 14. ožujka 2003., dostupno na: <https://www.britannica.com/summary/Philip-IV-king-of-France> (pristupljeno: 1. listopada 2021.)

engleskoga vladara u svom kraljevstvu. Tome u prilog išla je i činjenica da je XIII. stoljeće bilo stoljeće iznimnoga utjecaja francuske kulture.³¹⁰ Iako je već u vremenu Filipa III. i Filipa IV. Francuska izrastala u najmoćniju kontinentalnu silu, ostaje dojam da joj je Engleska bila ozbiljnom smetnjom.³¹¹ Pritom valja istaknuti da Engleska nije imala realnu moć koju je posjedovala Francuska, ali je njezin vladar imao vlastite teritorije unutar Francuske, koji će izazvati određene nesuglasice čiji će produkt biti izbijanje brojnih ratova. Bez obzira na to što se još od osvajanja 1066. kultura i jednih i drugih uvelike ispreplitala, unatoč tome što je vladajući sloj u Engleskoj porijeklom bio francuski, što se u Engleskoj u službenoj naraciji osim latinskog jezika koristio francuski, dok je anglosaski sve do XV. stoljeća ostao rezerviran isključivo za pučanstvo, ti će ratovi biti brojni i razorni i prije i nakon Edvardove vladavine.³¹² S druge strane, Le Goff ističe da se engleski jezik postupno dizao sve do viših slojeva zauzimajući prednacionalni karakter, a znakovita je njegova konstatacija da je upravo Edvard Dugonogi prvi engleski kralj koji ga je govorio.³¹³ No, Le Goff ne odbacuje činjenicu da je francuski jezik sve do XV. st. ostao jezik moći i ugleda (aristokracije) te da su plemići svoju djecu slali u Normandiju kako bi učili jezik.

U vrijeme Filipa IV. Francuska se konsolidirala, ojačala je centralna vlast, Kraljevstvo je postalo svojevrsna sila koja će svoja hegemonistička nastojanja iskazivati prema susjednim zemljama.³¹⁴ Naravno, u tome se može jednim dijelom vidjeti i zasluga njegovih prethodnika koji su posložili određene preduvjete. Lopez piše da su francuski kraljevi od Filipa II. Augusta gutali „feud za feudom, grad za gradom“ te u razdoblju od stotinu godina proširili kraljev posjed na „tri četvrtine kraljevstva“.³¹⁵ Tako je i Filip IV. na vješt diplomatski način nastojao izgurati strani utjecaj iz neposredne blizine. Nastojao je prisvojiti francuske provincije koje su se nalazile pod stranim utjecajem te je tako tu politiku primijenio za pokrajinu Valencienne, koja je pripadala Hainautu, u Aragonu, biskupijama Toul i Verdun, nadbiskupiji Lyon te vojvodstvu Lotaringiji.³¹⁶ Bračnim vezama nastojao si je osigurati

³¹⁰ Carpentier – Lebrun 1999, 100; Lopez 1978, 280, konstatira da je Francuska s kraja XIII. i početka XIV. stoljeća najmoćnija europska monarhija.

³¹¹ Pirenne 2005, 230.

³¹² Ibid., 167; Wickham 2017, 103 – 104; Goldstein – Grgin 2008, 225 – 226; Trevelyan 1956, 163.

³¹³ Le Goff 2005, 134.

³¹⁴ Du Ry van Beest Holle et al. 1977, 4430.

³¹⁵ Lopez 1978, 294.

³¹⁶ Du Ry van Beest Holle et al. 1977, 4430; Goldstein – Grgin 2008, 376; Lopez 1978, 295.

i Burgundiju.³¹⁷ Njegova supruga, baštinica Navare, donijela mu je grofoviju Champagne.³¹⁸ U bliskom susjedstvu ostale su Bretanja i Flandrija, prva zbog svoga položaja nije stvarala velike probleme,³¹⁹ dok se Flandrija zbog naravi svojega interesa često znala pobuniti, odnosno njezino posredništvo između Engleske i Francuske iziskivat će u određenim vremenima jasniju ulogu. Taj sukob, kao i mnogi drugi, bit će obilježen gospodarskim interesima. Znakovito je da je tamo do tada francuski kralj uvijek podupirao kuću Dampierre koja je bila protivna dinastiji Avesnes.³²⁰ Naravno, francuski kralj je vješto ukorjenjivao svoj utjecaj preko svojih vazala. Preokret će doći u trenutku kada Jean d'Avesnes okrene svoju naklonost od Habsburga, čija je intervencija nedostajala prilikom lomljenja njima naklonjenog područja, i prijeđe pod okrilje francuskoga kralja.³²¹ Pirenne ističe da je Filip IV. zapravo bio feudalni gospodar te flandrijske kuće te joj je bio dužan po tome pravu i pomoći.³²² Tako je Filip IV., prekršivši ranije „saveze“ s kućom Dampierre i prigrlivši Jeana d'Avesnesa postao i stvarni feudalni vladar Flandrije, barem na određeno vrijeme.

³¹⁷ Du Ry van Beest Holle et al. 1977, 4430.

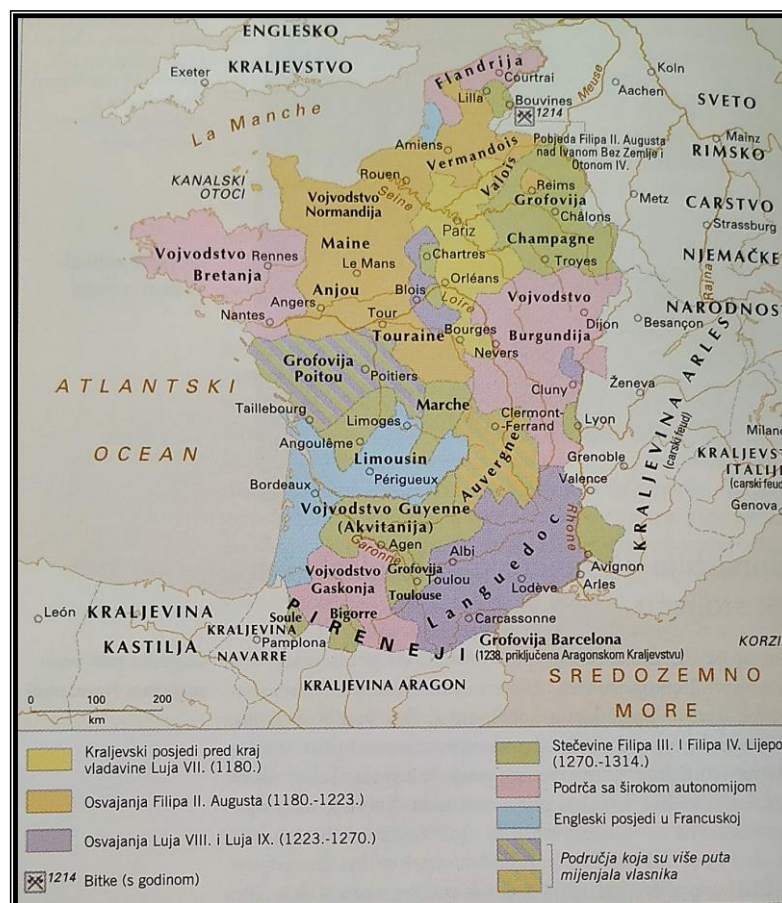
³¹⁸ Pirenne 2005, 241; Carpentier – Lebrun 199, 101, Filip IV. i njegovi sinovi bili su tako navarski kraljevi od 1284. do 1328.; Lopez 1978, 295.

³¹⁹ Le Goff 2005, 91, politika vojvoda Bretanje je dugo vremena bila održavanje ravnoteže između engleskog i francuskog kralja.; Morvan 2017, 36, Edvard je u svoje vrijeme održavao dobre odnose s vojvodama Bretanje. Ivan II. Bretonski (1286. – 1305.), suprug Edvardove sestre Beatrice, svoga je sina Ivana poslao kod engleskog kralja na dvor. Tamo je mladi Ivan odgajan zajedno s Edvardovom djecom. Koliki utjecaj je Edvard imao na svog nećaka govori nam podatak da je Ivan kasnije bio žestok protivnik Williama Wallacea, a jedno vrijeme je obnašao dužnost gvardijana Škotske.

³²⁰ Pirenne 2005, 242.

³²¹ Ibid., 242 – 243.

³²² Ibid., 243.

Sl. 8. Francuska od XII. do XIV. stoljeća.

(Carozzi 2007, 488)

Godine 1294. na red je došla i Engleska. U ovom slučaju sporno je bilo englesko leno Guyenne, zbog kojega će u istoj toj godini izbiti rat.³²³ Edvard je nastojao izbjeći vojni sukob te je početkom 1294. na pregovore poslao brata Edmunda, no francuski kralj će potraživati ono što Edvard nije mogao ispuniti.³²⁴

Filip IV., kao vladar koji je nastojao ojačati centralnu vlast, posložiti seniorsko-vazalske odnose u vlastitoj zemlji, morao se pozabaviti svojim nominalnim vazalom, čovjekom koji je bio kralj Engleske. Nije tu Filipu bilo sporno što je za vazala imao jednoga kralja, čak mu je to išlo u prilog jer mu je u političkom smislu davalo dodatno na važnosti. Prijepor je nastao u trenutku kada Edvard otvoreno nije želio ispunjavati određene vazalne obveze. Tako je, primjerice, nekoliko stotina godina ranije Vilim Osvajač u trenutku kada je postao engleskim kraljem tvrdio da je oslobođen

³²³ Du Ry van Beest Holle et al. 1977, 4431; Carpentier – Lebrun 199, 95; Coulet 2007, 443.

³²⁴ Hamilton 2010, 73.

iskazivanja podčinjenosti francuskom kralju.³²⁵ No, to je bilo jedno drugo vrijeme, u kojem je vladao Filip I., a sada govorimo o Filipu IV. koji je bio *rex Franciae*³²⁶.

Sukob koji je eskalirao 1294., nakon nesuglasica između pomoraca, u stvarnosti se vodio ponajviše zbog tumačenja pravnog pitanja Gaskonje. Edvard je 1286. odao počast francuskom kralju za posjede koje je držao s druge strane La Manchea.³²⁷ Prestwich prenosi zapis Roberta Burnella koji ističe da se tada Edvard kralju Filipu IV. obratio riječima: „postao sam Vaš čovjek zbog posjeda kojima upravljam preko mora, prema uvjetima mira sklopljenog između naših predaka“.³²⁸ No, zapravo je tada Edvard samo kupovao vrijeme. Smatrao je da se ne poštuju odrednice sporazuma iz 1259. te je tvrdio da je Gaskonja prije 1259. bila alodij, a ne leno.³²⁹

Pregovori koje je 1294. vodio Edvardov brat Edmund nisu rezultirali pomirbom, a u trenutku kada je francuski kralj konfiscirao Gaskonju i od Edvarda zatražio dolazak pred parlament u Parizu postalo je jasno u kojem smjeru ide spor.³³⁰

Kako su obojica, Edvard I. i Filip IV., imali problem ispostavilo se da im je jedino rješenje bio rat. U početku je tu Edvard bio nešto dovitljiviji. Naime, udario je na Flandriju, obustavivši izvoz njima najvažnije sirovine, engleske vune.³³¹ Time im je dao do znanja da u tome ratu moraju pomno odabrati na čiju će stranu stati. Ubrzo nakon toga izbija ustanak Flamanaca protiv svojih lenskih gospodara Francuza.³³²

Kako rat nije jeftin, za njega je valjalo napraviti dobre pripreme, a jedan od sigurnijih priljeva novca bio je porez. Tako je Edvard I. nametnuo visok porez na

³²⁵ Carozzi 2007, 475, 477: „Homagij se tada iskazuje za zemlju, pa stoga i za vlast nad ljudima na toj zemlji, za koje vazal preuzima odgovornost prema kralju. Služenje vojske te prisutnost na dvoru na taj način dobivaju posebnu važnost, kao i prenošenje vlasništva, zamjene i konfisciranja.“; Sergi 2007, 211, konstatira da je *homagium* služio za stjecanje posjeda te beneficijalnih prava.

³²⁶ Carozzi 2007, 461, piše da se od početka XIII. stoljeća koristi upravo gore navedeni izraz da bi se osvjedočilo o procesu okupljanja kraljevstva na teritorijalnoj osnovi, za razliku od ranijeg naziva *rex Francorum*.

³²⁷ Hamilton 2010, 73.

³²⁸ Prestwich 2005, 298.

³²⁹ Prema Edvardu je ona i dalje bila alodij jer Francuzi nisu ispunjavali odrednice sporazuma iz 1259. To pitanje je prezentirano i pred papom 1298. te 1302. uz tvrdnju da prije sporazuma iz Pariza Gaskonja nije bila: „de feudo regis Francie, sed de allodio regis Anglie“.; Reynolds 1994, 285 – 286.

³³⁰ Burt 2013, 178.

³³¹ Du Ry van Beest Holle et al. 1977, 4431; Wickham 2017, 133; Kulischer 1957, 245, 260, 263, 279; Briggs 2003, 72.

³³² Du Ry van Beest Holle et al. 1977, 4431, taj ustanak Flamanaca je znamenit jer je s vremenom poprimio drugi karakter, čak se i nastavio nakon primirja Francuza i Engleza. Može se reći da je bio odraz i socijalne napetosti toga vremena.

crkvena dobra u Engleskoj.³³³ Isto je 1296. učinio i Filip IV. kada je poništio fiskalni imunitet koji je uživao kler u njegovu kraljevstvu i nametnuo im plaćanje desetine, a kao odgovor na to papa je kleru u Francuskoj zabranio ikakvo plaćanje.³³⁴

Možda se prvotni Edvardov neuspjeh u Guyennei krio u tome što se on na kontinentu ograničio na obranu uposlivši većinu svojih trupa za kampanju u Škotskoj.³³⁵ Zapravo, tek nakon što je riješio problem u Škotskoj Edvard se mogao u potpunosti posvetiti stanju s druge strane La Manchea. S obzirom na to da je nasuprot sebe imao moćniju zemlju, morao je potražiti pomoć u savezništvu. Nastojao je okupiti široku koaliciju u koju su ušli Adolf od Nassaua te nizozemski vladari predvođeni flandrijskim grofom.³³⁶

No, kada se Edvard iskrcao u Flandriji, ubrzo je izbio ustanak u Škotskoj te je kampanja u Francuskoj ostala bez glavnine vojske, a čak se ni Adolf od Nassaua nije pojavio. Ratovati na dva fronta i nije baš zahvalan zadatak. Osim što iziskuje mnogo vojne snage, zahtijeva i dobro raspolaganje ekonomskim resursima. S obzirom na to, Edvard je 9. listopada 1297. od francuskog kralja ishodio primirje.³³⁷ Godine 1299. Edvard će sklopiti mir s Filipom IV., čime će svog ratnog kolegu Guyja de Dampierrea ostaviti samoga.³³⁸ Rat koji su vodili flandrijski sukarni i seljaci od 1297. potrajat će sve do 1304., a zabilježit će i značajnu pobjedu kod Courtraija 1302., kada su potukli vojsku francuskoga kralja.³³⁹ Konačan mir između Edvarda I. i Filipa IV. bit će potvrđen 1303., a tada je odlučeno da se vrati stanje koje je bilo prije rata.³⁴⁰

Filip IV. skupio je 1295. više od 700 brodova te potrošio više od milijun libara u neuspješnom pomorskom okršaju s Engleskom, dok je 1299. godišnja bilanca

³³³ Pirenne 2005, 245; Wickham 2017, 136, konfiscirao je i dobra Riccardi banke iz Luce.

³³⁴ Matteis 2007, 84. Zaplet nastaje kada francuski kralj zabranjuje slanje desetine u Rim, a ta razmirica potrajat će do 1298., kada će Filip IV. pristati na papine zahtjeve.

³³⁵ Pirenne 2005, 244.

³³⁶ Ibid., 245. Tako je Guy de Dampierre 9. siječnja 1297. otkazao odanost svome senioru i stao na stranu Edvarda I.

³³⁷ Ibid.

³³⁸ Ibid. U toj godini će Edvard I. oženiti sestru francuskog kralja, Margaretu; Prestwich 2005, 302.

³³⁹ Wickham 2017, 133, valja još spomenuti da će Flandrija ratovati iznova s Francuskom od 1323. do 1328. no te godine ne ulaze u predmet našega razmatranja. Više o tome u Comba 2007, 263, 268; Le Goff 1998, 383 - 384; Romano 2007, 422.

³⁴⁰ Sporno je ostalo pitanje odavanja počasti francuskom kralju, a kako Edvard II. nije imao volje za novim ratom 1308. je odao počast Filipu IV. te je oženio njegovu kćer Izabelu; Prestwich 2005, 301 – 302.

francuske državne blagajne bila u značajnom minusu.³⁴¹ Godine 1297. u Engleskoj će parlament dobiti još veći značaj jer će mu biti omogućeno arbitriranje nad odobravanjem novih poreza.³⁴² Tome je prethodila kriza u Kraljevstvu te težnja Edvarda da u dijelu Flandrije povede pohod protiv Filipa IV. raspisavši porez svim podanicima krune. U Engleskoj je došlo do snažnog otpora velikaša, koji su zaprijetili kralju oružanom pobunom. Stoga je Edvard morao razborito odlučiti da provedba raspisanog poreza dobije pristanak parlamenta. Parlament je *de facto* postao najvažnije tijelo engleske uprave, bio je najviši zemaljski sud, mjesto okupljanja velikaša, središte izvršne vlasti, organ koji je odobravao poreze i ključno mjesto gdje se oblikovao stav javnosti.³⁴³

Edvard je u sukobu s Filipom IV. poticao flandrijske grofove te kneževe zapadne Njemačke na napad sa sjeveroistoka, dok je on otvoreno mogao najduže voditi defenzivni rat.³⁴⁴ Upravo mu je iskustvo stečeno u Walesu i Škotskoj omogućilo da vodi duge konflikte.³⁴⁵ Unatoč tome, Filip IV. ga je na koncu porazio, no Edvard je uspio zadržati velik dio Akvitanije.³⁴⁶ Moć francuske krune jačala je centralizacijom zemlje i u onome trenutku kada je centralizacija bila provedena, Engleska nije imala realnih izgleda za uspjeh,³⁴⁷ nije mogla ishoditi krajnju pobjedu nad protivnikom koji je populacijom i površinom bio znatno veći od nje.³⁴⁸ Ovaj sukob će ostaviti nerazriješena pitanja koja će eskalirati novim, znatno trajnijim ratom, čime će se odnos između Engleza i Francuza dodatno pogoršati.

³⁴¹ Lopez 1978, 300, 1 571 977 pariških libara iznosio je prihod, dok je rashod bio 1 642 649 libara.

³⁴² Pirenne 2005, 240, francuska vojska je zauzela Dampierreovu grofoviju, a grof je kao nevjerni vazal bačen u tamnicu zajedno s njegovim sinovima. Tako je Flandrija dobila kraljevog upravitelja.

³⁴³ Goldstein – Grgin 2008, 380.

³⁴⁴ Ibid., 378.

³⁴⁵ Coulet 2007, 450 – 451.

³⁴⁶ Goldstein – Grgin 2008, 378.

³⁴⁷ Du Ry van Beest Holle et al. 1977, 4359.

³⁴⁸ Wickham 2017, 212.

Sl. 9. Edvardovo odavanje počasti Filipu IV.

(Carozzi 2007, 489)

4.5. *The king is dead, long live the king!*

Dana 7. srpnja 1307. preminuo je kralj Edvard I. Dugonogi.³⁴⁹ No, taj dan nije umro samo Edvard I., s njime je za nekoliko stoljeća umrla i njegova ideja o unifikaciji Britanije te vizija Engleske kao jedne od najmoćnijih sila ondašnje Europe. Iza sebe je preminuli kralj ostavio drugu suprugu Margaretu Francusku (†1318.) i djecu: Margaretu (†1333.), Mariju (†1332.), Elizabetu iz Rhuddlana (†1316.), Edvarda Caernarfonskog (†1327.), Tomu iz Brothertona (†1338.), Edmunda iz Woodstocka (†1330.) te Eleonoru (†1311.). Ostavio je Edvard I. i Englesku koja je bila uvučena u rat sa Škotima. Englesko društvo će u nadolazećim godinama ući u razdoblje iskušenja i krenuti u jednom drugom smjeru koji će donijeti nove izazove.

Prijestolje će naslijediti Edvard iz Caernarfona kao Edvard II. (1307. –

³⁴⁹ Navodno je Edvardova posljednja želja bila da mu se tijelo prokuha i odvoji od kostiju koje bi se nosile na svaki idući pohod u Škotsku, dok su njegovo srce vitezovi trebali odnijeti u Svetu zemlju; Steane 1999, 55.

1327.).³⁵⁰ Novi kralj morat će pronaći svoj put ustaljivanju na političkoj mapi, no događaji koji će uslijediti neće mu ići na ruku. Neko će vrijeme uspijevati upravljati državom koju mu je otac ostavio, no ubrzo će otpočeti perturbacije. Onoga trenutka kada mu ljudi od njegova najvećeg povjerenja budu okrenuli leđa, postat će jasno da Engleskoj slijede velike promjene. Iako je Edvard II. nosio ime dvojice istaknutih kraljeva engleske povijesti, nije bio dorastao zadaći i tako će u povijesti ostati upamćen samo kao sjena njihove sjene. Engleska Edvarda II. neće biti niti izbliza jednaka Engleskoj Edvarda I. Ona će na srednjovjekovnoj europskoj pozornici i dalje nastojati igrati ulogu protagonista, no taj tekst bit će pisan za nekoga drugoga, a njoj će ostati prikladna tek jedna sporedna scenska uloga.

³⁵⁰ Grupa autora. „Edward II“, *Encyclopedia Britannica*, ažurirano: 28. kolovoza 2021., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Edward-II-king-of-England> (pristupljeno: 1. listopada 2021.)

5. Zaključna razmatranja

Englesko kraljevstvo u dobrom dijelu XIII. stoljeća bilo je obilježeno opadanjem kraljevske moći od Velike povelje sloboda iz 1215., preko pobune baruna vođenih Simonom Montfortom do potvrđivanja Odredbi iz Oxforda.³⁵¹ U tom stoljeću Englesku je pogodio i niz epidemija kuge te gladi.³⁵² Znamo da Edvard nije od oca Henrika III. naslijedio zemlju u najboljem stanju,³⁵³ iako je do njegova dolaska na vlast Engleska postala „najjače ujedinjeno i najbolje upravljano Kraljevstvo europskoga Zapada“ i državna uprava nije djelovala kao privatno vlasništvo kralja, ipak je on i dalje bio neupitni državni poglavar.³⁵⁴ Uostalom, u vrijeme preuzimanja vlasti Edvard je bio u srednjoj životnoj dobi, s određenim političkim kompetencijama stečenim još u vrijeme kada je bio prijestolonasljednik. Veliku ulogu odigrao je i parlamentarni oblik vladavine koji je on prihvatio uključivši plemiće, svećenstvo te građane, na taj način dodatno konsolidirajući vlastitu moć.³⁵⁵ Na zalasku svoje vladavine Dugonogi je istodobno bio nositelj *potestas* i *auctoritas*, što ga je činilo potpunim suverenom.³⁵⁶

Edvard je u historiografiji nazivan i engleskim Justinijanom, što je odraz njegove opsežne zakonodavne djelatnosti.³⁵⁷ Za njegove vladavine doneseni su i važni statuti. Primjera radi, Westminsterski, koji je odredio tri parlamentarna zasjedanja godišnje, te Winchesterski, koji je osnažio pravni sustav uvodeći

³⁵¹ Le Goff 1998, 126.

³⁵² Kulischer 1957, 135, redom 1201., 1247., 1257., 1259., 1271., 1294.

³⁵³ Burt 2013, 235.

³⁵⁴ Goldstein – Grgin 2008, 346 – 347.

³⁵⁵ Le Goff 1998, 126 – 127; Carozzi 2007, 493 – 494, parlament kojega je okupio Edvard imao je sudsku i finansijsku moć. Dugonogi je sazivao parlament u različitim oblicima i neredovito. Reforme su provođenje na temelju njegova poticaja, a ne iz parlamentarne inicijative. Pozivanje građana i vitezova grofovije bio je znak njihova političkog rasta. Njihova prisutnost u pojedinim slučajevima bila je nužno potrebna za osiguravanje većine, pogotovo kada bi se donosile odluke o prihvatljivoj poreznoj osnovici. No moramo uzeti u obzir da je to još uvijek bilo daleko od utemeljenja Donjeg doma kakvog mi poznajemo danas.; Briggs 2003, 63 – 64, piše da je „običan puk“ od 1265. do 1284. prisustvovao tek na jednom od osam saziva parlamenta, dok je u posljednjim godinama Edvardove vladavine na jednom od tri; Lopez 1978, 303, na početku poziva koji je Edvard I. uputio barunima, vitezovima i građanima za glavnu skupštinu 1295. stajale su riječi: *Quod omnes tangit, ab omnibus comprobetur*. Slične možemo pronaći i u Justinijanovom kodeksu, vidi McGinn 2016, 1358; Lopez 1978, 305 – 306, na parlament 1295. bio je pozvan proporcionalno jednak broj uzvanika kao i na onaj iz 1265., a tako će biti uobičajeno i u sljedećim sazivima. Lopez piše da, kada je bilo riječi o važnim političkim i pravnim poslovima, na razgovor se zvalo samo barune. Od predstavnika plemstva i građana tražen je pristanak na nove poreze i poštivanje dogovorenog plana akcije.; Trevelyan 1956, 213, neki zakoni, poput primjerice *Quia Emptores*, prihvaćeni su bez prisutnosti predstavnika zajednica.

³⁵⁶ Carozzi 2007, 495, sve zakonske, sudske i izvršne ovlasti bile su sabrane u njegovoj osobi.

³⁵⁷ Ibid., 494; Trevelyan 1956, 208.

porotu.³⁵⁸ Dugonogi je tako definirao englesko zemaljsko te javno pravo, ali i parlament.³⁵⁹

Sl. 10. Prikaz zasjedanja parlamenta u Edvardovo doba.

(Carozzi 2007, 496)

Kao i svaki monarh, Edvard je težio jačanju svoje vlasti.³⁶⁰ Bio je iskusan vladar s jasno izraženom željom da postane neprijeporni moćnik u čitavoj Britaniji.³⁶¹ Usavršio je englesko zakonodavstvo, reformirao upravni sustav te razvio parlament u

³⁵⁸ Briggs 2003, 75.

³⁵⁹ Trevelyan 1956, 208 – 209, ističe dva njegova zakona, *De Donis Conditionalibus* te *Quia Emptores*. Prvi je važan zbog „započinjanja prakse neotuđivih nekretnina“ dok je drugi, koji su donijeli Edvard i njegovi krunski vazali, sačuvao potpunu vrijednost feudalnih podavanja sprječavajući davanje u podleno.

³⁶⁰ Weber 2013, 84, piše da je moć političke tvorevine bila ujedno i odraz moći njezina nositelja koja je potom jačala osjećaj prestiža uvjetovanog tom istom moći.

³⁶¹ Goldstein – Grgin 2008, 372.

instituciju, no osim toga on je osvojio Wales i Škotsku.³⁶² Djelomično breme uspješnoj vladavini imali su njegovi vojni pohodi. Na stranu to što je u pokornosti držao Wales i određeno vrijeme Škotsku te na europskom kopnu vodio defenzivno ratovanje protiv Filipa IV., svi ti ratovi su crpili kraljevsku blagajnu. Jedina provjerena mogućnost revitaliziranja financijskog proračuna bili su porezi koji nisu nailazili na popularnost kod plemstva i naroda. No, porezi uvedeni na kraju XIII. stoljeća nisu bili jedini pa ni glavni uzrok teškoća mnogih gradova.³⁶³ Engleska će u XIV. stoljeće ući kao, za tadašnje vrijeme, moderna i stabilna kršćanska zemlja s približno četiri milijuna stanovnika,³⁶⁴ ali isto tako znamo da je 1307. Edvard ostavio Kraljevstvo na rubu bankrota.³⁶⁵ Trošak vojnih obveza u razdoblju od 1294. do 1307. ostavio je njegovu sinu i budućem kralju Edvardu II. u nasljeđe dug od 200.000 funti.³⁶⁶ Nastavit će se i rat sa Škotima, koji će se pokazati kao tvrd orah koji vojska Edvarda II. neće uspjeti razbiti.³⁶⁷

Suton kraljeve moći došao je u jednom intenzivnom intervalu i to ne baš neočekivano. Ako dobro sagledamo sve segmente politike Edvarda I., uvidjet ćemo da je njegova praksa ekstenzivnoga pražnjenja državne blagajne radi financiranja iscrpljujućih ratnih operacija bila sasvim promašena politika koja je i dovela do opadanja njegove moći. No, težnja da postane istaknuti pojedinac vlastite dinastije, da bude prihvatljiv u krugu ondašnje europske elite, da se istakne kao moćan kralj, bila je itekako snažan pokretač.

Edvard je činio sve da bi ostao upamćen u povijesti kao veliki vladar. Donekle mu je to i uspjelo. Mnogi su ljudi prošli kroz ovaj svijet, a doista malen broj njih se zadržao u historiji. Edvard je svoje mjesto tu dobro utvrdio, baš onako kako to čine dorasli vladari.

Možda će tko primijetiti da u ovaj rad nisu uvrštene određene komponente poput odnosa Edvarda I. naspram nekih njegovih drugih podložnika. No valja uzeti u obzir činjenicu da je povijest gledana odozdo često složenija od povijesti gledane odozgo. Bez obzira na postojanje određenih izvora ili ne, teško je u potpunosti rekonstruirati bilo koji događaj u povijesti onako kako je on u zadanom vremenskom

³⁶² Ibid., 378; Trevelyan 1956, 217.

³⁶³ Goldstein – Grgin 2008, 357.

³⁶⁴ Le Goff 1998, 127.

³⁶⁵ Goldstein – Grgin 2008, 380, 401.

³⁶⁶ Burt 2013, 4, 235; Prestwich 2005, 176.

³⁶⁷ Kaner 1999, 54.

trenutku odigran, a pogotovo je teško ocijeniti odnos pojedinaca. Kako bi izvrsno bilo pronaći jednu *Historiju arcanu* iz Edvardova vremena, kakav bi samo zamah to donijelo daljnjem proučavanju ove teme. Kako jedne takve još uvijek nema, mi nećemo moći znati kakav je doista Edvard bio, ostaje nam samo ona predodžba koju kreiraju sačuvani izvori i literatura, a i njih trebamo pažljivo tumačiti. Tu sliku kreirali su mnogi prije nas, a pravu istinu u njezinoj punini nećemo nikada znati jer su ju ponijeli sa sobom njegovi suvremenici.

Ovaj se diplomski rad može okvalificirati kao želja za pružanjem barem djelomičnih odgovora na sva pitanja postavljena u uvodnim razmatranjima. Bilo bi posve pretenciozno od mene konstatirati da sam uspio donijeti potpunu sliku o Edvardu. Donio sam tek djelomičan dio, jedan neznatan fragment njegova postojanja u prošlosti. Poneka pitanja su i dalje ostala otvorena, vjerujem da se odgovor na njih može pronaći u arhivima, mjestima koja u skoroj budućnosti planiram posjetiti. S ovim vremenskim odmakom, mogu istaknuti da će mi diplomski rad poslužiti kao dobra polazišna točka za buduća istraživanja pitanja koja su se obradom ove teme iskristalizirala.

6. Prilozi

6.1. Popis slikovnih priloga i tablica

Sl. 1. Područje Palestine u doba križarskih pohoda, str. 20.

Sl. 2. Wales u XIII. stoljeću, str. 28.

Sl. 3. Prikaz utvrda na području Walesa iz vremena vladavine Edvarda I., str. 29.

Sl. 4. Prikaz Roberta Brucea (lijevo) te Williama Wallacea (desno), str. 36.

Sl. 5. Prikaz engleskog viteza oko 1290., str. 37.

Tablica 1., str. 40

Sl. 6. Prikaz pape Bonifacija VIII., str. 45.

Sl. 7. *Magen David*, str. 57.

Sl. 8. Francuska od XII. do XIV. stoljeća, str. 61.

Sl. 9. Edvardovo odavanje počasti Filipu IV., str. 65.

Sl. 10. Prikaz zasjedanja parlamenta u Edvardovo doba, str. 68.

6.2. Današnji izgled pojedinih dvoraca Edvarda I. u Walesu.

Naziv: Dvorac Beaumaris.³⁶⁸

Lokacija: Beaumaris, Anglesey (*Ynys Môn*).

Izgradnja: 1295. – oko 1330.

Naziv: Dvorac Caernarfon.³⁶⁹

Lokacija: Caernarfon, Gwynedd.

Izgradnja: 1283. – oko 1330.

³⁶⁸ „Beaumaris Castle on the Isle of Anglesey in Wales“, *Peapix.com*, pristupljeno: 1. prosinca 2020., dostupno na: <https://peapix.com/bing/4126> , postavljeno: 5. svibnja 2017., autor fotografije: profil © funkyfood London - Paul Williams / Alamy.

³⁶⁹ Cartwright, Mark. „Caernarfon Castle.“ *World History Encyclopedia*, ažurirano: 27. studenoga 2019., dostupno na: https://www.worldhistory.org/Caernarfon_Castle/ (pristupljeno: 1. prosinca 2020.), autor fotografije: Matt Buck.

Naziv: Dvorac Conwy.³⁷⁰

Lokacija: Conwy, Conwy.

Izgradnja: 1283. – 1287.

Naziv: Dvorac Criccieth/ Cricieth.³⁷¹

Lokacija: Criccieth, Gwynedd.

Izgradnja: oko 1230. do 1280 – ih.

³⁷⁰ Cartwright, Mark. „Conwy Castle.“ *World History Encyclopedia*, ažurirano: 17. prosinca 2019., dostupno na: https://www.worldhistory.org/Conwy_Castle/ (pristupljeno: 1. prosinca 2020.), autor fotografije: David Dixon.

³⁷¹ Hull, Lisa. „Criccieth Castle“, *The Castles of Wales*, pristupljeno: 1. prosinca 2020., dostupno na: <http://www.castlewales.com/criccth.html>, postavljeno: 2009., autor fotografije: Jeffrey L. Thomas.

Naziv: Dvorac Denbigh / Dinbych.³⁷²

Lokacija: Denbigh, Denbighshire (*Sir Ddinbych*).

Izgradnja: 1282. – 1294., 1311.

Naziv: Dvorac Flint.³⁷³

Lokacija: Flint, Flintshire (*Sir y Fflint*).

Izgradnja: 1277. – 1284./1286.

³⁷² „Denbigh Castle“, *Castles and Fortifications of England and Wales*, pristupljeno: 1. prosinca 2020., dostupno na: <http://www.ecastles.co.uk/denbigh.html>, autor fotografije: Charles Taylor.

³⁷³ „flintcastle3“, *Flickr.com*, pristupljeno: 1. prosinca 2020., dostupno na:

<https://www.flickr.com/photos/timeref/3421250109/in/photolist-6djNsR-Jmf6ky-XkVLdb-DtULEN-fcVJgu-huFMEi-VnJydJ-nwNhev-6djNua-a79ALF-pj2vZW-xmWeR3-gE9tPt-HrLrxi-HdwWfU-aEe61b-Gi4CVz-aa2EME-aNJEan-6doW2W-c787Ts-pTRUgi-c788NL-8Jg1wA-NjxEUk-MdXpYL-SnzURQ-LjT1Kt-xnJoJV-oiPnb5-Jmf4cW-nyTFhw-c789qm-a7Tu59-HLU6aw-dkmUXj-21wMCoJ-iUDwqo-UQKyKq-nWETkJ-nF5mE7-bWjpg1-pTRUoc-Wf18gR-e1GD59-TytXUS-2aUJi13-oiHeRf-Lu39Sa-27KE3Q4>, postavljeno 17. travnja 2009., autor fotografije: Mark Needham.

Naziv: Dvorac Harlech.³⁷⁴

Lokacija: Harlech, Gwynedd.

Izgradnja: 1282. – 1289.

Naziv: Dvorac Rhuddlan.³⁷⁵

Lokacija: Rhuddlan, Denbighshire (*Sir Ddinbych*).

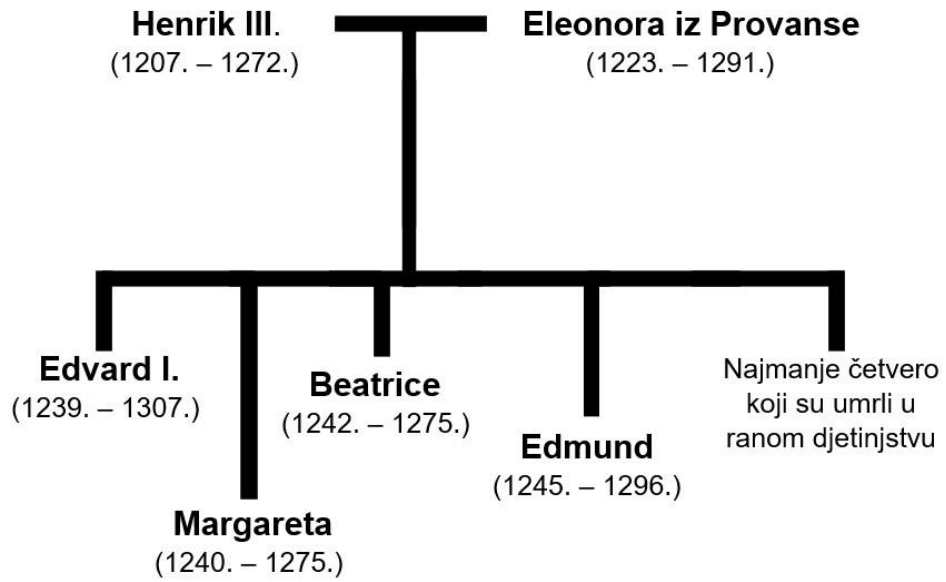
Izgradnja: 1277. – 1282.

³⁷⁴ „Harlech Castle, North Wales“, *Flickr.com*, pristupljeno: 1. prosinca 2020., dostupno na: <https://www.flickr.com/photos/bazrichardson/48836314442/in/photostream/>, postavljeno 29. rujna 2019., autor fotografije: profil Baz Richardson.

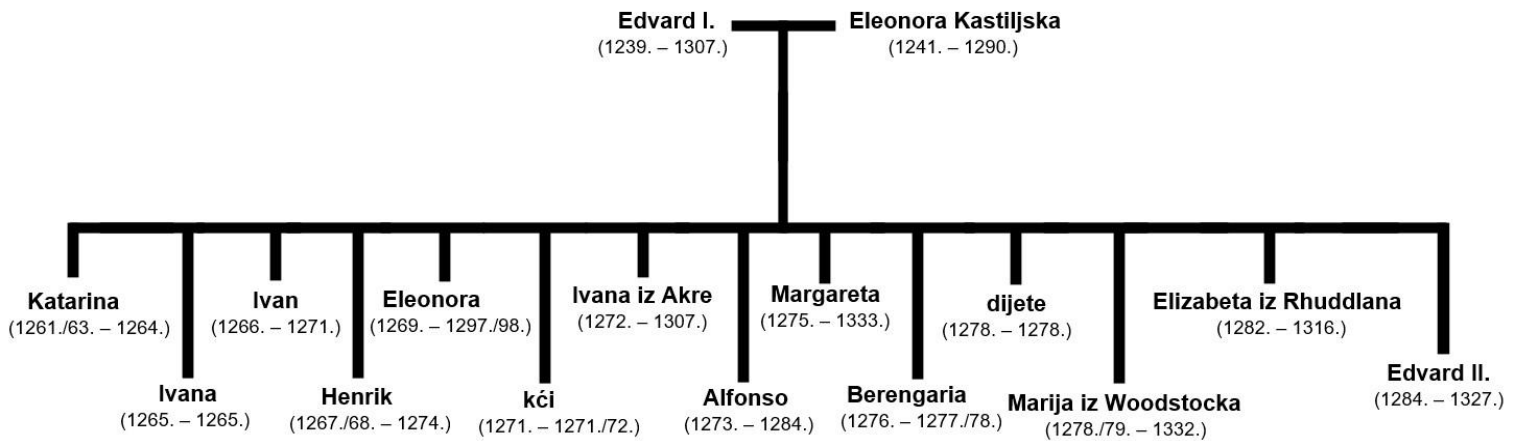
³⁷⁵ „Rhuddlan Castle“, pristupljeno: 1. prosinca 2020., dostupno na: <http://www.castlewales.com/rhudln.html>, postavljeno: 2006., autor fotografije: Jeffrey L. Thomas.

6.3. Rodoslovna stabla

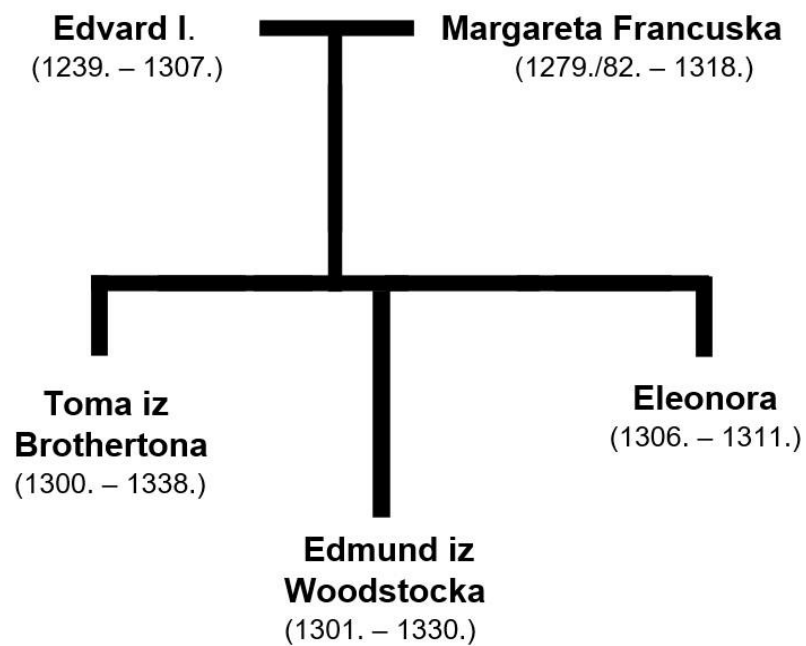
1) Rodoslovno stablo obitelji kralja Henrika III. i Eleonore iz Provanse.

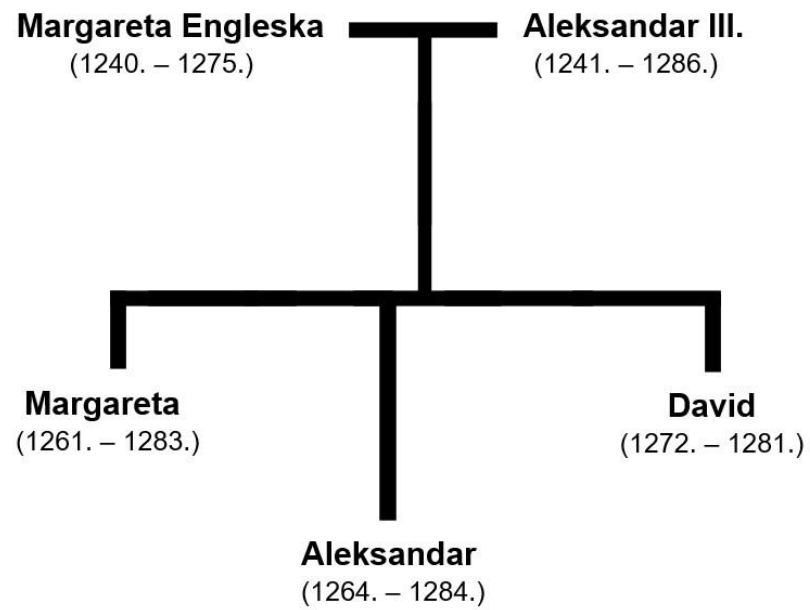
2) Rodoslovno stablo obitelji kralja Edvarda I. i Eleonore Kastiljske.

3) Rodoslovno stablo obitelji kralja Edvarda I. i Margarete Francuske.

4) Rodoslovno stablo obitelji Margarete Engleske i Aleksandra III.

7. Popis bibliografije

Izvori:

ALIGHIERI 2004: Dante, Alighieri. *Božanstvena komedija*. Zagreb: Globus media, 2004.

CHAUCER 2008: Geoffrey Chaucer. *The Canterbury Tales: A Selection*. ur. Robert Boenig i Andrew Taylor. s.l.: Broadview Press, 2008.

ROTHWELL 1996: Harry Rothwell, *English Historical Documents 1189 – 1327*, London i New York: Routledge, 1996.:

- ❖ *Form of proceeding in peas of the Crown, 1194*, uredio H.W.C. Davis, str. 303. – 306.
- ❖ *Statute concernig the Jews 1233*, str. 350.
- ❖ *The „Chronicles of the Mayors and Sheriffs of London“ for the years 1259 – 66 (Michaelmas 1259 to Michaelmas 1267)*, preveo H.T.Riley, str. 159. – 197.
- ❖ *The „Greater Chronicle“ (Chronica Majora) of Matthew Paris of St Albans for the years 1258 – 9*, preveo J.A.Giles, str.103. – 153.
- ❖ *The Annals of Dunstable for the years 1260 – 4*, ur. Luard, str. 197. - 209.
- ❖ *The Dictum of Kenilworth, 31 October 1266*, str. 380. do 384.
- ❖ *The Statute of Merchants (13 Edw I) Easter 1285*, str. 457. – 460.
- ❖ *The Statute of the Jewry, 1275*, str. 411. – 412.

TACIT 2006: Kornelije Tacit. *Anali*. Zagreb: Matica hrvatska, 2006.

Literatura:

BILOGRIVIĆ ET AL. 2019: Goran Bilogrivić; Kosana Jovanović; Robert Kurelić; Barbara Španjol-Pandelo. *Ceremonije i ceremonijalna komunikacija*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, 2019.

BLOCH 2008: Marc Bloch. *Apologija historije ili zanat povjesničara*. Zagreb: Srednja Europa, 2008.

BLOCH 2020: Mark Blok. *Kraljevi čudotvorci: studija o isceliteljskim sposobnostima pripisivanim natprirodnoj moći kraljevske ličnosti posebno u Francuskoj i Engleskoj*. Novi Sad: Mediterran Publishing, 2020.

- BRANDT 1995:** Miroslav Brandt. *Srednjovjekovno doba povijesnog razvitka*. II. izdanje. Zagreb: Školska knjiga, 1995.
- BRIGGS 2003:** Asa Briggs. *Socijalna povijest Engleske*. Zagreb: Barbat, 2003.
- BURKE 2003:** Peter Burke. *Očevid: upotreba slike kao povijesnog dokaza*. Zagreb: Izdanja Antibarbarus, 2003.
- BURKE 2006:** Peter Burke. *Što je kulturna povijest?*. Zagreb: Izdanja Antibarbarus, 2006.
- BURT 2013:** Caroline Burt. *Edward I and the Governance of England, 1272 – 1307*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.
- CARDINI 2007:** Franco Cardini. „II. Križarski ratovi“ u: *Povijest 7: Razvijeni srednji vijek*, ur. hrv. izd. Goldstein, Ivo. Zagreb: Europapress holding d. o. o., 2007., str. 36. – 56.
- CAROZZI 2007:** Claude Carozzi. „XIII. Feudalne monarhije: Francuska i Engleska“ u: *Povijest 6: Rani i razvijeni srednji vijek*, ur. hrv. izd. Goldstein, Ivo. Zagreb: Europapress holding d. o. o., 2007., str. 456. – 497.
- CARPANETTO 2007:** Dino Carpanetto. „Između srednjeg vijeka i modernog doba: Povijesni okvir“ u: *Povijest 7: Razvijeni srednji vijek*, ur. hrv. izd. Goldstein, Ivo. Zagreb: Europapress holding d. o. o., 2007., str. 211. – 227.
- CARPENTIER – LEBRUN 1999:** Jean Carpentier i Charles - Francois Lebrun. *Povijest Francuske*. Zagreb: Barbat, 1999.
- CARR 2004:** Edward Hallett Carr. *Što je Povijest?*. Zagreb: Srednja Europa, 2004.
- COMBA 2007:** Rinaldo Comba. „II. Ustanci i društvena previranja“ u: *Povijest 7: Razvijeni srednji vijek*, ur. hrv. izd. Goldstein, Ivo. Zagreb: Europapress holding d. o. o., 2007., str. 263. – 291.
- COULET 2007:** Noël Coulet. „IX. Stogodišnji rat“ u: *Povijest 7: Razvijeni srednji vijek*, ur. hrv. izd. Goldstein, Ivo. Zagreb: Europapress holding d. o. o., 2007., str. 443. – 481.
- DICKSON 1997:** G. Dickson. „Where Did the Crusaders Come From? Major Areas of Recruitment to the Crusade in the Near East From the Latin West, 1095 – 1271“ u: *Atlas of Medieval Europe*. ur. Angus Mackay i David Ditchburn. London i New York: Routledge, 1997., str. 85. – 86.
- DU RY VAN BEEST HOLLE ET AL 1977:** Gerard Du Ry van Beest Holle ur. *Velika ilustrirana povijest svijeta X. 1200. – 1454*. Rijeka: Otokar Keršovani, 1977.

- DUBY 2006:** Georges Duby. *Vrijeme katedrala: umjetnost i društvo 980. – 1420.* Zagreb: AGM, 2006.
- DYER 2002:** Christopher Dyer. *Making a Living in the Middle Ages: The People of Britain 850 – 1520.* New Haven i London: Yale University Press, 2002.
- ELUKIN 2007:** Jonathan M. Elukin. *Living Together, Living Apart: Rethinking Jewish – Christian Relations in the Middle Ages.* Princeton i Oxford: Princeton University Press, 2007.
- GOLDSTEIN – GRGIN 2008:** Ivo Goldstein i Borislav Grgin. *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku.* Zagreb: Novi Liber, 2008.
- GRAVETT 2002a:** Christopher Gravett. *English Medieval Knight 1200 – 1300.* Oxford: Osprey Publishing, 2002.
- GRAVETT 2002b:** Christopher Gravett. *English Medieval Knight 1300 – 1400.* Oxford: Osprey Publishing, 2002.
- GRAVETT 2007:** Christopher Gravett. *The Castles of Edward I in Wales 1277 – 1307.* Oxford i New York: Osprey Publishing, 2007.
- GROSS 2001:** Mirjana Gross. *Suvremena historiografija: korijeni, postignuća, traganja.* 2. izd. Zagreb: Novi Liber: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta, 2001.
- HAMILTON 2010:** Jeffrey S. Hamilton. *The Plantagenets: History of a Dynasty.* London i New York: Continuum, 2010.
- HUME 1983:** David Hume. *The History of England: From the Invasion of Julius Caesar to the Revolution in 1688.* Uvodni komentar William B. Todd. 6vols. Indianapolis: Liberty Fund, 1983.
- JENKINS 2008:** Keith Jenkins. *Promišljanje historije.* Zagreb: Srednja Europa, 2008.
- KANER 1999:** Ralph Anthony Kaner. *The Management of the Mobilization of English Armies: Edward I to Edward III.* doktorska disertacija, University of York, 1999.
- KELLY 1989:** John Norman Davidson Kelly. *The Oxford Dictionary of Popes.* Oxford i New York: Oxford University Press, 1989.
- KLETTER 2018:** K. M. Kletter. „The Historical Jew in the Modern Classroom: Problematizing the Creation of Jewish Identity in Medieval England“ u: *Jews in Medieval England: Teaching Representations of the Other.* ur. Miriamne Ara Krummel i Tison Pugh. s.l.: Palgrave Macmillan, 2018., str. 53. – 69.

KRUMMEL – PUGH 2018: Miriamne Ara Krummel i Tison Pugh. „Introduction: Jews in Medieval England – A Temporal and Pedagogical Vision“ u: *Jews in Medieval England: Teaching Representations of the Other*. ur. Miriamne Ara Krummel i Tison Pugh. s.l.: Palgrave Macmillan, 2018., str. 1. – 20.

KULISCHER 1957: Josef Kulischer. *Opća ekonomska povijest srednjega i novoga vijeka*. Prva knjiga: srednji vijek. Zagreb: Kultura, 1957.

LE GOFF 1998: Jacques Le Goff. *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*. Zagreb: Golden Marketing, 1998.

LE GOFF 2005: Jacques Le Goff. *The Birth of Europe*. Oxford: Blackwell Publishing, 2005.

LE GOFF 2009: Jacques Le Goff. *Intelektualci u srednjem vijeku*. Zagreb: Jesenski i Turk, 2009.

LE GOFF 2015: Jacques Le Goff. *Treba li povijest zaista dijeliti na razdoblja?* Zagreb: TIM press. d.o.o., 2015.

LOPEZ 1978: Roberto Lopez. *Rođenje Europe:Stoljeća V-XIV*. Zagreb: Školska knjiga, 1978.

MATTEIS 2007: Maria De Matteis. „III. Crkva prema teokratskom modelu“ u: *Povijest 7: Razvijeni srednji vijek*, ur. hrv. izd. Goldstein, Ivo. Zagreb: Europapress holding d. o. o., 2007., str. 57. – 86.

MCGINN 2016: Thomas A. J. McGinn. „Fifth Book“ u: *The Codex of Justinian: A New Annotated Translation, with Parallel Latin and Greek Text*. gl. ur. Bruce W. Frier. Vol.2. Cambridge: Cambridge University Press, 2016., str. 1086. – 1405.

MITCHELL 2009: William John Thomas Mitchell. *Ikonologija: slika, tekst, ideologija*. Zagreb: Izdanja Antibarbarus, 2009.

MITCHELL 2016: Linda Elizabeth Mitchell (ur.). *Voices of Medieval England, Scotland, Ireland, and Wales: Contemporary Accounts of Daily Life*. Santa Barbara i Denver: Greenwood, 2016., (EPUB izdanje)

MORVAN 2017: Frédéric Morvan. *Bretagne: l'histoire confisquée*. Paris: Le cherche midi, 2017. (Adobe Acrobat Reader DC PDF)

PIRENNE 2005: Henri Pirenne. *Povijest Europe: od seobe naroda do XVI. stoljeća*. Split: Marjan tisak, 2005.

POLLOCK – MAITLAND 1898: Frederic Pollock; Frederic William Maitland. *The History of English Law: Before the time of Edward I*. 2. izdanje. svezak II. Cambridge: Cambridge University Press, 1898.

- PRESTWICH 2005:** Michael Prestwich. *Plantagenet England 1225 – 1360*. New York: Oxford University Press Inc., 2005.
- Price 2018:** Merrall Llewelyn Price. „Englishness/Jewishness/Otherness: Teaching English National Identity“ u: *Jews in Medieval England: Teaching Representations of the Other*. ur. Miriamne Ara Krummel i Tison Pugh. s.l.: Palgrave Macmillan, 2018., str. 37. – 52.
- REYNOLDS 1994:** Susan Reynolds. *Fiefs and Vassals: The Medieval Evidence Reinterpreted*. Oxford: Clarendon Press, 1994.
- RILEY-SMITH 2007:** Jonathan Riley – Smith. *Križarski ratovi*. Split: Verbum, 2007.
- ROMANO 2007:** Ruggiero Romano. „VIII. Novi oblici ratovanja“ u: *Povijest 7: Razvijeni srednji vijek*, ur. hrv. izd. Goldstein, Ivo. Zagreb: Europapress holding d. o. o., 2007., str. 421. – 442.
- SERGI 2007:** Giuseppe Sergi. „V. Razvoj vlastelinstava i feudalna struktura“ u: *Povijest 6: Rani i razvijeni srednji vijek*, ur. hrv. izd. Goldstein, Ivo. Zagreb: Europapress holding d. o. o., 2007., str. 181. – 213.
- SETTIA 2007:** Aldo A. Settia. „IX. Utrde, naseljavanje i rat.“ u: *Povijest 6: Rani i razvijeni srednji vijek*, ur. hrv. izd. Goldstein, Ivo. Zagreb: Europapress holding d. o. o., 2007., str. 324. – 357.
- SHAMA 2014:** Simon Shama. *The Story of the Jews: Finding the Words 1000 BCE – 1492 CE*. London: Vintage Books, 2014.
- STEANE 1999:** John Steane. *Archaeology of the Medieval English Monarchy*. London i New York: Routledge, 1999.
- TAYLOR 1986:** Arnold Taylor. *The Welsh Castles of Edward I*. London i Ronceverte: The Hambledon Press, 1986.
- TREVELYAN 1956:** George Macaulay Trevelyan. *Povijest Engleske*. Zagreb: Kultura, 1956.
- TYERMAN 2010:** Christopher Tyerman. *Božji rat: Nova povijest križarskih ratova*. svezak 1., Zagreb: TIM press d.o.o., 2010.
- TYERMAN 2011:** Christopher Tyerman. *Božji rat: Nova povijest križarskih ratova*. svezak 2., Zagreb: TIM press d.o.o., 2011.
- WEBER 2013:** Max Weber. *Vlast i politika*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk – Hrvatsko sociološko društvo, 2013.

WICKHAM 2017: Chris Wickham. *Medieval Europe: From the Breakup of the Western Roman Empire to the Reformation*. New Haven i London: Yale University Press, 2017.

WILSON 2014: Derek Wilson. *The Plantagenets: The Kings That Made Britain*. s.l.: Quercus Editions Ltd., 2014. (Kindle izdanje)

ZINK 2018: Michel Zink. *Dobro došli u srednji vijek*. Zagreb: TIM press, 2018.

Mrežne stranice

- ❖ „Aleksandar III.“, *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje, 2021. Pristupljeno 16. studenoga 2021., dostupno na:
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=1533>
- ❖ Barrow, G. Wallis Steuart. „Richard I.“, *Encyclopedia Britannica*, ažurirano: 15. siječnja 2021., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Richard-I-king-of-England> (pristupljeno: 16. lipnja 2021.)
- ❖ „Beaumaris Castle on the Isle of Anglesey in Wales“, *Peapix.com*, pristupljeno: 1. prosinca 2020., dostupno na: <https://peapix.com/bing/4126> , postavljeno: 5. svibnja 2017., autor fotografije: profil © funkyfood London - Paul Williams / Alamy.
- ❖ Berenbaum, Michael. „anti-Semitism“, *Encyclopedia Britannica*, ažurirano: 21. travnja 2020, dostupno na: <https://www.britannica.com/topic/anti-Semitism> (pristupljeno: 12. kolovoza 2021.)
- ❖ Blumenthal, Uta-Renate, „St. Gregory VII“, *Encyclopedia Britannica*, ažurirano: 15. studenoga 2021., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Saint-Gregory-VII> (pristupljeno: 10. svibnja 2022.)
- ❖ Cartwright, Mark. "Caernarfon Castle." *World History Encyclopedia*, ažurirano: 27. studenoga 2019., dostupno na: https://www.worldhistory.org/Caernarfon_Castle/ (pristupljeno: 1. prosinca 2020.), autor fotografije: Matt Buck.
- ❖ Cartwright, Mark. "Conwy Castle." *World History Encyclopedia*, ažurirano: 17. prosinca 2019., dostupno na: https://www.worldhistory.org/Conwy_Castle/ (pristupljeno 1. prosinca 2020.), autor fotografije: David Dixon.
- ❖ Cartwright, Mark. "William Wallace." *World History Encyclopedia*, ažurirano 19. travnja 2021., dostupno na: https://www.worldhistory.org/William_Wallace/ (pristupljeno: 1. travnja 2022.) autor fotografije: Kjetil Bjørnsrud

- ❖ „Denbigh Castle“, *Castles and Fortifications of England and Wales*, pristupljeno: 1. prosinca 2020., dostupno na: <http://www.ecastles.co.uk/denbigh.html>, autor fotografije: Charles Taylor.
- ❖ „flintcastle3“, *Flickr.com*, pristupljeno: 1. prosinca 2020., dostupno na: <https://www.flickr.com/photos/timeref/3421250109/in/photolist-6djNsR-Jmf6ky-XkVLdb-DtULEN-fcVJgu-huFMEi-VnJyJ-nwNhev-6djNua-a79ALF-pj2vZW-xmWeR3-gE9tPt-HrLrxi-HdwWfU-aEe61b-Gi4CVz-aa2EME-aNJEan-6doW2W-c787Ts-pTRUgi-c788NL-8Jg1wA-NjxEUk-MdXpYL-SnzURQ-LjT1Kt-xnJoJV-oiPnb5-Jmf4cW-nyTFhw-c789qm-a7Tu59-HLU6aw-dkmUXj-21wMCoJ-iUDwqo-UQKyKq-nWETkJ-nF5mE7-bWjpg1-pTRUoc-Wf18gR-e1GD59-TytXUS-2aUJi13-oiHeRf-Lu39Sa-27KE3Q4>, postavljeno 17. travnja 2009., autor fotografije: Mark Needham.
- ❖ Grupa autora. „Charles Sanders Peirce“, *Encyclopedia Britannica*, ažurirano 20. veljače 2020., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Charles-Sanders-Peirce> (pristupljeno: 17. studenoga 2021.)
- ❖ Grupa autora. „Edward“. *Encyclopedia Britannica*, ažurirano: 6. siječnja 2017., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Edward-king-of-England-1002-1066> (pristupljeno: 16. lipnja 2021.)
- ❖ Grupa autora. „Edward II“, *Encyclopedia Britannica*, ažurirano: 28. kolovoza 2021., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Edward-II-king-of-England> (pristupljeno: 1. listopada 2021.)
- ❖ Grupa autora. „Eleanor Of Castile“, *Encyclopedia Britannica*, ažurirano: 26. veljače 2016., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Eleanor-of-Castile> (pristupljeno: 15. travnja 2021.)
- ❖ Grupa autora. „Ferdinand de Saussure“, *Encyclopedia Britannica*, ažurirano: 6. lipnja 2014., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Ferdinand-de-Saussure> (pristupljeno: 17. studenoga 2021.)
- ❖ Grupa autora. „Henry III“, *Encyclopedia Britannica*, ažurirano: 3. svibnja 2019., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Henry-III-king-of-England-1207-1272> (pristupljeno: 15. travnja 2021.)

- ❖ Grupa autora. „Philip III“, *Encyclopædia Britannica*, ažurirano: 9. prosinca 2012., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Philip-III-king-of-France> (pristupljeno: 1. listopada 2021.)
- ❖ Grupa autora. „Philip IV summary“, *Encyclopædia Britannica*, ažurirano 14. ožujka 2003., dostupno na: <https://www.britannica.com/summary/Philip-IV-king-of-France> (pristupljeno: 1. listopada 2021.)
- ❖ Grupa autora. „semiotics“, *Encyclopædia Britannica*, ažurirano: 21. svibnja 2020., dostupno na: <https://www.britannica.com/science/semiotics> (pristupljeno: 17. studenoga 2021.)
- ❖ Grupa autora. „St. Hugh of Lincoln“, *Encyclopædia Britannica*, ažurirano: 23. svibnja 2022., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Saint-Hugh-of-Lincoln> (pristupljeno: 24. svibnja 2022.)
- ❖ Grupa autora. „Umberto Eco“, *Encyclopædia Britannica*, ažurirano: 14. veljače 2021., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Umberto-Eco> (pristupljeno: 17. studenoga 2021.)
- ❖ „Harlech Castle, North Wales“, *Flickr.com*, pristupljeno: 1. prosinca 2020., dostupno na: <https://www.flickr.com/photos/bazrichardson/48836314442/in/photostream/>, postavljeno 29. rujna 2019., autor fotografije: profil Baz Richardson.
- ❖ Hull, Lisa. „Criccieth Castle“, *The Castles of Wales*, pristupljeno: 1. prosinca 2020., dostupno na: <http://www.castlewales.com/criccth.html>, postavljeno: 2009., autor fotografije: Jeffrey L. Thomas.
- ❖ Jacobs, Joseph i M. Abrahams. „Domus Conversorum“, *JewishEncyclopedia.com*, dostupno na: <https://www.jewishencyclopedia.com/articles/5271-domus-conversorum> (pristupljeno: 5. kolovoza 2022.)
- ❖ „moć“, *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje, 2021. Pristupljeno 17. studenoga 2021., dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=41444>.
- ❖ „Rhuddlan Castle“, pristupljeno: 1. prosinca 2020., dostupno na: <http://www.castlewales.com/rhudln.html>, postavljeno: 2006., autor fotografije: Jeffrey L. Thomas.

- ❖ „Scotland: Robert the Bruce statue, Stirling Castle“, *Flickr.com*, pristupljeno: 1. travnja 2022., dostupno na:
<https://www.flickr.com/photos/dimlamp/50210733136/in/photolist-2gC7Yy1-2heMrcV-2juX8Ds-2jxCTxj-2jxr7Hc-2mXoc5L-2g6YFMr-265L2cq-2kC6aHX-ddqvPU-TYiFCu-25RDnqr-2bB98kW-pFBiSa-GwAwn2-2isSRNZ-2n23eXm-C3XJEc-2nb3DCR-2kbrhZh-Myena2-KuCMY9-Kh8xL5-TjvMPE-yHhCpE-2fH99xL-9y71rL-2jpCy5W-9eJh2S-2k46VSd-24Q667b-8JVBGR-2cYPk6P-AbbZtL-2juw3nn-Nitd5j-9iWW99-Wj8MmE-5nqASh-2mVCfjE-7KKuua-azsvhW-2jSrJFw-2j2ZidT-9iTnit-pxrvaf-7ThvrT-6MdG1f-ycJt9N-2mn3LzT/>, postavljeno 10. kolovoza 2020. autor fotografije: profil Dim Lamp.
- ❖ „semiologija“, *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje, 2021. Pristupljeno 17. studenoga 2021., dostupno na:
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=55344>
- ❖ „stjuard“, *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje, 2021. Pristupljeno 27. rujna 2022., dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58182>
- ❖ Treharne, Reginald Francis. „Edward I.“, *Encyclopedia Britannica*, ažurirano: 11. svibnja 2018., dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Edward-I-king-of-England> (pristupljeno: 15. travnja 2021.)
- ❖ Treharne, Reginald Francis. „Simon de Montfort, earl of Leicester.“, *Encyclopedia Britannica*, ažurirano: 3. svibnja 2019., dostupno na:
<https://www.britannica.com/biography/Simon-de-Montfort-earl-of-Leicester>
 (pristupljeno: 15. travnja 2021.)

8. Sažetak

Srednjovjekovna je Engleska kroz svoju dugu i bremenitu povijest iznjedrila mnoge vladarske kuće, od kojih se najznačajnije isprofilirala dinastija Plantageneta. Tijekom svoje vlasti obilježila je kulturnu, političku i vojnu povijest Engleske razvijenog i kasnog srednjeg vijeka. U ovome radu razmatran je jedan izdanak te loze, kralj Edvard I. Dugonogi.

Kroz brojna poglavlja nastojala se donijeti određena slika vladara. Upoznali smo Edvarda kao prijestolonasljednika tijekom pobune baruna. Razmatrao se njegov učinak u Walesu, gdje se iznova uputio u sedamdesetim i osamdesetim godinama XIII. stoljeća. Nadalje, pisali smo i o Škotskoj, koja je engleskom kralju pružala žestok otpor i koja će izboriti vlastitu neovisnost tek u vrijeme Edvardova nasljednika.

S druge strane La Manchea Edvard se borio protiv francuskog kralja Filipa IV. Lijepog. Bila je to jedna pretenciozna vojna kampanja, koja neće polučiti željeni rezultat. Naime, radi stabilnosti vlastita Kraljevstva Edvard će morati odabrati diplomatski prihvatljiviju opciju.

Tijekom svoje vladavine Dugonogi je nastojao opovrgnuti i utjecaj pape Bonifacija VIII. na crkvene velikodostojnike u vlastitu kraljevstvu. Za razliku od svoga oca, Edvard se otvoreno razračunavao s Crkvom čija je snaga tada bila u postupnom, ali sigurnom padu.

Uz određene vojne i političke uspjehe engleskoga kralja imali smo priliku vidjeti i ne tako sjajne epizode u kojima je ispražnjena blagajna dovela Kraljevstvo u opasno stanje, a Edvarda u stalnu ovisnost o financijerima. Takvo stanje izrodit će i Edikt iz 1290., kojim su židovi biti istjerani iz Engleske.

Osim vojno-političkog segmenta, razmatran je i onaj nešto humanijega karaktera, u kojem se propitivao odnos Edvarda I. i supruge mu Eleonore.

Ovim diplomatskim radom se pomoću istraživačkih pitanja formuliranih u samome uvodu nastojao rekonstruirati tek jedan fragment engleske povijesti. Na brojna pitanja smo uspjeli pronaći suvisao odgovor, ali mnoga su i dalje ostala otvorena ostajući kao poticaj za neka buduća istraživanja.

Ključne riječi: Edvard I. Dugonogi, Engleska, Wales, Škotska, Francuska, Filip IV. Lijepi, Bonifacije VIII., židovi, Eleonora Kastiljska

9. Abstract

Throughout its long and turbulent history, medieval England was home to many influential ruling houses, and the most famous among them were the Plantagenets. This dynasty shaped the cultural, political and military history of the English High and Late Middle Ages. In this paper, one descendant of this dynasty was considered, a ruler named Edward Longshanks.

Numerous chapters attempted to paint an accurate picture of the ruler. During the Barons' War, we became acquainted with Edward as heir to the throne. We discussed his influence in Wales, where he again took over in the 1270s and 1280s. We also read about Scotland, which bitterly resisted the English king and would not gain independence until the time of Edward's successor.

On the other side of La Manche, Edward fought against the French King Philip the Fair. That was a pretentious campaign that did not produce the expected result. To ensure the stability of the kingdom's power, Edward had to choose a more acceptable diplomatic option.

During his reign, Longshanks attempted to refute Pope Boniface VIII's influence on ecclesiastical dignitaries. Unlike his father, Edward openly reckoned with the head of the Church, whose power was slowly but surely waning.

In addition to some political and military successes of the English king, there were also less pleasant episodes in which the empty treasury put the kingdom in a dangerous position and Edward in perpetual dependence on his financial backers. Such circumstances led to the enactment of the Edict of Expulsion, which aimed to drive the Jewish population out of England.

Besides the military and political part, we have also questioned the relationship between Edward and his wife, Eleanor of Castile.

Through the research questions formulated in the introduction, we have succeeded in reconstructing only a fragment of English history. We have found a comprehensive answer to many questions, but some remained open, encouraging us to conduct further research.

Keywords: Edward Longshanks, England, Wales, Scotland, France, Philip the Fair, Boniface VIII, Jews, Eleanor of Castile